

Työeläkelaitoksille

JOUSTAVAT ELÄKEIÄT JULKISELLE SEKTORILLE

Hallitus on antanut eduskunnalle esityksen joustavaa eläkeikäjärjestelyä koskevien säännösten ottamisesta valtion eläkelakiin ja eräisiin siihen liittyviin lakeihin (HE 160/88) sekä esityksen laiksi kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelain muuttamisesta (HE 161/88).

Joustavat eläkeiät toteutettaisiin julkisella sektorilla lähes samansisältöisinä kuin yksityiselläkin sektorilla. Merkittävimmät poikkeukset koskevat osa-aikaeläkkeen ja varhennetun vanhuuseläkkeen ikärajaa, joka julkisella puolella tulisi olemaan 58 vuotta, sekä yksilöllisen varhaiseläkkeen saamisen edellytyksiä, joita tarkennettaisiin julkisen sektorin erityispiirteistä johtuen painotetummin ammatillisen eläkeiän suuntaan. Lähtökohtaisesti yksilöllisen varhaiseläkkeen yleinen määritelmä olisi sama kuin yksityisellä puolella.

Samalla kun joustavat eläkemuodot otettaisiin käyttöön poistettaisiin erityiset eläkeiät. Kuitenkin niillä henkilöillä, jotka uudistuksen voimaantulohetkellä olisivat alle 63 vuoden eläkeiän piiriin kuuluvassa virassa tai tehtävässä, olisi pääsääntöisesti valintaoikeus uuden ja vanhan järjestelmän välillä. Lisäksi valintaoikeus koskisi muun muassa niitä voimaantulohetkellä eläkkeeseen oikeuttavassa palveluksessa olevia, jotka valintaoikeuden käyttämistä varten varatun 10 vuoden ajan kuluessa uudistuksen jälkeen tulevat virkaan tai tehtävään, jossa vanhan eläkeikäjärjestelmän mukaan on alle 63 vuoden eläkeikä.

Jotta myös henkilöstöjärjestöjen vaikutusmahdollisuus voitaisiin uudistuksen soveltamiskäytännössä ottaa riittävässä määrin huomioon, ehdotetaan valtiokonttoriin ja kunnalliseen eläkelaitokseen perustettavaksi varhaiseläkelautakunta.

LA/Outi Lehmus

25.10.1988

Lautakuntien tehtävänä olisi seurata joustavan eläkeikäjärjestelmän toimeenpanoa, tehdä ehdotuksia sen kehittämiseksi ja antaa tarpeen mukaan yleisohjeita siitä, miten sovelletaan niitä yksilöllisen varhaiseläkkeen myöntöperusteisiin liittyviä erityiskriteerejä, jotka liittyvät julkisten palvelujen erityisluonteeseen. Lautakunnilla olisi mahdollisuus antaa myös lausuntoja yksilöllisen varhaiseläkkeen soveltamisesta yksittäistapauksessa. Lausunto koskisi tällöin eläkkeen saamisedellytysten olemassaoloa.

Valtion eläkelakiin ja kunnalliseen eläkesääntöön sisällytetään molempiin säännös siitä, että myöhempään palvelussuhteeseen perustuva yksilöllinen varhaiseläke laukaisee myös julkisen sektorin yksilöllisen varhaiseläkkeen.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.7.1989. Tarkoitus on myös, että muissakin julkisen sektorin eläkejärjestelmissä tehtäisiin vastaavat joustavasta eläkeikäjärjestelmästä johtuvat muutokset samasta ajankohdasta lukien.

ELÄKETURVAKESKUS

Antti Suominen
Pentti Koivistoinen

LIITTEET

Hallituksen esitykset 160/88 ja 161/88

Hallituksen esitys Eduskunnalle joustavaa eläkekäjäjärjestelyä koskevien säännösten ottamisesta valtion eläkelakiin ja eräisiin siihen liittyviin lakeihin

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esitys sisältää ehdotuksen joustavaksi eläkekäjäjärjestelyksi valtion eläkejärjestelmässä. Järjestelyn piiriin tulisivat valtioon virka- tai työsuhteessa olevien lisäksi ne, joilla on oikeus valtion varoista suoritettavaan eläketurvaan soveltuvien osin samojen säännösten mukaan kuin virka- tai työsuhteessa valtioon olevalla henkilöllä. Näin ollen järjestelyt koskisivat muun muassa peruskoulun, lukion ja eräiden valtionapua saavien laitosten henkilöstöä sekä eräitä muita valtion eläkejärjestelmän piiriin kuuluvia henkilöryhmiä.

Joustava eläkekäjäjärjestely koostuisi kolmesta toisiaan täydentävästä uudesta eläkemuodosta, yksilöllisestä varhaiseläkkeestä, varhennetusta vanhuuseläkkeestä ja osa-aikaeläkkeestä. Yksilöllinen varhaiseläke myönnettäisiin 55 vuotta täyttäneelle henkilölle työn rasittavuuden ja ikääntymisestä johtuvan suorituskyvyn alentumisen perusteella. Varhennetun vanhuuseläkkeen voisi saada jo ennen laissa säädettyä eläkekääläkkeen ollessa vastaavasti pienempi. Osa-aikaeläke mahdollistaisi asteittaisen siirtymisen työstä eläkkeelle osa-aikaeläkkeen korvatussa ansioiden vähentymistä. Varhennettu vanhuuseläke ja osa-aikaeläke voitaisiin myöntää aikaisintaan 58 vuoden iästä alkaen.

Näistä eläkemuodoista yksilöllinen varhaiseläke ja varhennettu vanhuuseläke on sisällytetty yksityisen sektorin työeläkelakeihin vuoden 1986 alusta lukien ja osa-aikaeläke vuoden 1987 alusta lukien. Yksilöllinen varhaiseläke ja varhennettu vanhuuseläke sisältyvät myös kansaneläkelakiin.

Uudet eläkemuodot mahdollistavat joustavan eläkkeelle siirtymisen kunkin yksilöllisten olosuhteiden mukaan. Joustava eläkekäjäjärjestelmä korvaisi aikaa myöten nykyisen ammattikohtaisen eläkekäjäjärjestelmän. Lainmuutoksen jälkeen ei olisi enää olemassa sellaisia

virkoja tai tehtäviä, joissa olisi voimassa erityinen eläkekä.

Lainmuutoksen jälkeen uudet eläkemuodot koskisivat eräin poikkeuksin kaikkia valtion eläkejärjestelmän piirissä olevia ja kaikkien yleinen eläkekä olisi 63 vuotta. Kuitenkin ne, jotka uudistuksen voimaan tullessa olisivat valtion eläkeasetuksessa tarkoitetun ammatillisen erityiseläkeiän piiriin kuuluvassa virassa tai tehtävässä tai vastaavasti peruskoulussa alle 63 vuoden eläkeiän piiriin kuuluvassa virassa tai tehtävässä, voisivat halutessaan säilyttää ennen lain voimaantuloa voimassa olleiden vanhojen eläkekäsäännösten mukaisen eläkeoikeutensa. Tämä valintaoikeus olisi lisäksi niillä uudistuksen voimaantuloa hetkellä palveluksessa olevilla, jotka tulisivat jäljempänä sanotun valinta-ajan kuluessa sellaiseen virkaan tai tehtävään, jossa ennen uudistuksen voimaantuloa oli voimassa erityinen eläkekä, sekä niillä, jotka valtion eläkelain mukaisesti ovat ennen lain voimaantuloa olleet 40 vuoden täyttämisen jälkeen yhteensä vähintään 12 vuotta sellaisessa virassa tai tehtävässä, jossa ennen lain voimaantuloa oli voimassa erityinen eläkekä. Valintaoikeus toteutettaisiin voimaantulosäännöksellä siten, että siihen oikeutettujen henkilöiden tulisi 10 vuoden pituisen valinta-ajan kuluessa uudistuksen voimaantulosta kirjallisesti ilmoittaa valtiokonttorille, jos he haluavat jäädä vanhaan eläkekäjäjärjestelmään. Vanhan järjestelmän valinnoita eivät uudet joustavat eläkemuodot koskisi, vaan he säilyttäisivät vanhan eläkekäjäjärjestelmän koko työuransa ajan. Niille, joilla jo ennen uudistuksen voimaantuloa olisi erotessaan ollut oikeus vanhuuseläkkeeseen erityisessä eläkeiässä, turvattaisiin oikeuden säilyminen voimaantulosäännöksellä.

Joustava eläkekäjäjärjestely ei koskisi kansanedustajain eikä valtioneuvoston jäsenten

eläkejärjestelmiä eikä puolustusvoimien ja rajavartiolaitoksen sotilaseläkejärjestelmän piirissä olevia. Järjestelyn ulkopuolelle jäisivät myös ne henkilöt, joiden oikeus eläkkeeseen määräytyy ennen vuotta 1967 voimassa olleen niin sanotun valtion vanhan eläkelainsäädännön mukaisesti. Eroamisikäjärjestelmään ei myöskään puututtaisi.

Nyt ehdotetut lainmuutokset on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1989.

Tarkoitus on myös, että muissakin julkisen sektorin eläkejärjestelmissä tehtäisiin vastaavat joustavasta eläkeikäjärjestelystä johtuvat muutokset samasta ajankohdasta lukien. Muita julkisia eläkejärjestelmiä ovat evankelisluterilaisen kirkon, ortodoksisen kirkon, Suomen Pankin, kansaneläkelaitoksen ja Ahvenanmaan maakunnan eläkejärjestelmät.

SISÄLLYSLUETTELO

	Sivu		Sivu
YLEISPERUSTELUT	4	4. Esityksen vaikutukset	13
1. Tavoitteet ja keinot	4	4.1. Taloudelliset vaikutukset	13
2. Nykyinen tilanne ja asian valmistelu	4	4.2. Vaikutukset toimeenpanoon	14
2.1. Nykyinen tilanne	4	YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	15
2.2. Muutoksen syyt	6	1. Lakiehdotusten perustelut	15
2.3. Asian valmistelu	6	1.1. Valtion eläkelaki	15
3. Ehdotetut muutokset	8	1.2. Peruskoululaki	20
3.1. Uudet eläemuodot	8	1.3. Lukiolaki	20
3.1.1. Yleistä	8	1.4. Laki eräistä valtion varoista suoritetta-	20
3.1.2. Eläkejät	8	vista eläkkeistä	20
3.1.3. Yksilöllinen varhaiseläke	8	1.5. Laki eduskunnan oikeusasiamiehen eläk-	20
3.1.4. Varhennettu vanhuuseläke	9	keestä sekä hänen kuoltuaan suoritetta-	20
3.1.5. Osa-aikaeläke	10	vasta perhe-eläkkeestä ja ryhmähenkiva-	20
3.2. Muut lainmuutokset	10	kuutusta vastaavasta edusta	20
3.2.1. Yleinen eläkeikä 63 vuotta	10	1.6. Laki eduskunnan virkamiehistä	20
3.2.2. Valtion eläkejärjestelmän piiriin	10	1.7. Laki sosiaali- ja terveydenhuollon suun-	20
kuuluvat muut kuin valtion palvel-	10	nittelusta ja valtionosuudesta	20
luksessa olevat henkilöryhmät	10	2. Voimaantulo	21
3.2.3. Eroamisikä eläkeoikeuden perus-	11	LAKITEKSTIT	22
teena	11	LIITE	33
3.2.4. Valinta-oikeus	12	Rinnakkaistekstit	33
3.2.5. Muut julkiset eläkejärjestelmät	12		
3.2.6. Varhaiseläkeautakunta	13		

YLEISPERUSTELUT

1. Tavoitteet ja keinot

Tämän esityksen tavoitteena on toteuttaa joustava eläkeikäjärjestely valtion eläkejärjestelmässä. Tähän liittyen tavoitteena on toteuttaa valtion eläkejärjestelmässä yhdenmukaiset eläkkeellesiirtymisperiaatteet muiden eläkejärjestelmien kanssa. Keinoina näiden tavoitteiden toteuttamiseksi on sisällyttävä valtion eläkejärjestelmään uusina eläkemuotoina yksilöllinen varhaiseläke, varhennettu vanhuuseläke ja osa-aikaeläke eli vastaavat joustavat eläkemuodot, mitkä on toteutettu yksityisellä sektorilla.

Itse joustavan eläkeikäjärjestelyn tavoitteet ja perusteet valtion eläketurvan piiriin kuuluvien edunsaajien kannalta katsoen ovat samat kuin yksityiselläkin sektorilla. Tavoite on, että jokainen henkilö voisi määrätyissä rajoissa valita hänelle itselleen parhaiten soveltuvan eläkemuodon ja että yksilölliset tekijät pystyttäisiin ottamaan nykyistä paremmin huomioon eläkettä myönnettäessä. Joustavat eläkemuodot korvaisivat aikaa myöten valtion nykyisen ammattikohtaisen eläkeikäjärjestelmän siten, ettei ammattikohtaisia eläkeikä enää sovellettaisi uudistuksen jälkeen palvelukseen tuleviin.

2. Nykyinen tilanne ja asian valmistelu

2.1. Nykyinen tilanne

Valtion eläkejärjestelmä uudistettiin 1 päivänä tammikuuta 1967 voimaan tulleella valtion eläkelaiilla (280/66) ja siihen liittyvällä lainsäädännöllä. Uudistuksen tarkoituksena oli silloin sisällyttävä valtion eläkejärjestelmään samat periaatteet, joiden pohjalta 1960-luvun alkupuolella oli syntynyt työntekijäin eläkelaki (395/61) ja kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelaki (202/64). Valtion eläkesäännökset on tämän jälkeenkin perusperiaatteiltaan säilytetty työntekijäin eläkelain kanssa yhdenmukaisina toteuttamalla mainitun lain kehitty-

mistä vastaavat muutokset soveltuvilta osiltaan myös valtion eläkelaiissa ja siihen liittyvässä lainsäädännössä. Eräiltä osin valtion eläkejärjestelmä on kuitenkin poikennut huomattavasti yksityisen sektorin järjestelmästä. Valtion eläkejärjestelmässä on yleinen eläkeikä jo vanhaan ollut 63 vuotta. Lisäksi tiettyjä virka- ja ammattinimikkeitä varten on säädetty erityiset, yleistä eläkeikää alemmat eläkeiät.

Valtion eläkejärjestelmän piirissä on noin 274 000 henkilöä. Näistä 215 000 on valtion palveluksessa, 38 000 peruskoulun viranhaltijoita ja tuntiopettajia, 6 000 lukioiden palveluksessa, 10 500 yksityisten valtionapulaitosten palveluksessa ja 4 500 sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja tuottavissa yksityisissä laitoksissa. Näistä noin 60 000 henkilöä on sellaisessa palvelussuhteessa, jossa on voimassa 63 vuotta alempi eläkeikä.

Valtion eläkeasetuksen 5 §:ssä on lueteltu ne virat, toimet tai tehtävät, joissa valtion palveluksessa on 63 vuotta alempi erityinen eläkeikä.

Erityisenä eläkeikäenä on edunsaajalle, joka on valtion palveluksessa

veturinkuljettajana tai lämmit- täjänä valtion rautateilla	55 vuotta
sukeltajana tai linja-autonkul- jettajana	55 vuotta
ylilennonjohtajana tai lennon- johtajana	55 vuotta
luotsivanhempana tai luotsina merenrannikolla	55 vuotta
sairaanhoitajana, kättilönä sai- raalassa, mielisairaanhoitaja- na, osastonhoitajana vanki- mielisairaalassa, lääkitysvoi- mistelijana, lastenhoitajana tai apuhoitajana	58 vuotta

talousmestarina, työmestarina, keittiömestarina, koneenhoitajana, ylivartijana, vartijana, vanki- tai työsiirtolan päällikkönä taikka apulaispäällikkönä vankeinhoitolaitoksessa 58 vuotta

poliisissa palvelevana rikosylikonstaapelina, ylikonstaapelina, ylietsivänä, etsivänä, vanhempana rikoskonstaapelina tai vanhempana ja nuorempana konstaapelina, ei kuitenkaan sellaisella, joka suorittaa yksinomaan kansliatöitä tai muita niihin verrattavia tehtäviä 58 vuotta

tullipäällysmiehenä, ylitullivartijana tai tullivartijana tullirajavartiossa 58 vuotta

varapalopäällikkönä, kalustonhoitajana tai palomiehenä toimivana huoltomekaanikonä tai kenttävartijana lentoasemalla 58 vuotta

luotsikutterinhoitajana merenrannikolla 58 vuotta

(kuuromykkäin matkapappina) . 58 vuotta

rehtorina, apulaisrehtorina, oppilaskodinjohtajana tai opettajana tai opettajana kuurojen- tai kuulovammaisten tai näkövammaisten koulussa ... 58 vuotta

johtajana, asuntolanjohtajana tai opettajana kuulovammaisten ammattikoulussa 58 vuotta

apulaisjohtajana, opettajana, ylikatsastajana, katsastajana, hoitajana tai ohjaajana koulukodissa tai vajaamielisilaitoksessa 58 vuotta

hoitajana työlaitoksessa 58 vuotta

ylikonduktöörinä, konduktöörinä, kuormaustalustarinaanä, junapalveluksessa, junamiehenä, asetinlaitemiehenä, vaihdemiesten esimiehenä tai vaihdemiehenä valtionrautateilla . 58 vuotta

postivaunussa 58 vuotta

osastonhoitajana, apulaisosastonhoitajana, erikoissairaanhoidajana tai huoltohoitajana, milloin tehtävään vaaditaan sairaanhoitajan tai sitä vastaava koulutus 60 vuotta

kuorma-auton, tiehöylän tai rai-vaustraktorinkuljettajana taikka raskaan kaivuukoneen tai raskaan radantukemiskoneen käyttäjänä 60 vuotta

seppänä, sepänapulaisena tai valimotyöntekijänä valtionrautateiden pääkonepajoissa, kattilaseppänä tai kattilaseppän apulaisena, niittaajana, hitsaajana tai konelatojana .. 60 vuotta

valtionrautateiden rautatierakennusosaston ruumiillista työtä tekevänä työntekijänä .. 60 vuotta

naispuolisena työntekijänä raskaassa ruumiillisessa työssä tehtaassa, konepajassa, varikolla, varastossa taikka rata-, tie- tai muussa rakennustyössä 60 vuotta

Erityisiä eläkeikiä on valtionhallinnossa pääasiassa valtionrautateilla, poliisihallinnossa, vankeinhoitolaitoksessa, posti- ja telelaitoksessa, tie- ja vesirakennuslaitoksessa, ilmailuhallinnossa, luotsilaitoksessa, valtion sairaaloissa ja tullilaitoksessa. Erityisiin eläkeikiin oikeutettuja on noin 23 000 henkilöä valtion palveluksessa eli 11 prosenttia.

Peruskoulun viranhaltijoiden ja tuntiopettajien eläkeikä on 60 vuotta, paitsi erällä erityisluokanopettajilla ja yleisaineiden aineenopettajilla, joilla eläkeikä on 55 vuotta. Peruskoulun viranhaltijoita ja tuntiopettajia on yhteensä noin 38 000.

Valtion virkoihin ja tehtäviin liittyvät erityiset eläkeiät lukumäärittäin

Eläkeikä v.	Lkm 1987	%-osuus valtion palveluksessa olevista
55	4 300	2,1
58	14 500	6,8
60	4 200	2,0
Alemmassa eläkeiässä yhteensä	23 000	10,9

Peruskoulun viranhaltijoiden ja tuntiopettajien eläkeiät lukumäärittäin

Eläkeikä v.	Lkm 1987
55	1 300
60	36 700
Alemmassa eläkeiässä yhteensä	38 000

2.2. Muutoksen syyt

Suoritettut tutkimukset osoittavat työllä ja työolosuhteilla olevan merkittävä, usein suuri vaikutus kohtuullista työstä selviytymistä ja eläkkeelle siirtymisen tarvetta arvioitaessa. Käytettävissä olevat tiedot osoittavat kuitenkin, että yksilöllinen vaihtelevuus on useimmiten työn aiheuttamia vaikutuksia suurempi. Tutkittaessa työkyvyttömyyden alkamista eri ammateissa vanhemmissa ikäluokissa on voitu havaita, että työkyvyttömyysalttius on joissakin ammateissa yleisempää kuin toisissa. Olennaista tutkimustuloksissa kuitenkin on, että kunkin ammatin sisällä esiintyy varsin huomattavaa yksilöllistä hajontaa. Tämä osoittaa, että ammatin voidaan katsoa olevan vain eräs, joissakin tapauksissa ehkä merkittäväkin tekijä, mutta sen ohella esiintyy muita, mahdollisesti sitä merkittävämpiä taustatekijöitä.

Tämän vuoksi ei ole nähtävissä perusteluja sellaisille järjestelmille, joissa ammatti olisi yksin ratkaiseva eläkeikäkriteeri, vaan on katsottava, että olennaista on ammatin (työn) ja kaikkien muiden seikkojen kokonaisvaltainen arviointi. Valtion eläkejärjestelmän ammattinimikkeisiin perustuva porrastus on puutteellinen, koska yksilölliset erot — ehkä tärkein taustatekijä — jäävät huomiotta.

Nykyiseen valtion eläkejärjestelmän ammatiporrastukseen liittyy lisäksi joukko soveltamisvaikeuksia ja muitakin epäkohtia. Pelkkä virka- tai työnimike ei kuvaa riittävän hyvin työn vaatimuksia ja työolosuhteita, koska ne saattavat vaihdella hyvinkin paljon saman nimikkeen sisällä. Työolosuhteet muuttuvat myös työtapojen ja teknologian kehittyessä paljon siitä, mitä ne ovat olleet alempia eläkeikäiä määriteltäessä jo vuosikymmeniä sitten. Monia alemman eläkeiän piirissä olevia tehtäviä ei enää tästä syystä voidakaan pitää sillä tavoin rasittavina ja kuluttavina, kuin niiden katsottiin olevan aikoinaan alemmaa eläkeikäiä säädettyä. Toisaalta taas kehitys tuo muka-

naan uusia tehtäviä, jotka rasittavuudeltaan ylittävät jo aikaisemmin määritellyt tehtävät. Kaavamaisen eläkeiän muuttaminen jatkuvasti alemmaksi tai korkeammaksi työolosuhteiden rasittavuuden kehitystä seuraten on osoittautunut käytännössä mahdottomaksi tehtäväksi. Ammattinimikkeillä on pitkä historiallinen tausta, mikä heijastuu nimikeluetteloon. Työn sisällön ja yleisten olosuhteiden muuttumisen vaikutusta ei ole juuri ensinkään voitu ottaa huomioon, ei ainakaan siihen suuntaan, että nimikkeitä olisi siirretty korkeamman eläkeiän luokkiin. Kerran saavutettu alhainen eläkeikä on katsottu saavutetuksi oikeudeksi. Se on myös nähty osaksi palvelussuhteeseen liittyviä kokonaisetuja. Muun muassa juuri mainitun historiallisen kehityksen tuloksena ja myös nimikkeiden sijoittelun harkinnanvaraisuuden takia on syntynyt eriarvoisuutta ja epäjohtomukaisuuksia, jolloin tietyt ryhmät katsovat olevansa yhtä oikeutettuja alempaan eläkeikään kuin jotkut muut ryhmät. Tästä aiheutuu usein tyytymättömyyttä sellaisten ryhmien keskuudessa, joiden eläkeikää ei ole alennettu.

Myöskin valtiontilintarkastajat ovat kertomuksessaan vuodelta 1979 kiinnittäneet huomiota valtion eläkeikäjärjestelmässä oleviin puutteellisuuksiin ja epäkohtiin. Valtiontilintarkastajain mielestä tavanomaista aikaisemman eläkkeelle siirtymisen tulisi työkyvyttömyyden ohella ensisijassa perustua asianomaisen yksilöllisiin ominaisuuksiin ja kykyihin selviytyä hänelle annetuista tehtävistä. Asiaan on valtiontilintarkastajain taholla kiinnitetty huomiota myös vuoden 1985 kertomuksessa.

Tärkeä peruste uudistuksen toteuttamiselle on myös se, että uudistus on jo toteutettu yksityisellä sektorilla. Julkisella sektorilla ei voida merkittävästi poiketa keskeisissä eläkeperiaatteissa yksityisestä sektorista, koska se vaikuttaa koko ansioeläkejärjestelmän toimivuuteen.

2.3. Asian valmistelu

Valtionhallinnon osalta eläkeikäkysymys on ollut vireillä yli 20 vuotta. Tänä aikana asiaa on selvitetty useissa komiteoissa, toimikunnissa tai muissa elimissä.

Eläkeikää koskeva kysymys oli esillä vuonna 1966 valtion eläkejärjestelmää uudistettaessa. Kysymystä oli selvittänyt valtioneuvoston vuonna 1958 asettama eläkeikäkomitea, joka

mietinnössään (komiteanmietintö 1965:B 14) vuonna 1965 esitti, että noin 53 prosenttia viroista olisi sijoitettava yleistä eläkeikää alempiin eläkeikäryhmiin. Valtiovarainministeriön ja virkamiesjärjestöjen välillä käydyissä virallisissa neuvotteluissa, jotka käytiin eläkeikäkomitean mietinnön perusteella laadittavasta uudesta valtion eläkeasetuksesta, kävi ilmi, että järjestöjen ehdotusten perusteella olisi erityisiin eläkeikiin tullut sijoittaa noin 80 prosenttia silloisesta virkamieskunnasta.

Eläkeikäkomitean mietintö eriavin mielipitein sekä virkamiesjärjestöjen laajoiksi osoitettuneet vaatimukset eivät antaneet toteuttamiskelpoista perustetta eläkeikäkysymyksen ratkaisemiseksi.

Niinpä silloin ei tehty mitään merkittäviä muutoksia valtion virkojen, toimien ja tehtävien sijoittamiseen poikkeuksellisiin eläkeikäryhmiin. Hallituksen esityksessä valtion eläkelainsäädännön uudistamiseksi (hall.es. 200/1965 vp.) lausuttiin kuitenkin, että "valtion eläkeasiainneuvottelukunnalle olisi annettava tehtäväksi tutkia ja tehdä esitys siitä, onko ja millä tavalla valtion viran- tai toimenhaltijoiden sekä työntekijöiden eläkeikää koskevia säännöksiä tarkistettava". Tämän jälkeen eläkeikäkysymys onkin ollut toistuvasti esillä.

Valtion eläkeneuvottelukunta asetti vuonna 1968 jaoston selvittämään ne perusteet ja näkökohdat, jotka olisi otettava huomioon harkittaessa, onko jokin virka tai työ sijoitettava yleistä eläkeikää alempaan eläkeikään sekä tekemään ehdotuksensa menettelytavasta. Jaosto ei kuitenkaan vuonna 1974 valmistuneessa mietinnössään päätenyt esittämään muutoksia virkojen tai töiden sijoitteluun alempiin eläkeikäryhmiin. Valtion eläkeneuvottelukunta antoi vuoden 1977 alussa eläkeikäjaostolleen uuden toimeksiannon, jossa jaostolle annettiin tehtäväksi selvittää, tapahtuuko eläkkeelle siirtyminen nykyisin tarkoituksenmukaisimmalla tavalla sekä suunnitella tarpeellisia uudistuksia. Kun sitten vuoden 1977 lopussa asetettiin eläkeikäkomitea selvittämään eläkkeellesiirtymisjärjestelmän uudistamista koko työeläkesektorilla, täydensi valtion eläkeneuvottelukunta jaostonsa toimeksiantoa. Jaoston tuli seurata eläkeikäkomitean työskentelyä ja tehdä ehdotuksensa niin, että ne sopeutuvat yleiseen uudistukseen.

Valtioneuvoston vuonna 1977 asettaman eläkeikäkomitean tehtävänä oli suunnitella eläkeikäjärjestelmän uudistamista niin yksityisellä

kuin julkisellakin sektorilla. Komitean tuli selvittää ne eläkemuodot ja eläkkeen saamisen edellytykset, joiden avulla on mahdollista eläkemenoja lisäämättä tehdä eläkkeelle siirtymisen eläkeikää lähestyville henkilöille nykyistä joustavammaksi ja heidän yksilölliset eroavuuksensa huomioon ottavaksi. Erityistä huomiota oli kiinnitettävä työkyvyn, työttömyyden, työpanoksen vähentämisen ja työn rasittavuuden yksilölliseen vaikutukseen eläkkeelle siirtymisen edellytyksissä.

Edellä mainitun eläkeikäkomitean periaatemietintö eläkeikäkäytännön kehittämistä valmistui kesäkuussa 1981 (komiteanmietintö 1981:33). Periaatemietinnössään komitea katsoi, että olisi siirryttävä joustavaan eläkkeellesiirtymisjärjestelmään, jonka toteuttamismuotoina olisivat ammatillinen varhaiseläke, varhennettu vanhuuseläke ja osa-aikaeläke. Mietintö sisälsi ratkaisuehdotuksen vain yksityisen sektorin eläkeikäkysymykseen. Julkisen sektorin osalta komitea totesi, että suurelta osin samat näkökohdat, joilla perustellaan joustavia eläkkeelle siirtymisen vaihtoehtoja yksityisellä sektorilla, lienevät sovellettavissa myös julkisen sektorin palveluksessa oleviin. Joustavat eläkejärjestelyt eivät kuitenkaan sellaisinaan näytä olevan toteutettavissa jo olemassa olevia, osittain erilaisia eläkeikä soveltavan ammatillisen eläkeikäjärjestelmän kanssa, vaan ne edellyttäisivät järjestelmien uudelleenmuo-vaamista. Koska tämän erityiskysymyksen käsittely olisi komitean käsityksen mukaan todennäköisesti vienyt vielä huomattavan pitkän ajan, komitea halusi tässä vaiheessa rajoittaa periaatemietintönsä koskemaan vain yksityistä sektoria todeten asian jäävän julkisen sektorin osalta erikseen käsiteltäväksi.

Yksityisen sektorin eläkeikäsäännökset valmisteltiin edellä sanotun komitean esityksen pohjalta kuitenkin siten, että lopulliset lakiehdotukset annettiin työmarkkinajärjestöjen neuvottelutuloksen pohjalta. Näissä neuvotteluissa komitean esittämästä ammatillisesta varhaiseläkkeestä kehitettiin yksilöllinen varhaiseläke, jonka ikäraja tuli 55 vuotta. Yksityisen sektorin eläkeikäuudistus tuli voimaan vaiheittain vuosien 1986 ja 1987 alusta.

Tammikuussa 1985 valtioneuvosto asetti julkishallinnon eläkekomitean, jonka tehtäväksi annettiin selvittää, miten valtion, kunnan ja muihin julkisiin eläkejärjestelmiin on mahdollista sisällyttää vastaavat joustavan eläkkeellesiirtymisen mahdollistavat eläkemuodot. Teh-

täväksi tuli myös selvittää tästä johtuvat julkisen sektorin eläkkeellesiirtymisjärjestelmän muutostarpeet. Selvitystyön perusteella ja ottaen huomioon valintoikeuden järjestäminen komitean tuli laatia ehdotus tarvittavista toimenpiteistä ja säännösmuutoksista. Julkishallinnon eläkekäkomitean mietintö valmistui 16 päivänä maaliskuuta 1988. Jäljempänä ehdotetut muutokset ovat komitean ehdotuksen mukaisia.

3. Ehdotetut muutokset

3.1. Uudet eläke muodot

3.1.1. Yleistä

Valtion eläkejärjestelmässä ehdotetaan toteutettavaksi joustava eläkekäjäjärjestely, joka koostuisi kolmesta toisiaan täydentävästä uudesta eläke muodosta, yksilöllisestä varhaiseläkkeestä, varhennetusta vanhuuseläkkeestä ja osa-aikaeläkkeestä. Nämä eläke muodot toteutettiin yksityisellä sektorilla vaiheittain siten, että kaksi ensiksi mainittua eläke muotoa toteutettiin vuoden 1986 alusta lukien ja osa-aikaeläke vuoden 1987 alusta lukien. Tässä esityksessä ehdotetaan toteutettavaksi kaikki kolme eläke muotoa heinäkuun alusta 1989 lukien.

Joustavat eläkejärjestelyt eivät koskisi puolustusvoimien ja rajavartiolaitoksen sotilaseläkejärjestelmän piiriin kuuluvia, eikä niitä myöskään sovellettaisi kansanedustajain eikä valtioneuvoston jäsenten eläkejärjestelmissä.

Oikeus kansaneläkejärjestelmän ja yksityisen työeläkejärjestelmän mukaisiin etuuksiin ratkaistaisiin erikseen. Tarkoituksena on, että julkinen sektori neuvottelisi nykyiseen tapaan kansaneläkejärjestelmän kanssa ja yksityisen sektorin työeläkejärjestelmän etuuksien myönnössä noudatettaisiin samaa menettelyä, kuin nykyisin perinteisiä työkyvyttömyyseläkkeitä myönnettäessä. Myös työkyvyttömyyden jakamattomuusperiaatetta olisi tarkoituksenmukaista soveltaa työeläkejärjestelmässä samalla tavoin kuin nykyään.

3.1.2. Eläke iät

Yksilöllisen varhaiseläkkeen alaikärajaksi ehdotetaan 55 vuotta ja varhennetun vanhuuseläkkeen sekä osa-aikaeläkkeen 58 vuotta. Näistä kahden viimeksi mainitun osalta elä-

keikä poikkeaa yksityisen sektorin vastaavasta eläke iästä. Yksilöllisen varhaiseläkkeen ikäraja 55 vuotta on myös julkisella sektorilla perusteltu, vaikka siellä yleinen vanhuuseläkeikä on kahta vuotta alhaisempi kuin yksityisellä sektorilla. Kahdeksan vuoden varhennus yleiseen eläke ikään on jo sinänsä pitkä aika ja antaa riittävän liikkuma-alan eläkkeelle siirtymisajankohdan suhteen.

Tällä hetkellä ammatillisen eläkekäjäjärjestelmän lainmukainen alin eläkeikäraja valtiolla on 55 vuotta. Näin ollen yksilöllisen varhaiseläkkeen ikäraja on sopusoinnussa tämän kanssa. Alinta eläkkeellesiirtymisikärajaa ei korotettaisi valtiolla lainkaan.

Varhennetun vanhuuseläkkeen ja osa-aikaeläkkeen ehdotettu ikäraja olisi siis kahta vuotta alhaisempi kuin yksityisellä sektorilla. Tämä on perusteltua ensinnäkin siksi, että täten näille varhaiseläkkeen muodoille olisi sama ajallinen sovellutus kuin yksityisellä sektorilla. Toisin sanoen eläkkeelle siirtymistä voitaisiin varhentaa viisi vuotta yleiseen vanhuuseläke ikään verrattuna. Toinen perustelu on se, että tällä tavoin varhaisempi eläkkeelle siirtymisikäraja peittäisi suurimman osan nykyisistä ammatillisista eläke iästä, joita nyt sovelletaan julkisella sektorilla. Tällöin eläkkeen alkamisaika ei poikkeaisi paljon nykyjärjestelmästä. Erona on vain se, että varhaisempi eläkkeelle siirtyminen mahdollistettaisiin tasapuolisesti kaikille valtion palveluksessa oleville.

Niin sanotuissa vapaakirjaeläkkeissä, joissa eläkeikä on 65 vuotta, varhentamisen ikäraja olisi 60 vuotta vastaavasti kuten yksityisellä sektorilla.

3.1.3. Yksilöllinen varhaiseläke

Yksilöllinen varhaiseläke myönnettäisiin työn rasittavuuden ja ikääntymisestä johtuvan suorituskyvyn alenemisen perusteella. Usein työntekijän suorituskyvyn aleneminen johtuu lääketieteellisesti todettavissa olevasta sairaudesta, jolloin perinteinen työkyvyttömyyseläke on perusteltu. Myös on paljon henkilöitä, jotka ovat ikääntymisen myötä rasittuneita, mutta heillä ei ole selvää sairautta, jonka perusteella heitä voitaisiin pitää työkyvyttöminä.

Näillä henkilöillä työkyvyn aleneminen johtuu useiden hyvinkin yksilöllisten tekijöiden yhteisvaikutuksesta. Terveystieteiden seikkojen ohella tällaisia tekijöitä ovat ikääntymiseen liittyvät tekijät, työstä aiheutuva rasittuneisuus ja kuluneisuus sekä itse työolosuhteet. Yksilö-

lisen varhaiseläkkeen myöntämisperusteissa olisi tämän laatusilla tekijöillä tasavertainen asema lääketieteellisten tekijöiden kanssa toisin kuin perinteisessä työkyvyttömyyseläkkeessä, jossa lääketieteelliset tekijät ovat ensisijaisia. Ammatin tai oikeammin työn laadun ohessa otettaisiin huomioon virkamiehen tai työntekijän henkilökohtaiset terveydelliset ja muut ominaisuudet ja ratkaisu muodostuisi näiden kaikkien tekijöiden kokonaisarviosta.

Esityksessä ehdotetaan, että yksilöllisen varhaiseläkkeen voisi saada 55 vuotta täyttänyt henkilö, jonka työkyky on siinä määrin alentunut, ettei hänen kohtuudella enää voida edellyttää jatkavan palvelustaan. Palveluksen jatkamisen edellytyksiä arvioitaessa tarkasteltaisiin tilannetta henkilön oman viran tai työn kannalta. Huomioon otettavia seikkoja olisivat sairaus, vika tai vamma, ikääntymiseen liittyvät tekijät, palveluksessaolon pitkäaikaisuus sekä työstä aiheutunut rasittuneisuus ja kuluineisuus. Tämän sisältöisenä yksilöllinen varhaiseläke on toteutettu myös yksityisellä sektorilla.

Yksilöllisen varhaiseläkkeen yleinen määritelmä olisi näin ollen lähtökohtaisesti sama kuin yksityisellä sektorilla. Yleisen määritelmän lisäksi yksityisen varhaiseläkkeen saamis-edellytyksiä tarkennettaisiin eräistä julkisen sektorin erityispiirteistä johtuen painotetummin ammatillisen eläkeiän suuntaan siten, että työolosuhteita arvioitaessa kiinnitettäisiin myös huomiota yleisen edun viranhoidolle taikka tehtävän suorittamiselle asettamiin erityisiin vaatimuksiin. Tämä merkitsisi yksilöllisen varhaiseläkkeen laaja-alaisempaa soveltamista sellaisilla valtion eläkejärjestelmän piiriin kuuluvilla ammattialoilla, joilla tehtäviin liittyy yleisistä eduista huolehtiminen. Julkisen sektorin erityispiirteinä otettaisiin huomioon sellaiset yleisen edun kannalta merkitykselliset tekijät kuin yleinen turvallisuus ja työn vastuullisuus suhteessa ulkopuolisiin. Lisäksi tietyillä ammattialoilla tulisi huomiota kiinnittää henkilökohtaisen turvallisuuden vaatimukseen. Lähtökohtana näiden soveltamisessa olisi, että tietyillä julkisen hallinnon ammattialoilla virkaan tai työhön liittyvien erityispiirteiden johdosta edellytetään suorituskyvyn täysitehoista säilymistä.

Yksilöllisen varhaiseläkkeen määritelmä merkitsee nykyisen työkyvyttömyyskäsitteen lieventämistä työssä olevien ikääntyneiden henkilöiden kohdalla. Periaatteessa yksilöllisellä varhaiseläkkeellä pyritään samaan päämäärään

kuin mihin virka- ja työnimikekohtaisilla alemmilla eläkeryhmyksillä on ollut tarkoitus päästä. Yksilöllinen varhaiseläke ottaessaan huomioon edunsaajan yksilölliset olosuhteet pystyy paremmin säilyttämään käyttökelpoisuutensa, vaikka virka- tai työtehtävät muuttuisivatkin ajan kuluessa.

Yksilöllisen varhaiseläkkeen saaminen edellyttää, että edunsaajalla on oikeus lukea eläkeajaksi tuleva palvelusaika. Myös edellytetään yhdenmukaisesti yksityisen sektorin kanssa, että edunsaaja lähes täydellisesti luopuu työstään. Yksilöllisellä varhaiseläkkeellä olevan ansiot eivät saa ylittää työeläkelakien piiriin kuulumisen vähimmäismarkkamäärää. Vuonna 1988 se on 818,24 markkaa kuukaudessa. Ennen työstä luopumista edunsaajalla on oikeus saada ennakkopäätös, täyttääkö hän muilta osin yksilöllisen varhaiseläkkeen saamisen edellytykset. Myönteinen ennakkopäätös sitoo valtiokonttoria 6 kuukauden ajan.

Suuruudeltaan yksilöllinen varhaiseläke vastaa täyttä työkyvyttömyyseläkettä.

3.1.4. Varhennettu vanhuuseläke

Varhennettu vanhuuseläke antaa edunsaajalle mahdollisuuden vapaavalintaiseen eläkkeellesiirtymiseen ennen eläkeikää, jolloin eläke maksettaisiin vastaavasti pienempänä. Tämän eläkemudon tavoitteena on lisätä yksilön valinnanvapautta.

Yksityisellä sektorilla vanhuuseläkkeen voi varhentaa 60 vuoden iästä alkaen. Yksityisestä sektorista poiketen esityksessä ehdotetaan, että vanhuuseläke voitaisiin myöntää varhennettuna 58 ikävuodesta alkaen. Näin varhentamismahdollisuus kohdistuisi ikävälille 58 — 63 eli samanpituiselle aikavälille kuin yksityisellä sektorilla, jossa varhentaminen voi tapahtua ikävälillä 60 — 65 vuotta. Varhennetun vanhuuseläkkeen saamiseen ei liity mitään työhistoriaa koskevia edellytyksiä. Tämä eläkemudoto vastaa normaalia vanhuuseläkettä palveluksen päättymistä ja eläkkeen alkamista koskevien säännösten osalta.

Päättäneiden palvelussuhteiden osalta eli niin sanotuissa vapaakirjaeläkkeissä, joissa eläkeikä on 65 vuotta, varhentaminen olisi mahdollista 60 vuoden iästä lukien.

Vanhuuseläkkeen varhentaminen aiheuttaa eläkkeeseen ja edunsaajan jälkeen myönnettävään perhe-eläkkeeseen pysyvän alennuksen.

Eläkkeen alentamista koskeva asteikko on määritelty siten, että alentamisesta ei aiheudu merkittävää eläkemenojen lisäystä. Alennus on 6 prosenttia jokaista vuotta kohti eli puoli prosenttia jokaista kuukautta kohti, jolla eläkkeellesiirtymistä varhennetaan ennen eläkeikää. Asteikko vastaa yksityisellä sektorilla toteutettua asteikkoa työntekijäin eläkelain ja lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelain voimaantulovaiheesta johtuvaa ikäkerrointa lukuunottamatta. Asteikossa on otettu huomioon tilastollinen jäljellä oleva elinaika, korko ja muut näihin rinnastettavat tekijät niin, että alennus vastaa ennen eläkeikää nostettavia eläke-eriä. Alentamisasteikkoa laadittaessa on otettu huomioon myös perhe-eläkkeen myöntämisen todennäköisyys.

Edunsaajan kannalta on tärkeää, että harkitessaan eläkkeen varhentamista hänellä on mahdollisuus etukäteen saada tieto alennetun eläkkeen määrästä. Eläketurvan toimeenpanijalta, valtiokonttorilta tämä edellyttää varautumista tämänkaltaiseen laskentapalveluun.

3.1.5. Osa-aikaeläke

Ikääntymisen johdosta työkyky alenee hitaasti ja vähitellen. Osa-aikaeläkkeen tarkoituksena on antaa ikääntyvälle työntekijälle mahdollisuus käyttää jäljellä olevaa työkykyään ja työhaluaan hyväkseen nykyistä joustavammalla tavalla. Ikääntynyt työntekijä voisi vähentää työpanostaan suunnilleen puoleen ja samalla jäädä osa-aikaeläkkeelle, jolloin eläke korvaisi ansioiden menetystä. Samalla työntekijän sosiaaliset yhteydet työelämään säilyisivät, mikä olisi omiaan lieventämään eläkkeelle siirtymisestä aiheutuvaa olosuhteiden muutosta ja siihen liittyvää henkistä rasitusta.

Osa-aikaeläkkeen voisi saada 58 vuotta täyttänyt henkilö, joka on ollut palveluksessa määräajan ja siirtyy kokoaikaisesta työstä tietyt ehdot täyttävään osa-aikatyöhön joko julkisella tai yksityisellä sektorilla. Osa-aikatyöhön siirtyminen voisi tapahtua esimerkiksi omaan virkaan tai tehtäviin liittyvää työpanosta vähentämällä taikka lopettamalla aikaisempi kokoaikainen työ ja siirtymällä osa-aikatyöhön muulle alalle. Osa-aikaeläkkeen myöntäminen edellyttäisi, että edunsaajalla on oikeus tulevaan aikaan.

Osa-aikaeläke määräytyisi edunsaajan ansiotulojen vähentymisen perusteella hänen siirty-

essä osa-aikatyöhön. Työntekijäin eläkelain mukaisen osa-aikaeläkkeen määrä on edunsaajan iästä riippuen 44—64 % säännöllisen työajan ansioiden vähenemisestä. Valtion eläkelain mukaisen osa-aikaeläkkeen määrä olisi 50 % ansioiden vähenemisestä siksi, että kiinteä iästä riippumaton prosenttimäärä on käytännössä yksinkertainen ja selkeä. Osa-aikaeläke saisi olla enimmillään 75 % osa-aikatyöhön siirtymiseen mennessä ansaitusta työeläketurvasta.

Kun osa-aikaeläkkeen saaja saavuttaisi eläkeiän ja päättäisi osa-aikatyön, osa-aikaeläke lakkaisi ja edunsaajalle myönnettäisiin vanhuuseläke, joka olisi suunnilleen sen suuruisen, jonka hän olisi saanut, jos hän olisi jatkanut kokoaikaista työtään vanhuuseläkkeelle siirtymiseen saakka.

Keskeinen merkitys osa-aikaeläkkeen käytölle niin julkisella kuin yksityiselläkin sektorilla on sillä, miten osa-aikatyötä on mahdollista järjestää. Osa-aikatyön edellytysten luominen on paljolti työmarkkinakysymys. Lähinnä työmarkkinaosapuolten asiana onkin myötävaihtua siihen, että osa-aikatyötä voitaisiin mahdollisuuksien mukaan järjestää kaikille niille, jotka tulevat kysymykseen osa-aikaeläkkeen saajina.

3.2. Muut lainmuutokset

3.2.1. Yleinen eläkeikä 63 vuotta

Valtion eläkelaiissa on säädetty yleiseksi eläkeikäksi 63 vuotta. Tämä eläkeikä säilyisi jatkossakin. Joustava eläkeikäjärjestely korvaisi aikaa myöten nykyisen ammattikohtaisen eläkeikäjärjestelmän. Tähän esitykseen liittyen tulitaisiin kumoamaan valtion eläkeasetuksen tietyille virka- tai työnimikkeille säädetyt 55, 58 ja 60 vuoden eläkeiät siten, ettei niitä sovellettaisi enää uudistuksen voimaantulon jälkeen palvelukseen tuleviin. Tulevaisuudessa uudistuksen siirtymäkauden jälkeen kaikki henkilöt riippumatta virka- tai työnimikkeestä olisivat samanarvoisessa asemassa eläkkeelle siirtymisen eri mahdollisuuksia arvioitaessa.

3.2.2. Valtion eläkejärjestelmän piiriin kuuluvat muut kuin valtion palveluksessa olevat henkilöryhmät

Peruskoulun viranhaltijalla ja tuntiopettajalla on peruskoululain (476/83) 71 §:n nojalla oikeus valtion varoista suoritettavaan eläkkeeseen soveltuvien osin samojen säännösten mukaan kuin virka- tai työsuhteessa valtioon olevalla henkilöllä. Peruskoululaissa on säädetty 60 vuoden eläkeikä peruskoulun viranhaltijalle ja tuntiopettajalle. Lisäksi peruskoululaissa ja peruskouluasetuksessa (714/84) on säädetty 55 vuoden eläkeikä tietyissä opettajan tehtävissä toimiville viranhaltijoille.

Joustava eläkekäjäjärjestely tulisi koskemaan peruskoulun viranhaltijoita ja tuntiopettajia samoin edellytyksin kuin muitakin valtion eläkejärjestelmän piirissä olevia. Joustava eläkekäjäjärjestely korvaisi aikaa myöten alemmat eläkeiät siten, että alempia eläkeikäiä ei enää sovellettaisi lainmuutoksen jälkeen palvelukseen tuleviin. Eläkeikä tulisi olemaan valtion eläkelaisissa säädetty 63 vuotta. Joustavan eläkekäjäjärjestelyn edellyttämät muutokset peruskoululakiin sisältyvät tähän esitykseen. Myös peruskouluasetusta on tarpeen muuttaa.

Valtion varoista kustannetaan valtion eläkelain mukainen eläketurva peruskoulun viranhaltijoiden lisäksi myös eräille muille henkilöryhmille, jotka eivät ole valtion palveluksessa. Tällaisia valtion eläkejärjestelmän piiriin kuuluvia ryhmiä ovat peruskoulua korvaavan taikka sitä vastaavan yksityisen koulun henkilöstö sekä kunnan lukion ja iltalukion viranhaltijat ja tuntiopettajat, yksityisen lukion henkilökunta, eräistä valtion varoista suoritettavista eläkkeistä annetussa laissa (382/69) tarkoitettujen yksityisten valtionapulaitosten henkilökunta sekä niiden sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja tuottavien yksityisten niin sanottujen VALTAVA-laitosten henkilökunta, joita tarkoitetaan sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain (677/82) 22 §:ssä. Näilläkin ryhmillä eläkeoikeus määräytyy asianomaista laitosta koskevan lainsäädännön perusteella soveltuvin osin samojen säännösten mukaan kuin valtioon virka- tai työsuhteessa olevalla henkilöllä. Tarkoituksena on, että joustava eläkekäjäjärjestely tulisi koskemaan sanottujen laitosten henkilökuntaa samanaikaisesti ja samoin edellytyksin kuin valtiolla. Lainsäädännöllisesti tämä edellyttää asianomaisiin lakeihin eräitä vähäi-

siä muutoksia, jotka sisältyvät tähän esitykseen.

Eduskunnan oikeusasiamiehen ja eduskunnan muiden virkamiesten eläkkeistä on säädetty erikseen. Joustavan eläkejärjestelyn toteuttaminen näiden osalta edellyttää, että eduskunnan oikeusasiamiehen eläkkeestä sekä hänen kuoltuaan suoritettavasta perhe-eläkkeestä ja ryhmähenkivakuutusta vastaavasta edusta annettuun lakiin (284/66) ja eduskunnan virkamiehistä annettuun lakiin (1255/87) tehdään tarpeelliset joustavasta eläkejärjestelystä johtuvat muutokset. Nämäkin muutosehdotukset sisältyvät tähän esitykseen.

Kansanedustajain eläkelain (329/67) ja valtioneuvoston jäsenen oikeudesta eläkkeeseen ja hänen jälkeensä suoritettavasta perhe-eläkkeestä annetun lain (870/77) mukaiset eläkkeet kuuluvat myös valtion eläkejärjestelmän piiriin. Näiden tehtävien luonteesta johtuen ei ole tarkoituksenmukaista ulottaa joustavaa eläkejärjestelyä koskemaan näitä eläkejärjestelmiä. Sen vuoksi mainittuihin lakeihin ei ehdoteta muutoksia.

3.2.3. Eroamisikä eläkeoikeuden perusteena

Valtionhallinnossa ja peruskoululaitoksessa on yleinen eroamisikä 67 vuotta. Eräille valtioneuvoston ja peruskoululaitoksen henkilöryhmille on säädetty yleistä eroamisikää alempia eroamisikää. Näillä henkilöryhmillä on oikeus saada vanhuuseläke eroamisikänsä saavuttuaan, ellei tätä alemmaa erityistä eläkeikää ole säädetty. Lukumääräisesti alemman eroamisiän piiriin kuuluvissa tehtävissä on noin 27 000 henkilöä.

Puolustusvoimissa ja rajavartiolaitoksessa koko virkamieskunta eräin poikkeuksin kuuluu yleistä eroamisikää alemman eroamisiän piiriin. Upseereilla ja toimiupseereilla on oma eroamisikäjärjestelmänsä, jossa eroamisikä määräytyy asianomaisen sotilasviran mukaan. Lisäksi upseerin tai toimiupseerin viran haltija voi saavuttaa eläkeoikeuden jo ennen eroamisikänsä palveltuaan upseerin tai toimiupseerin virassa määrääjän (niin sanottu sotilaseläkejärjestelmä). Puolustusvoimien ja rajavartiolaitoksen muilla kuin sotilasviran haltijoilla, eräitä poikkeuksia lukuunottamatta, eroamisikä on 60 vuotta. Puolustusvoimien miesvärvätyn eroamisikä on 50 vuotta ja naisvärvätyn 60

vuotta. Rajavartiolaitoksen rajavartijan eroamisikä on 50 vuotta ja merivartijan 53 vuotta.

Puolustusvoimien ja rajavartiolaitoksen lisäksi vankeinhoitolaitoksen, poliisihallinnon ja tullilaitoksen eräillä virkamiesryhmillä sekä peruskoululaitoksen hyvin pienellä henkilöryhmällä on yleistä eläkeikää alempi eroamisikä. Näillä ryhmillä on säädetty eroamisikää vielä alempi erityinen eläkeikä, joka nyt uudistuksen yhteydessä ehdotetaan kumottavaksi.

Hallituksen tarkoituksena ei ole puuttua puolustusvoimien ja rajavartiolaitoksen upseerien ja toimiupseerien eroamisiin eikä myöskään sotilaseläkejärjestelmään. Myöskään muihin yleistä eroamisikää alempiin eroamisiin ei tässä esityksessä ehdoteta muutosta.

3.2.4. Valintaoikeus

Uusi joustava eläkeikäjärjestelmä perustuu yksilölliseen eläkkeelle siirtymiseen ja rakentuu myös olennaisesti toiselle periaatteelle kuin nykyinen kiinteään yleiseen vanhuuseläkeikään ja ammatillisiin erityiseläkeikiin perustuva eläkeikäjärjestelmä.

Vakiintuneen laintulkinnan mukaan valtion virkamiehen oikeus eläkkeeseen on perustuslailla suojattu, joten sen muuttaminen yksipuolisesti edellyttää perustuslainsäätämisyjärjestystä. Myös muiden julkisessa palveluksessa olevien kuin virkasuhteessa olevien osalta voidaan eläkeoikeus katsoa varallisuusarvoksi, jolla on ainakin tietyssä määrin perustuslain suoja. Perustuslakivaliokunnan tulkinnan mukaan näin voidaan katsoa olevan silloin, jos muutoksella on taannehtiva vaikutus. Eläkeoikeuden muuttaminen kesken virkasuhteen eli eläkeiän korottaminen olisi ilmeisesti taannehtivaa muuttamista ja edellyttäisi perustuslainsäätämisyjärjestystä.

Vakiintuneen laintulkinnan mukaan asia voidaan käsitellä yksinkertaisessa lainsäätämisyjärjestyksessä, jos edunsaajalle annetaan oikeus valita uuden ja vanhan eläkeikäjärjestelmän välillä. Tätä mahdollisuutta edellytti myös asiaa selvittäneen julkishallinnon eläkeikäkomitean toimeksianto.

Ongelmallinen kysymys on myös se, miten pitkään uudistuksen voimaantulosta valintaoikeuden tulisi olla voimassa. Pyrkimys supistaa kahden rinnakkaisen eläkeikäjärjestelmän voimassaoloa mahdollisimman lyhyeksi puoltaisi lyhyttä valintaoikeutta. Toisaalta voidaan kat-

soa, että sillä soveltamiskäytännöllä, joka syntyy uuden järjestelmän toimeenpanon alkuvuosina, on myös huomattava merkitys valintaa tekeväälle, jotta hän voisi tarkkaan tietää, min-käläisten järjestelmien kesken valitsee.

Valintaoikeuden käytön merkitys huomioon ottaen ehdotetaan, vaikka se jossakin määrin lisääkin kustannuksia verrattuna lyhyempään valinta-aikaan, että valintaoikeuden kesto olisi 10 vuotta lain voimaantulosta lukien. Valintaoikeus olisi pääsääntöisesti niillä, jotka uudistuksen voimaantuloheikellä olisivat alle 63 vuoden eläkeiän piiriin kuuluvassa virassa tai tehtävässä. Tämän lisäksi valintaoikeus koskisi muun muassa niitä voimaantuloheikellä palveluksessa olevia, jotka valintaoikeuden käyttämistä varten varatun ajan kuluessa uudistuksen voimaantulon jälkeen tulevat tällaiseen virkaan tai tehtävään.

Valintaoikeus toteutettaisiin siten, että siihen oikeutetuille henkilöille varattaisiin mahdollisuus 10 vuoden kuluessa uudistuksen voimaantulosta kirjallisesti ilmoittaa valtiokonttorille, että he haluavat säilyttää vanhan eläkeikäjärjestelmän mukaisen eläkeoikeutensa. Valintaoikeus kohdistuisi koko vanhaan eläkeikäjärjestelmään, eikä se näin ollen olisi sidottu tiettyyn virkaan tai työhön. Valinta olisi sitova. Vanhan järjestelmän valinnoita eivät uudet joustavat eläkejärjestelyt koskisi.

Valintaoikeuden sisältöä ja valintaan oikeutettujen piiriä on selostettu tarkemmin yksityiskohtaisissa perusteluissa voimaantulosäännöksen kohdalla.

3.2.5. Muut julkiset eläkejärjestelmät

Samanaikaisesti valtion eläkejärjestelmän kanssa on kunnallisessa eläkejärjestelmässä selvitetty mahdollisuuksia toteuttaa vastaavat joustavat eläkejärjestelyt kuin mitä tässä esityksessä ehdotetaan. Kunnallisella sektorilla järjestelyn toteuttaminen edellyttää muutoksia kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelakiin sekä kunnalliseen eläkesääntöön. Viimeksi mainituista päättää kunnallisen eläkelaitoksen valtuuskunta. Kunnallisen sektorin osalta tultaneen tarvittavat lainmuutos- ja eläkesäännön muutosehdotukset antamaan siten, että joustava eläkeikäuudistus tulisi kunnallisella sektorilla voimaan samassa aikataulussa kuin valtiolla eli heinäkuun 1989 alusta lukien.

Valtion ja kunnan lisäksi muita julkisia eläkejärjestelmiä ovat evankelisluterilaisen kirkon, ortodoksisen kirkon, kansaneläkelaitoksen, Suomen Pankin sekä Ahvenanmaan maakunnan eläkejärjestelmät. Näiden laitosten henkilöstön eläkeoikeus määräytyy asianomaisia laitoksia koskevan lainsäädännön mukaan soveltuvin osin samojen säännösten mukaan kuin virka- tai työsuhteessa valtioon olevalla henkilöllä. Kansaneläkelaitoksen ja Suomen Pankin osalta on lisäksi tarkempia määräyksiä annettu eläkesäännössä. Tarkoituksena on, että vastaavat joustavat eläkejärjestelyt toteutettaisiin myös näissä järjestelmissä ja siltä osin kun uudistus edellyttää säännösmuutoksia, näihin toimiin asianomaisten laitosten taholta ryhdyttäisiin.

3.2.6. Varhaiseläkelautakunta

Jotta myös henkilöstöjärjestöjen vaikutusmahdollisuus uusien joustavien eläkeuotojen soveltamiskäytäntöön voitaisiin riittävässä määrin ottaa huomioon, ehdotetaan valtiokonttoriin perustettavaksi varhaiseläkelautakunta, jossa henkilöstöjärjestöt olisivat edustettuina.

Lautakunnan tehtävänä olisi seurata joustavan eläkeikäjärjestelmän toimeenpanoa valtiolla, tehdä ehdotuksia sen kehittämiseksi ja antaa tarpeen mukaan yleisohjeita siitä, miten sovelletaan niitä yksilöllisen varhaiseläkkeen myöntöperusteisiin liittyviä erityiskriteerejä, jotka liittyvät julkisten palvelujen erityisluonteeseen.

Lautakunnalla olisi mahdollisuus antaa myös lausuntoja yksilöllisen varhaiseläkkeen soveltamisesta yksittäistapauksissa. Lausunto koskisi tällöin eläkkeen saamisedellytysten olemassaoloa. Varsinaisen eläkepäättöksen tekisi kuitenkin aina valtiokonttori. Käsittelyn lähtökohtana tällöin eläkepäättöstä tehtäessä olisi, että lautakunnan lausuntoa saamisedellytyksistä noudatetaan, jollei laista, hallinnollisista määräyksistä tai vakiintuneesta ratkaisukäytännöstä muuta johdu.

Lautakunnasta ja sen tehtävistä säädettäisiin valtion eläkelaisla. Tarkemmat säännökset lautakunnan kokoonpanosta, menettelytavoista ja muista seikoista annettaisiin asetuksella. Tarkoituksena on, että lautakunta toimisi niin sanotulla pariteettiperiaatteella. Lautakunnassa olisi puheenjohtaja ja 8 jäsentä, jotka val-

tiovarainministeriö nimittäisi. Jäsenistä 4 nimettäisiin valtion virkamiesten ja työntekijäin edustavimpien keskusjärjestöjen ehdottamista henkilöistä.

4. Esityksen vaikutukset

4.1. Taloudelliset vaikutukset

Esityksen taloudelliset vaikutukset riippuvat siitä, mikä tulee olemaan yksilöllisen varhaiseläkkeen käyttöaste, missä määrin on mahdollista järjestää osa-aikaeläkkeen edellyttämiä osa-aikatöitä ja miten valintaan oikeutetut henkilöt tulevat käyttämään oikeuttaan valita uusien etujen asemesta vanha eläkeikäjärjestelmä. Koska muun muassa näiden tekijöiden vaikutusta ei voida täsmällisesti ennustaa, on tässä vaiheessa mahdollista arvioida vain olettamuksiin perustuva kustannusvaikutusten suunta ja suuruus.

Yksilöllisen varhaiseläkkeen käyttöaste on arvioitu sen kokemuksen perusteella, mikä on saatu yksityisen puolen työeläkejärjestelmästä. Käyttöastetta korottavana tekijänä työntekijäin eläkelakiin verrattuna voidaan mainita se, että yksilöllisen varhaiseläkkeen kriteerit ovat esityksen mukaan valtion eläkejärjestelmässä julkisen hallinnon erityispiirteiden huomioon ottamisesta johtuen eräiltä kohdin laajemmat kuin yksityisellä sektorilla. Toisaalta käyttöastetta alentaa se, että perinteinen spesiaaliftyökyvyttömyyteen perustuva valtion eläkelain työkyvyttömyysmääritelmä on yksityisen puolen työkyvyttömyyskäsitettä lievempi. Näiden eri suuntiin vaikuttavien tekijöiden onkin kustannusvaikutuksia arvioitaessa oletettu neutralisoivan toisensa. Valtion eläkejärjestelmän piiriin kuuluvan henkilöstön ammattirakenne on otettu huomioon siten, että yksilöllisen varhaiseläkkeen alkavuus perinteisten työkyvyttömyyseläkkeiden alkavuuteen verrattuna on samassa suhteessa kuin on havaittu olevan työntekijäin eläkelain piirissä.

Edellä esitetyt olettamukset merkitsevät, että alkuvuosina yksilöllisen varhaiseläkkeen alkavuus olisi 55—59-ikäisillä 2,5 % ja tätä vanhemmilla 5,4 %. Ensimmäisenä toimintavuonna alkavuutta on korotettu. Myöhemmin yksilöllisistä varhaiseläkkeistä 2/3 jää olettamuksen mukaan varsinaiseksi nettolisäkustannukseksi sen vuoksi, että oletettavasti kolmannes

yksilöllisistä varhaiseläkkeistä olisi alkanut perinteisenä työkyvyttömyyseläkkeenä.

Tarkasteluvälillä valintaoikeus vaikuttaa olennaisella tavalla kustannuksiin. Tältä osin on oletettu, että valintaan oikeutetut henkilöt valitsisivat vaihtoehtoisesti joko kaikki vanhan, puolet vanhan tai kaikki siirtyisivät uuden järjestelmän piiriin. Nämä kehityslinjat johtavat 2000-luvun alkupuolelta lähtien olennaisesti eri tasoihin kustannusvaikutuksiin. Tämä näkyy jäljempänä olevasta taulukosta ilmenevänä vaihteluvälinä.

Palkkojen vuotuisiksi reaalikasvuksi on oletettu 1,5 % ja muutosten voimaantuloajaksi 1.7.1989.

Valintavaihtoehdosta riippuen yksilöllistä varhaiseläkettä saavien määrä olisi 20 vuoden kuluttua valtion eläkejärjestelmän piirissä 2 700—3 400 henkilöä. Tämän lisäksi lukuisa määrä saisi valtiolta niin sanotun vapaakirja-eläkkeen. Lähes saman verran eläkkeensaajia olisi jo viiden toimintavuoden jälkeen. Nykyisen ikärakenteen ohella tämä aiheutuu siitä,

että periaatteessa kaikki ne 55 vuotta täyttäneet, jotka täyttävät yksilöllisen varhaiseläkkeen saamisen edellytykset, tulevat eläkkeeseen oikeutetuiksi välittömästi lain voimaan tultua. Sama kasautumisilmiö näkyi jo yksityisellä sektorilla.

Osa-aikaeläkkeen kustannukset perustuvat siihen kaavamaiseen olettamukseen, että osa-aikaeläkkeelle siirtyneiden määräksi muodostuisi viiden vuoden kuluttua 1 500 eläkkeensaajaa.

Kaikkien kehitysvaihtoehtojen mukainen kustannusvaikutus olisi koko 1990-luvun ajan selkeästi kustannuksia lisäävä. Myös tämän jälkeen kustannusvaikutus olisi tarkasteluvälillä kahden ensimmäisen vaihtoehtolaskelman mukaan koko ajan kustannuksia kasvattava. Vain siinä tapauksessa, että kukaan ei haluaisi enää valita vanhaa järjestelmää, esitys voisi johtaa kustannuksia ajoittain vähäisesti säästäviin vaikutuksiin.

Alla olevassa asetelmassa on esitetty yhteenveto kustannusvaikutuksista.

Esityksen nettomääräiset lisäkustannukset milj. mk

Voimassaolovuosi	5 vuosi	10 vuosi	15 vuosi	25 vuosi
Työkyvytt.- ja vanhuuseläkkeet	90 (± 10)	80 (± 20)	25 (± 50)	80 (± 70)
Osa-aikaeläkk.	35	35	40	45
Yhteensä	125 (± 10)	115 (± 20)	65 (± 50)	125 (± 70)

Varhennettua vanhuuseläkettä arvioidaan hakevan noin 100 edunsaajaa vuosittain. Varhennetun vanhuuseläkkeen kustannusvaikutuksia arvioitaessa on lähdetty siitä, että eläkkeiden alennus- ja korotuskertoimet on laadittu kustannusneutraaleiksi. Näin ollen tämän eläkemuodon toteuttaminen ei aiheuttaisi lisäkustannuksia, mutta eläkemeno tulisi aikaistumaan.

Uusista eläkemuodoista aiheutuva tiedotustoiminnan lisästarve sekä eläketurvan toimeenpanossa käytettävien tietojärjestelmien muutostarve aiheuttavat voimaantulovaiheessa noin 2 miljoonan markan kertakustannukset. Myös asetettavan varhaiseläkelautakunnan toiminnasta tulee aiheutumaan jonkin verran kustannuksia.

4.2. Vaikutukset toimeenpanoon

Yksityisen sektorin työeläkejärjestelmässä sekä kansaneläkejärjestelmässä jo toteutetut

joustavan eläkeiän muodot ovat saaneet osakseen alkuvaiheessa etukäteisarviot ylittävän kiinnostuksen työeläkejärjestelmän piiriin kuuluvissa henkilöissä. Ilmeisesti joustava eläkeikä tulee herättämään myös valtion eläketurvan piiriin kuuluvien henkilöiden suuren kiinnostuksen voimaantulovaiheessa ja aiheuttamaan runsaasti hakemuksia.

Esityksessä tarkoitettujen joustavan eläkeiän muodot vaikuttavat olennaisesti valtion eläketurvan toimeenpanoon. Oikeudesta yksilölliseen varhaiseläkkeeseen henkilöllä on oikeus saada valtiokonttorista sitova ennakkopäätös, joka on voimassa 6 kuukautta. Menettely on samantapainen kuin rintamaveteraanien varhaiseläkejärjestelmän toimeenpanossa. Hakemusten määrä valtiokonttorissa uusien eläkemuotojen johdosta tulee välittömästi lisääntymään ja eläkeoikeuden edellytysten yksilöllinen selvittäminen tulee olemaan nykyistä kaavamaisista eläkeikästä huomattavasti työelämpää. Hakemusruuhkien välttämiseksi ja uusia eläkemuotoja koskevien kyseilyjen ja laskentapal-

velun hoitamiseksi on tärkeää, että valtiokonttoriilla on käytettävissään riittävät voimavarat

siten, että joustavan eläkejärjestelmän toimeenpanon sujuvuus voidaan turvata.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Valtion eläkelaki

1 §. Valtion eläkelain 1 §:n 1 momentin mukaan eläke myönnetään vanhuus-, työkyvyttömyys- ja työttömyyseläkkeenä. Säännökseen on lisätty uutena eläkemuotona osa-aikaläke. Sen sijaan yksilöllistä varhaiseläkettä ja varhennettua vanhuuseläkettä ei ole tarpeen erikseen mainita, koska yksilöllinen varhaiseläke on työkyvyttömyyseläke ja varhennettu vanhuuseläke ei poikkea rakenteeltaan vanhuuseläkkeestä. Uuden virkamieslain johdosta sanonta muussa siihen verrattavassa palvelussuhteessa on tarpeeton.

2 §. Nykyisen 2 §:n 1 momentin mukaan laki ei koske palvelusta sinä aikana, jolta edunsaaja saa tämän lain taikka muun lain tai asetuksen mukaista vanhuuseläkettä. Lainkohdtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että se ei koskisi varhennettua vanhuuseläkettä. Näin varhennettu vanhuuseläke ei estäisi eläkkeen karttumista uudesta tämän lain mukaisesta palveluksesta. Lisäksi momenttiin ehdotetaan tehtäväksi lakitekniisiä korjauksia.

3 §. Valtiokonttoriin asetetaan uuden 3 momentin mukaan varhaiseläkelautakunta. Lautakunnan tehtäviä on selvitetty yleisperustelujen kohdassa 3.2.6. Tarkemmat säännökset lautakunnan tehtävistä, kokoonpanosta ja muista tarpeellisista seikoista annettaisiin asetuksella.

4 §. Pykälän 1 momentista on poistettu sana yleinen tarpeettomana.

Pykälän nykyinen 2 momentti poistettaisiin, koska lainmuutoksen jälkeen valtion eläkejärjestelmässä ei ole enää 63 vuotta alempia eläkeikäiä. Tähän esitykseen liittyen kumotaan valtion eläkeasetuksen 5 §, jossa on säädetty erityinen eläkeikä tietyissä viroissa tai töissä toimiville.

Myös pykälän nykyinen 3 momentti poistettaisiin. Vastaavasti lain 8 §:n 4 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännökset oikeudesta

vanhuuseläkkeeseen silloin, kun edunsaaja on eroamisikänsä saavutettuaan eronnut tehtävästään. Pykälän nykyisestä 4 momentista, jota vastaa ehdotettu 2 momentti, on poistettu maininta yleisestä ja erityisestä eläkeikästä.

5 §. Pykälän 2 ja 3 momentin muutokset ovat lähinnä teknisiä muutoksia, jotka johtuvat 4 §:n 2 ja 3 momentin kumoamisesta. Koska erityisiä eläkeikäiä ei enää ole, ei ole myöskään tarpeen puhua uudessa laissa virkaa tai työtä varten säädetyn eläkeiän saavuttamisesta vaan 63 vuoden eläkeiän saavuttamisesta. Jos virassa on 63 vuoden eläkeikää alempi eroamisikä, lasketaan tuleva aika tähän eroamisikästä asti, kuten menetellään nykyisinkin. Myös se tilanne, että osa-aikaläkettä saava tulee työkyvyttömäksi, on 2 momentissa otettu huomioon.

8 §. Pykälän nykyinen 2 momentti ehdotetaan poistettavaksi johtuen erityisten eläkeikäien poistamisesta valtion eläkejärjestelmästä. Uusi 2 momentti sisältää säännökset varhennetusta vanhuuseläkkeestä. Sen voi saada aikaisintaan 58 vuoden iästä, jos eläke määräytyy 10 §:n 2 momenttia soveltaen eli niin sanotun lisäturvan mukaisena ja aikaisintaan 60 vuoden iästä, jos eläke määräytyy 10 §:n 1 momenttia soveltaen eli niin sanotun vapaakirjan perusteella perusturvan mukaisena. Varhennettu vanhuuseläke myönnetään vähennettynä ottaen huomioon ajan, jolta eläkettä maksetaan ennen eläkeiän täyttämistä. Vähennyksestä on säädetty 10 b §:ssä. Viittauksella 4 momentin 1-kohtaan tarkoitetaan niin sanotun sotilaseläkejärjestelmän piiriin kuuluvia upseereita ja toimiupseereita. Momentin viimeisen virkkeen säännös on tarpeen sen vuoksi, että valtion niillä aloilla, jotka kuuluvat lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijöiden eläkelain piiriin, tämän lain mukainen eläke on valtion eläkelain mukaiseen eläkkeeseen nähden ensisijainen.

Nykyisessä 3 momentissa on säädetty, että jos edunsaaja on saavuttanut oikeuden eläkkeen saamiseen erityisessä eläkeikässä ja sen

jälkeen ollut palveluksessa, hänellä erotessaan on oikeus vanhuuseläkkeen saamiseen, vaikkei hän olisikaan saavuttanut siinä voimassa olevaa eläkeikää. Nykyinen 3 momentti ehdotetaan myös erityisten eläkeikien poistamisesta johtuen poistettavaksi. Voimaantulosäännöksellä on turvattu vanhuuseläkkeen saaminen nyt kumottavan momentin mukaan, jos tietyt edellytykset ovat täyttyneet ennen lain voimaantuloa.

Uudessa 3 momentissa on säännökset osakaikaeläkkeen saajan oikeudesta vanhuuseläkkeeseen yleisessä 63 vuoden eläkeiässä. Pykälän 4 momenttiin on lisätty uusi 2-kohta, jonka mukaan edunsaajalla on oikeus vanhuuseläkkeeseen ennen eläkeikää, jos edunsaaja on eroamisikänsä vuoksi joutunut eroamaan valtion palveluksesta. Uusi 2-kohta 4 momentissa johtuu 4 §:n 3 momentin kumoamisesta. Pykälän 6 momentti ehdotetaan kumottavaksi tarpeettomana samasta syystä kuin 2 ja 3 momentti. Jos 6 momentin edellytykset vanhuuseläkkeen saamiseen ovat täyttyneet jo ennen uudistuksen voimaantuloa, oikeus turvataan voimaantulosäännöksellä.

8 a §. Pykälässä on säädetty oikeudesta vanhuuseläkkeen saamiseen erityisessä eläkeiässä, jos edunsaaja on ollut 40 vuoden täyttämisen jälkeen yhteensä 12 vuotta virassa tai työssä, jossa on voimassa erityinen eläkeikä. Pykälä ehdotetaan kumottavaksi. Voimaantulosäännöksellä turvataan vanhuuseläkkeen saaminen kumottavan pykälän säännösten mukaan, jos tietyt edellytykset ovat täyttyneet ennen lainmuutoksen voimaantuloa.

9 §. Työkyvyttömyyseläkkeen saamisen edellytykset on määritelty tässä pykälässä. Sen 1 momentin d kohdan mukaan työkyvyttömyyseläkkeen voi saada sillä perusteella, että edunsaajalle on myönnetty myöhempään virka- tai työsuhteeseen tai yrittäjätoimintaan perustuva työkyvyttömyyseläke. Koska yksilöllinen varhaiseläke on työkyvyttömyyseläke, myös sen myöntäminen myöhemmän palveluksen perusteella tulee laukaisemaan valtion eläkelain mukaisen yksilöllisen varhaiseläkkeen. Pykälään on lisätty uutena 2 momenttina aikaisemmin 9 b §:ssä ollut säännös, jonka mukaan 9 §:n 1 momentin d kohtaa sovellettaessa työkyvyttömyyseläke myönnetään täytenä eläkkeenä, osaeläkkeenä tai nyt myös yksilöllisenä varhaiseläkkeenä sen mukaan kuin sen perusteena oleva eläke on myönnetty. Nykyinen 2 ja 3 momentti siirtyvät 3 ja 4 momentiksi.

9 b §. Pykälän 1 momenttia on muutettu siten, että viimeisessä virkkeessä oleva säännös eläkkeen myöntämisestä täytenä eläkkeenä tai osaeläkkeenä sen mukaan kuin sen perusteena oleva eläke on myönnetty siirretään 9 §:n 2 momentiksi. Yksilöllistä varhaiseläkettä ei voida myöntää osatyökyvyttömyyseläkkeenä. Tämän vuoksi pykälään on lisätty uusi 2 momentti, jonka mukaan yksilöllinen varhaiseläke myönnetään aina täytenä työkyvyttömyyseläkkeenä.

9 c §. Valtion eläkelakiin on lisätty uusi pykälä, jossa määritellään yksilöllisen varhaiseläkkeen saamisen edellytykset. Eläkkeen saamisen alaikäraja on 55 vuotta. Eläkehakemusta ratkaistaessa asetetaan rinnakkain eläkkeenhakijasta saadut tiedot kuten sairaus, vika tai vamma ja ikääntymiseen liittyvät tekijät sekä hänen työstään saadut tiedot kuten ammatissaolon pitkäaikaisuus, nykyinen työ ja työolosuhteet. Näiden selvitysten perusteella arvioidaan myös hakijalle työstä aiheutunut rasittuneisuus ja kuluneisuus. Tässä arvioinnissa otetaan huomioon ne yksilölliset erot, joita eri ihmisissä ilmenee saman työn puitteissa. Näiden tekijöiden perusteella arvioidaan onko hakijan työkyky siinä määrin alentunut, ettei hänen kohtuudella voida edellyttää enää jatkuvan ansiotyötä. Yksilöllinen varhaiseläke on uusi työkyvyttömyyseläkkeen muoto. Työkyvyn on tullut alentua pysyvästi. Kokonaisarviota tehtäessä kiinnitetään huomiota siihen, miten hakija selviytyy omassa työssään ja miten selviytyisi, jos jatkaisi sitä.

Yksilöllisessä varhaiseläkkeessä lääketieteellisillä tekijöillä on oma osuutensa työkyvyn arvioinnissa, mutta määritelmä asettaa näiden rinnalle myös muita olennaisesti työkykyyn yksilötasolla vaikuttavia seikkoja eli ikääntymiseen liittyvät tekijät, ammatissaolon pitkäaikaisuuden, työstä aiheutuneen rasittuneisuuden ja kuluneisuuden sekä työolosuhteet. Kysymyksessä on kokonaisarvio.

Pykälän 1 momentissa olevat saamisedytetykset ovat lähtökohtaisesti samat kuin yksityisen sektorin yksilöllisessä varhaiseläkkeessä, kun taas 2 momentissa säännellään eräitä sellaisia tekijöitä, jotka julkisen sektorin eräiden tehtävien erityisluonteen vuoksi olisi lisäksi otettava huomioon yksilöllistä varhaiseläkettä myönnettäessä.

Pykälän 1 ja 2 momentissa säädettyjen kriteerien keskinäinen suhde on sellainen, että 1 momentissa säädettyt kriteerit on katsottava

ensisijaisiksi. Pykälän 2 momentissa tarkoitettujen työolosuhteita koskevat kriteerit tulisivat tarkasteltaviksi vain silloin, jos 1 momentin edellytysten perusteella ei yksilöllistä varhaiseläkettä voida myöntää. Nämä 2 momentissa olevat kriteerit antavat julkisen sektorin yksilölliselle varhaiseläkkeelle myös ammatillisen varhaiseläkkeen piirteitä. Pykälän 2 momenttia sovellettaessa on lähdettävä siitä, että siinä luetellut kriteerit ovat kussakin yksittäistapauksessa konkreettisin olemassa eläkkeenhakijan henkilökohtaisessa työssä eikä vain pelkästään sillä ammattialalla, jolla hän työskentelee. Jos hakijan työsuoritus huomioon ottaen 1 momentissa luetellut kriteerit on tällöin omiaan aiheuttamaan vaaraa yleiselle turvallisuudelle tai hakijan omalle turvallisuudelle tai jos työsuorituksen laatu on omiaan heikentymään suhteessa ulkopuolisiin, ei voitane kohtuudella edellyttää hakijan jatkavan työtään. Arvostelu on siis näissäkin tapauksissa aina yksilöllinen kokonaisarvio.

Pykälän 2 momentin säännöksiä sovellettaessa ei lähtökohtana ole pidettävä sitä, että momentissa mainitut erityiskriteerit liittyisivät ilman muuta kaikkiin julkisen hallinnon toimintoihin tai tehtäviin. Lähtöolettamuksena on pikemminkin pidettävä päinvastaista tilannetta, että luetellut kriteerit liittyvät vain tiettyihin toimintoihin tai tehtäviin. Niinkään ei voida ilman muuta lähteä siitä, että kriteerit olisivat olemassa kaikissa tällaisissa sen alan tehtävissä, vaan ne on voitava todeta kussakin yksittäistapauksessa erikseen hakijan työhön liittyviksi tekijöiksi. Toisaalta ei voida sulkea myöskään pois sitä soveltamismahdollisuutta, että 2 momentin erityiskriteerit saattavat poikkeuksellisesti toteutua sellaisella julkisen sektorin toiminnan alueella, jolla niitä ei yleensä ole.

Seuraavassa esitetään luettelo niistä henkilöryhmistä, joiden työhön voi liittyä yksilöllisen varhaiseläkkeen myöntämisessä huomioonotettava julkinen turvallisuustekijä, oma turvallisuustekijä tai työn vastuullisuustekijä. Tällöin määrävänä tekijänä on työn tosiasiallinen luonne.

Valtion eläkelain mukaisen järjestelmän piiriin kuuluvat:

- valtion rautateillä liikenteen parissa työskentelevät,
- lentoliikenteen turvaamis- ja ohjaamistehtävissä olevat,
- luotsaustoimeen liittyvissä tehtävissä työskentelevät,

— vankeinhoitolaitoksessa muissa kuin hallinnollisissa tehtävissä työskentelevät,

— tullissa valvontatyötä tekevät,
— posti- ja telailaitoksen teleteknillisiä töitä suorittavat ja postijakeluliikenteen parissa työskentelevät,

— poliisihallinnon miehistö, ali- ja päällystötehtävissä muissa kuin hallinnollisissa ja niihin verrattavissa tehtävissä sekä pidätettyjen vartiointitehtävissä työskentelevät,

— joukkoliikenteen muita kuin edellä mainittuja kuljetustehtäviä suorittavat,

— raskaan kuljetus- ja kunnostuskaluston sekä maa- ja vesirakennusalan koneenkäyttötehtävissä työskentelevät,

— opetus- ja kasvatustyötä lasten päiväkodeissa, peruskoulussa ja vammaisten hoidossa ja koulutuksessa tekevät,

— terveydenhuollossa potilasturvallisuuteen vaikuttavissa hoitotehtävissä työskentelevät sekä muissa sellaisissa tehtävissä työskentelevät, joihin liittyy hoitosuhteesta johtuva erityinen henkinen kuormittavuus (myös päihdehuollon hoitotyö),

— sosiaalihuollon asiakaspalvelutehtävissä työskentelevät (myös päihdehuolto),

— palotoimen miehistöön ja päällystöön kuuluvat (myös nuohous).

Edellä luetelluilla työaloilla voidaan pitää olettamuksena sitä, että 2 momentin kriteerit toteutuvat, jos hakijan terveydentila on merkittävästi heikentynyt tai työn aiheuttama raskuus ja kuluneisuus todettu. Tällaisessa tapauksessa siis eläkehakemuksen epäämiseen pitää olla erityisiä perusteita.

Paitsi edunsaajan terveydentilaan ja ammatin sekä palveluksessaoloon liittyviä tekijöitä edellytetään eläkkeen saamiseksi, että edunsaaja on luopunut ansiotyöstä tai vähentänyt sitä laissa tarkoitettulla tavalla. Edellytyksenä on myös, että yksilöllistä varhaiseläkettä laskettaessa eläkeajaksi voidaan lukea eläkeiän saavuttamiseen jäljellä oleva aika.

Ennen työstä luopumistaan tai ennen sen vähentämistä edunsaajalla on oikeus saada ennakkopäätös siitä, täyttääkö hän muut yksilöllisen varhaiseläkkeen saamisen edellytykset. Päätökseen saa hakea muutosta. Valtiokonttoria myönteinen ennakkopäätös sitoo kuuden kuukauden ajan siitä, kun päätös on tullut lainvoimaiseksi.

9 d §. Pykälässä säädetään osa-aikaeläkkeen saamisen edellytyksistä. Oikeus osa-aikaeläk-

keeseen on 58 vuotta täyttäneellä henkilöllä, joka täyttää pykälän 1 momentissa säädetyt edellytykset.

1 kohta. Koska ei ole tarkoituksenmukaista, että jo eläkkeellä oleva hakija voisi vielä saada osa-aikaeläkettä, on lähdetty siitä, ettei osa-aikaeläkettä myönnetä henkilölle, joka saa työtai virkasuhteeseen taikka yrittäjätoimintaan perustuvaa vanhuus- tai työkyvyttömyyseläkettä. Henkilön on katsottava olevan edellä tarkoitettu eläkkeensaaja myös silloin, kun eläkettä ei jää maksettavaksi eläkkeiden yhteensovituksen johdosta. Sen sijaan se seikka, ettei henkilö ole hakenut sellaista eläkettä, jota hänellä olisi oikeus saada, ei kuitenkaan estä osa-aikaeläkkeen myöntämistä.

2 kohta. Osa-aikaeläkkeen saaminen edellyttää määrääjän jatkunutta kokoaikatyötä ja sen jälkeen tapahtuvaa työpanoksen vähentämistä. Kun valtion eläkelaissa vanhuuseläkkeen saamisen edellytyksenä alle 65 vuoden eläkeiässä on, että henkilöllä on viimeisen 5 vuoden kuluessa vähintään 3 vuotta eläkeaikaa, josta viimeiset 6 kuukautta välittömästi ennen eläkkeelle siirtymistä, on luontevaa soveltaa tätä samaa edellytystä määriteltäessä osa-aikaeläkettä edeltävän kokoaikatyön vaatimusta. Tätä osin ehdotus poikkeaisi työntekijäin eläkelaista, jossa edellytetään, että henkilö on ollut kokoaikaisessa työssä osa-aikaeläkkeen alkamista edeltäneiden 18 kuukauden aikana vähintään 12 kuukautta ja että hänelle on lisäksi kertynyt työeläkettä viimeisen 15 vuoden aikana yhteensä vähintään 5 vuotta.

Valtion eläketurvan piiriin kuuluu eräitä sellaisia työaloja kuten opetusala sekä myös valtion ne lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelain piiriin kuuluvat alat, joilla säännöllisen viikottaisen työajan määrittelemisen työhön käytettyjen tuntien lukumäärällä kokoaikaisen ja osa-aikaisen työn kriteereinä on vaikeaa. Sen vuoksi ehdotetaan, että valtiovarainministeriö antaisi kokoaikaisen työn toteamisesta tarkemmat määräykset. Kokoaikatyöltä edellytettäisiin lisäksi, että siitä saatava ansio on vähintään valtion eläkelain 2 §:n mukainen minimiansio nelinkertaisena (= 3 272,96 markkaa vuonna 1988). Kokoaikaisista työtä määriteltäessä otettaisiin huomioon paitsi valtion palvelus myös muu työntekijäin eläkelain 8 §:n 4 momentissa tarkoitettujen eläkesäännösten piiriin kuuluva palvelus, jos henkilö on tällaisessa palveluksessa samanaikaisesti valtion palveluksen kanssa.

3 kohta. Osa-aikaeläkkeen saaminen edellyttää, että palvelussuhteen perusteella eläkkeeseen oikeuttavaksi ajaksi luettaisiin myös eläkeiän saavuttamiseen jäljellä oleva aika, jos työntekijä osa-aikaeläkkeen alkamishetkellä olisi tullut työkyvyttömäksi. Edellytys liittyy 10 §:n 5 momenttiin, jonka mukaan osa-aikaeläkettä saaneen edunsaajan vanhuuseläkettä määrättäessä otetaan tietyin edellytyksin huomioon niin sanottu tuleva aika.

4 kohta. Kokoaikaisen työn ja osa-aikaisen työn suhdetta mitattaisiin ansiotulon muutoksella siten, että ansiotulon tulisi jäljelle jäävässä osa-aikatyössä olla vähintään 40 % ja enintään 60 % kokoaikaisen työn vakiintuneesta ansiotulosta. Lisäksi työajassa tapahtuva muutos ei saisi merkittävästi poiketa ansiotasossa tapahtuneesta muutoksesta.

Osa-aikatyöhön siirtyminen tapahtuisi käytännössä useimmiten siten, että henkilö vähentää työpanostaan valtion palveluksessa edellä esitetyin tavoin. On myös mahdollista, että hän lopettaa kokonaan palveluksensa valtiolla ja siirtyy edellytykset täyttävään osa-aikatyöhön jonkun muun työntekijäin eläkelain 8 §:n 4 momentissa tarkoitettun eläkejärjestelmän piiriin. Jos henkilön jäljelle jäävä työ muodostuu kahdesta tai useammasta ansiotyöstä, osa-aikatyön ansio määräytyy näiden kokonaisansioden perusteella.

5 kohta. Osa-aikatyöhön ei saa tulla yhdenjaksoisesti kuutta viikkoa pitempää keskeytystä, johon ei kuitenkaan lueta vuosilomaa eikä aikaa, jolta suoritetaan sairausvakuutuslain (364/63) mukaista päivärahaa.

Osa-aikaeläke määrättäisiin 2 momentin mukaan henkilön vakiintuneesta ansiotasosta. Tätä kuvaa parhaiten eläkepalkka siitä palvelussuhteesta, jonka perusteella otettaisiin huomioon eläkeiän saavuttamiseen jäljellä oleva aika, jos henkilö osa-aikaeläkkeen alkamishetkellä olisi tullut työkyvyttömäksi.

Osa-aikatyön jatkumisen ja ansiotason säilymisen seuranta tulee valtiokonttorin tehtäväksi. Valtiovarainministeriö antaisi tarvittaessa tarkemmat ohjeet 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettujen osa-aikatyön edellytysten toteamisesta. Työnantaja ja edunsaaja ovat (26 §) velvollisia ilmoittamaan valtiokonttorille osa-aikatyöhön liittyvistä seikoista.

Koska valtion aloilla, jotka kuuluvat lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelain piiriin, tämän lain mukainen eläke on valtion eläkelakiin nähden ensisijainen, sellai-

selle edunsaajalle, joka saa lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelain mukaisista osa-aikaeläkettä, ei ole oikeutta saada samasta palveluksesta valtion eläkelain mukaista osa-aikaeläkettä.

10 §. Tämän pykälän muutokset ovat lähinnä teknisiä ja johtuvat osittain samasta syystä kuin 5 §:n muutokset. Pykälän 2 momentin b kohdan mukaan tämän lain mukaista osa-aikaeläkettä saaneen edunsaajan vanhuuseläke, joka on myönnetty 8 §:n 3 momenttia soveltaen, myönnetään niin sanotun lisäturvan mukaisena.

Uudessa 4 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että eläkettä karttuisi myös ajalta, jolta edunsaaja on saanut osa-aikaeläkettä. Eläke laskettaisiin osa-aikaeläkkeen perusteena olevasta ansiotulojen erotuksesta. Yhdessä osiaikatyöstä tulevan eläkkeen kanssa tämä vastaisi suunnilleen sitä eläkettä, minkä edunsaaja olisi saanut, jos hän olisi jatkanut kokoaikaisessa työssä. Nykyinen 4 momentti siirtyisi 5 momentiksi.

10 b §. Valtion eläkelakiin on lisätty uusi pykälä, jossa säädetään vanhuuseläkkeen varhentamisesta johtuvasta vähentämisestä ja osa-aikaeläkkeen määrästä. Pykälän 1 momentissa säädetään, että eläkettä vähennetään 6 prosenttia varhentamisvuotta kohti eli puoli prosenttia jokaiselta kuukaudelta, jolta eläkettä maksetaan ennen eläkeiän täyttämiskuukautta seuraavaa kuukautta. Varhennetun vanhuuseläkkeen vähennys on pysyvä ja se lasketaan siitä yhteensovitetun eläkkeen määrästä, joka edunsaajalle on kertynyt eläkkeen alkamisajankohtaan mennessä.

Pykälän 2—4 momentti määrittelevät osa-aikaeläkkeen määrän laskemisen, enimmäismäärän ja uudelleen laskemisen, jos osiaikatyössä tapahtuu muutoksia. Valtion eläkelain osa-aikaeläkkeen määräksi ehdotetaan 50 % ansioiden alenemasta siksi, että kiinteä iästä riippumaton murto-osa on käytännössä yksinkertainen ja selkeä. Osa-aikaeläke saisi olla enimmillään 75 % osiaikatyöhön siirtymiseen mennessä ansaitusta työeläketurvasta. Enimmäismäärä rajaa osa-aikaeläkkeen määrää siten, että pelkästään valtion eläketurvan piiriin kuuluvassa palveluksessa ollut henkilö kartuttaa 22.5 vuoden palvelulla eläketurvansa tähän määrään.

Osa-aikaeläkeoikeuden syntymisen edellytyksenä oleva kokoaikainen työ ja samoin osiaikatyö voi koostua useista työntekijäin

eläkelain 8 §:n 4 momentissa mainituissa säännöksissä tarkoitetuista virka- tai työsuhteista ja yrittäjätoiminnasta, vaikka tavallisin tapa todennäköisesti onkin toimia kokoaikatyössä ja osiaikatyössä vain yhden työeläkelain piirissä. Osa-aikaeläkkeen määrä rinnakkaisissa palvelussuhteissa on järjestelmäkohtainen. Kukin osa-aikaeläkkeen myöntävä eläkejärjestelmä vastaa omasta osuudestaan ansioiden vähennemää.

12 §. Valtion eläkelain mukaisen vanhuuseläkkeen saajalle suoritetaan täydennysosana se määrä, mitä kansaneläkkeen perusosan huomioon ottamisen vuoksi on vähennetty valtion eläkelain mukaisesta vanhuuseläkkeestä, siihen saakka, kunnes edunsaaja saa oikeuden kansaneläkkeeseen. Tarkoituksena ei kuitenkaan ole, että varhennetun vanhuuseläkkeen saajalle suoritetaan täydennysosaa, koska hänellä yleensä on oikeus saada kansaneläkelain mukainen vanhuuseläkkeensä varhennettuna. Tämän vuoksi pykälän 3 momentin säännöstä täydennysosan maksamisesta on täsmennetty.

13 §. Osa-aikaeläkkeen määrää ei ole tarkoituksenmukaista laskea uudelleen, jollei osiaikatyön ansiotuloissa ole tapahtunut merkittävää muutosta. Virka- tai työehtosopimuksiin perustuvat yleiset palkantarkistukset eivät ole tällaisia muutoksia.

15 §. Pykälän uudeksi 3 momentiksi aikaisemmin kumotun 3 momentin sijaan on lisätty säännös osa-aikaeläkkeen alkamisesta 58 vuoden täyttämistä seuraavan kuukauden alusta lukien. Takautuvasti osa-aikaeläkettä ei voida myöntää pitemmältä kuin 6 kuukauden ajalta ennen hakemista seuraavaa kuukautta.

15 a §. Yhdenmukaisesti työntekijäin eläkelakiin tehtyjen muutosten kanssa tämänkin esityksen mukaan edunsaaja voisi siirtyä suoraan työstä yksilölliselle varhaiseläkkeelle ilman, että hänen tarvitsisi odottaa sairausvakuutuslain mukaisen päivärahan ensisijaisuusajan päättymistä. Joissain tapauksissa kuitenkin yksilöllinen varhaiseläke voitaisiin myöntää takautuvasti samalta ajalta kuin edunsaajalle on suoritettu sairausvakuutuslain mukaista päivärahaa. Tämän vuoksi tähän pykälään on tehty yksilöllisestä varhaiseläkkeestä johtuvat lisäykset.

18 §. Pykälässä säädetään työkyvyttömyyseläkkeen lakkauttamisesta eri tilanteissa. Koska yksilöllinen varhaiseläke on luonteeltaan työkyvyttömyyseläke, on tähän pykälään lisätty uusi 6 momentti, josta ilmenevät yksilöllisen

varhaiseläkkeen lakkauttamisen edellytykset. Pykälän 7 ja 8 momentti sisältävät säännökset osa-aikaeläkkeen lakkauttamisesta ja lakkaute- tun eläkkeen uudelleen alkamisesta entisiin pe- rustein, jos edellytykset täyttyvät.

20 §. Edunsaajalla, joka saa osatyökyvyttö- myyseläkkeettä, on oikeus yksilölliseen varhais- eläkkeeseen, jos hän täyttää varhaiseläkkeen saamisen edellytykset. Tämän vuoksi pykälään on lisätty uusi 4 momentti, jonka mukaan osatyökyvyttömyyseläke voidaan edunsaajan hakemuksesta muuttaa yksilölliseksi varhais- eläkkeeksi. Takautuvasti tätä ei kuitenkaan voi tehdä kuutta kuukautta pitemmältä ajalta. Py- kälän 1 momentin muutokset ovat lähinnä teknisiä tarkistuksia.

26 §. Koska tämän lain mukaista osa-aika- eläketä saavan henkilön osa-aikatyö voi muo- dostua joko osittain tai kokonaan yksityisen työnantajan palveluksessa suoritetusta työstä, on osa-aikaeläkkeen maksamisen edellytysten seuraamiseksi tarpeen lisätä yksityinen työnan- taja niiden tahojen piiriin, jotka ovat velvolli- sia pyynnöstä antamaan valtiokonttorille tieto- ja puheena olevassa asiassa.

1.2. Peruskoululaki

71 §. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uute- na eläkemuotona osa-aikaeläke samasta syystä kuin valtion eläkelain 1 §:ään.

72 §. Peruskoululaissa on omat säännöksen- sä eläkeistä. Valtion eläkesäännöksistä ehdo- tetaan kumottavaksi 63 vuotta alemmat elä- keiät. Koska peruskoulun viranhaltijalla ja tuntiopettajalla on oikeus valtion varoista suo- ritettavaan eläkkeeseen soveltuvin osin samo- jen säännösten mukaan kuin virka- tai työsuh- teessa valtioon olevalla henkilöllä, voidaan erilliset säännökset eläkeistä kumota perus- koululaista. Vastaavasti peruskouluasetuksessa oleva säännös eläkeistä tullaan kumoamaan.

1.3. Lukiolaki

45 §. Pykälän mukaan kunnan lukion viran- haltijalle ja tuntiopettajalle on oikeus valtion varoista suoritettavaan vanhuus-, työkyvyttö- myys- ja työttömyyseläkkeeseen soveltuvin osin samojen säännösten mukaan kuin virka- tai työsuhteessa valtioon olevalla henkilöllä. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uutena elä-

kemuotona osa-aikaeläke samasta syystä kuin valtion eläkelain 1 §:ään.

Kunnan iltalukion viranhaltijan ja tuntiopet- tajan sekä yksityisen lukion ja iltalukion henki- löstön osalta ei joustavan eläkejärjestelyn to- teuttaminen edellytä lainsäädäntömuutoksia.

1.4. Laki eräistä valtion varoista suoritetta- vista eläkkeistä

2 §. Pykälän mukaan sanotussa laissa tar- koitetun valtionapulaitoksen palveluksessa ole- valla henkilöllä on oikeus vanhuus-, työkyvyttö- myys- ja työttömyyseläkkeeseen ja tällaisen henkilön kuoltua suoritetaan hänen jälkeensä perhe-eläketä soveltuvin osin samojen sään- nösten mukaan kuin virka- tai työsuhteessa valtioon olevan henkilön osalta niistä on sää- detty.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uutena elä- kemuotona osa-aikaeläke samasta syystä kuin valtion eläkelain 1 §:ään.

1.5. Laki eduskunnan oikeusasiamiehen eläkkeestä sekä hänen kuoltuaan suori- tettavasta perhe-eläkkeestä ja ryhmä- henkivakuutusta vastaavasta edusta

1 §. Pykälän mukaan eduskunnan oikeus- asiamiehen ja apulaisoikeusasiamiehen oikeu- desta vanhuus-, työkyvyttömyys- ja työttö- myyseläkkeeseen sekä hänen jälkeensä suoriteta- vasta perhe-eläkkeestä on säädetty erikseen. Säännös viittaa valtion eläkelain 28 §:ään ja valtion eläkeasetuksen 1 §:ään, joiden nojalla oikeusasiamies ja apulaisoikeusasiamies kuulu- vat valtion eläkelain soveltamispiiriin. Pykä- lään ehdotetaan lisättäväksi uutena eläkemuo- tona osa-aikaeläke samasta syystä kuin valtion eläkelain 1 §:ään.

1.6. Laki eduskunnan virkamiehistä

26 §. Pykälän mukaan eduskunnan virka- miehen oikeudesta vanhuus-, työkyvyttömyys- ja työttömyyseläkkeeseen sekä heidän jälkeen- sä suoritettavasta perhe-eläkkeestä on säädetty erikseen. Muutosehdotuksen perustelut ovat samat kuin kohdassa 1.5. tarkoitetun lainmuu- toksen osalta on esitetty.

1.7. Laki sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta

22 §. Pykälän 1 momentin mukaan laissa tarkoitetun yksityisen sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen tuottajan, johon lain voimaan tullessa sovellettiin eräistä valtion varoista suoritettavista eläkkeistä annettua lakia (382/69), palveluksessa olevalla henkilöllä on oikeus valtion varoista suoritettavaan vanhuus-, työkyvyttömyys- ja työttömyyseläkkeeseen soveltuvin osin samojen säännösten mukaan kuin virka- ja työsuhteessa valtioon olevalla henkilöllä.

Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi uutena eläkemuotona osa-aikaeläke samasta syystä kuin valtion eläkelain 1 §:ään.

2. Voimaantulo

Lait ehdotetaan tuleviksi voimaan siten, että joustavan eläkekäjäjärjestelmän toteuttaminen voitaisiin aloittaa 1 päivästä heinäkuuta 1989.

Ehdotettuun valtion eläkelain voimaantulosääntöön sisältyy valintamenettely, jolla lain voimaantullessa palveluksessa oleville varataan tietyin edellytyksin mahdollisuus säilyttää aikaisempien säännösten mukainen eläkeoikeutensa. Valintamenettelyn toteuttamista edellyttää eläkeisiin liittyvä perustuslain suoja, jota on selvitetty edellä kohdassa 3.2.4.

Valintaoikeus kohdistuisi ennen 1 päivää heinäkuuta 1989 voimassa olleiden säännösten mukaiseen eläkekäjäjärjestelmään. Ennen 1 päivää heinäkuuta 1989 voimassa olleilla säännöksillä tarkoitettaisiin niitä eläkeikää koskevia sääntöksiä, jotka tällä esityksellä ehdotetaan kumottaviksi tai muutettaviksi. Ennen mainittua päivämäärää voimassa olleiden säännösten mukaisen eläkekäjäjärjestelmän valinneita eivät uudet joustavat eläkeuodot koskisi.

Valintaoikeus olisi ensiksikin edunsaajalla, joka lain voimaan tullessa on sellaisessa virassa tai tehtävässä, jossa oli ennen 1 päivää heinäkuuta 1989 voimassa olleiden säännösten mukaan valtion eläkeasetuksen 5 §:ssä tarkoitettu erityinen eläkeikä. Toiseksi valintaoikeus olisi lain voimaan tullessa palveluksessa olevalla, joka 10 vuoden pituisen valinta-ajan kuluessa lain voimaantulosta tulee sellaiseen virkaan tai tehtävään, jossa oli ennen 1 päivää heinäkuuta 1989 voimassa olleiden säännösten mukaan erityinen eläkeikä. Kolmanneksi olisi valintaoi-

keus sellaisella lain voimaan tullessa palveluksessa olevalla, joka kumottavan 8 a §:n mukaisesti on ennen lain voimaantuloa ollut 40 ikävuoden täyttämisen jälkeen yhteensä vähintään 12 vuotta sellaisessa virassa tai tehtävässä, jossa ennen 1 päivää heinäkuuta 1989 voimassa olleiden säännösten mukaan oli voimassa erityinen eläkeikä.

Niiden valintaan oikeutettujen henkilöiden, jotka haluavat säilyttää ennen 1 päivää heinäkuuta 1989 voimassa olleiden säännösten mukaisen eläkeikäoikeutensa, tulee ilmoittaa siitä kirjallisesti valtiokonttorille kesäkuun loppuun 1999 mennessä. Ilmoituksen voi tehdä eläkettä hakiessa, milloin eläketapahtuma sattuu valinta-ajan kuluessa, mutta viimeistään kuitenkin 30 päivänä kesäkuuta 1999. Ennakkopäätöksen hakemista ei katsottaisi valinnan ilmaisuksi, vaan vasta lopullinen eläkkeen laukaiseva päätös merkitsisi valintaoikeuden käyttämistä.

Valintailmoitus olisi henkilöä sitova koko hänen valtion palvelusuransa ajan eikä sitä olisi mahdollista peruuttaa. Valinta kohdistuisi koko vanhaan eläkekäjäjärjestelmään eikä se näin ollen olisi sidottu tiettyyn virkaan tai tehtävään. Valintaoikeus olisi voimassa kuitenkin vain sillä edellytyksellä, että henkilöllä on oikeus niin sanotun lisäturvan mukaiseen eläkkeeseen.

Erikseen turvattaisiin voimaantulosääntöksellä niiden edunsaajien oikeus, joilla jo ennen lain voimaantuloa olisi palveluksesta erotessaan ollut oikeus vanhuuseläkkeeseen kumottavan 8 §:n 6 momentin tai 8 a §:n nojalla taikka 8 §:n 3 momentin nojalla, sellaisena kuin viimeksi mainittu sääntö oli tämän lain voimaantullessa, mutta ovat jatkaneet palvelustaan. Tällaisilla henkilöillä olisi lain voimaantulon jälkeenkin oikeus milloin tahansa halutessaan siirtyä vanhuuseläkkeelle. Mitään valintamenettelyä ei heidän osaltaan edellytettäisi.

Määrättäessä oikeutta yksilölliseen varhaiseläkkeeseen ja osa-aikaeläkkeeseen otetaan huomioon myös sellainen työstä luopuminen ja osa-aikatyöhön siirtyminen, joka on tapahtunut ennen lain voimaantuloa.

Muiden tähän esitykseen sisältyvien lainmuutosten voimaantulosta on soveltuvin osin voimassa, mitä edellä on valtion eläkelain muutosten voimaantulon osalta sanottu. Muun muassa peruskoulun osalta se merkitsisi, että kaikilla uudistuksen voimaan tullessa palveluk-

sessä olevilla peruskoulun viranhaltijoilla ja tuntiopettajilla on oikeus ennen 1 päivää heinäkuuta 1989 voimassa olleen eläkeikäjärjestelmän valintaan.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

valtion eläkelain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 20 päivänä toukokuuta 1966 annetun valtion eläkelain (280/66) 8 §:n 6 momentti ja 8 a §,

sellaisina kuin ne ovat, 8 §:n 6 momentti 19 päivänä joulukuuta 1986 annetussa laissa (964/86) ja 8 a § 18 päivänä heinäkuuta 1975 annetussa laissa (568/75),

muutetaan 1 §:n 1 momentti, 2 §:n 1 momentti, 4 §, 5 §:n 2 ja 3 momentti, 8 §:n 2—4 momentti, 9 b §, 10 §:n 2 momentin a ja b kohta ja 3 momentin johdantokappale ja b kohta, 12 §:n 3 momentti, 15 §:n 2 momentti, 15 a §:n 2 ja 4 momentti, 20 §:n 1 momentti ja 26 §:n 1 momentti,

sellaisina kuin niistä ovat 1 §:n 1 momentti ja 15 §:n 2 momentti 10 päivänä joulukuuta 1971 annetussa laissa (851/71), 2 §:n 1 momentti 26 päivänä heinäkuuta 1985 annetussa laissa (664/85), 5 §:n 2 momentti 16 päivänä tammikuuta 1987 annetussa laissa (8/87), 5 §:n 3 momentti 23 päivänä helmikuuta 1979 annetussa laissa (215/79), 8 §:n 4 momentti 16 päivänä tammikuuta 1987 annetussa laissa (9/87), 9 b §, 12 §:n 3 momentti, 15 a §:n 2 ja 4 momentti ja 20 §:n 1 momentti 19 päivänä huhtikuuta 1985 annetussa laissa (326/85), 10 §:n 2 momentin a ja b kohta 19 päivänä joulukuuta 1986 annetussa laissa (964/86) ja 10 §:n 3 momentin johdantokappale ja b kohta 27 päivänä marraskuuta 1981 annetussa laissa (809/81), sekä

lisätään 3 §:ään uusi 3 momentti, 9 §:ään, sellaisena kuin se on osittain muutettuna mainitulla 10 päivänä joulukuuta 1971 annetulla lailla, uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2 ja 3 momentti siirtyvät 3 ja 4 momentiksi, lakiin uusi 9 c, 9 d ja 10 b §, 10 §:ään, sellaisena kuin se on muutettuna mainituilla 27 päivänä marraskuuta 1981 ja 19 päivänä joulukuuta 1986 annetuilla laeilla ja 23 päivänä joulukuuta 1982, 9 päivänä toukokuuta 1986 ja 21 päivänä elokuuta 1987 annetuilla laeilla (1026/82, 333/86 ja 715/87), uusi 4 momentti, jolloin nykyinen 4 momentti siirtyy 5 momentiksi, 13 §:ään, sellaisena kuin se on 4 päivänä kesäkuuta 1982 annetussa laissa (414/82), uusi 2 momentti, 15 §:ään, sellaisena kuin se on muutettuna mainitulla 10 päivänä joulukuuta 1971 annetulla lailla ja 22 päivänä heinäkuuta 1970, 23 päivänä helmikuuta 1979, 27 päivänä marraskuuta 1981 ja 31 päivänä tammikuuta 1985 annetuilla laeilla (527/70, 232/79, 808/81 ja 91/85), mainitulla 27 päivänä marraskuuta 1981 annetulla lailla kumotun 3 momentin sijaan uusi 3 momentti, 18 §:ään, sellaisena kuin se on osittain muutettuna mainitulla 19 päivänä huhtikuuta 1985 annetulla lailla, uusi 6—10 momentti sekä 20 §:ään, sellaisena kuin se on muutettuna mainituilla 10 päivänä joulukuuta 1971 ja 19 päivänä huhtikuuta 1985 annetuilla laeilla, uusi 4 momentti seuraavasti:

1 §

Virka- tai työsuhteessa valtioon olevalle henkilöllä on oikeus vanhuus-, työkyvyttömyys-, työttömyys- ja osa-aika-eläkkeeseen siten kuin tässä laissa säädetään.

2 §

Tämä laki ei koske:

- 1) palvelusta, joka on alkanut edunsaajan täytettyä 65 vuotta;
- 2) palvelusta sinä aikana, jolta edunsaaja saa virka- tai työsuhteen taikka yrittäjätoimin-

nan perusteella tämän lain taikka muun lain tai asetuksen mukaista vanhuuseläkettä, varhennettua vanhuuseläkettä lukuunottamatta, taikka sellaista työkyvyttömyyseläkettä, jonka suuruutta määrättäessä on otettu huomioon eläkeiän saavuttamiseen jäljellä oleva aika tai sitä vastaava ansio;

3) palvelusta, joka otetaan huomioon merimieseläkelain (72/56) tai räiden työsuhteessa olevien taiteilijoiden ja toimittajien eläkelain (662/85) mukaista eläkettä varten; eikä

4) palvelusta, jossa edunsaajan työansio palveluksesta taikka hänen ollessaan samanaikaisesti kahdessa tai useammassa palveluksessa, niistä yhteensä on keskimäärin alle 818,24 markkaa kuukaudessa.

3 §

Valtiokonttorissa on yksilöllisen varhaiseläkkeen, varhennetun vanhuuseläkkeen ja osa-aikaeläkkeen soveltamiskäytännön ohjausta ja seurantaa varten varhaiseläkelautakunta, jonka tehtävistä ja kokoonpanosta annetaan tarkemmat säännökset asetuksella.

4 §

Eläkeikä on 63 vuotta.

Eläkeikä on kuitenkin 65 vuotta, jos valtion palvelus on päättynyt ennen 63 vuoden eläkeikää.

5 §

Eläkeajaksi työkyvyttömyys- tai työttömyyseläkettä varten luetaan myös työkyvyttömyyden tai työttömyyden alkamisen ja 63 vuoden eläkeiän tai tätä alemman eroamisiän saavuttamisen välinen aika, jos työkyvyttömyys tai työttömyys on alkanut ennen kuin palveluksen tai tämän lain mukaisen osa-aikaeläkkeen päättymisestä on kulunut 360 päivää. Edellä tarkoitettuja 360 päivää laskettaessa jätetään huomioon ottamatta päivät, joilta edunsaaja on saanut työttömyysturvalain (602/84) mukaista päivärahaa, kuitenkin enintään siihen määrään saakka, joka vastaa työttömyysturvalain 26 §:ssä säädettyä niiden päivien enimmäismäärää, joilta voidaan maksaa ansioon suhteutettua päivärahaa. Jos palvelus ei ole jatkunut yhdenjaksoisesti vähintään 4 kuukautta, luetaan sen perusteella eläkeajaksi eläkeiän saavuttamisen jäljellä oleva aika vain

sikäli kuin edunsaajalla ei ole ennen tätä palvelusta alkaneen virka- tai työsuhteen taikka yrittäjätoiminnan perusteella oikeutta sellaiseen työkyvyttömyys- tai työttömyyseläkkeeseen, jota varten sanottu aika tai sitä vastaava ansio jo otetaan huomioon.

Naispuolisen edunsaajan työkyvyttömyyseläkettä määrättäessä luetaan eläkeajaksi työkyvyttömyyden alkamisen ja 63 vuoden eläkeiän tai tätä alemman eroamisiän saavuttamisen välinen aika, jos hänellä on 2 momentissa mainittujen 360 päivän täyttymisen ja työkyvyttömyyden alkamisen välisen ajan, joka saa olla enintään 9 vuotta, ollut valtion perhe-eläkelain 3 §:ssä tarkoitettu kolme vuotta nuorempi lapsi, ei kuitenkaan jos eläkeikään jäljellä oleva aika tai sitä vastaava ansio on ilman sanottua lapsenhoitoajan huomioonottamista luettava eläkeajaksi muun työ- tai virkasuhteen taikka yrittäjätoiminnan perusteella. Jollei tällaisen naispuolisen edunsaajan palvelus ole jatkunut neljää kuukautta, on eläkeajan määrittämisestä soveltuvin osin voimassa, mitä 2 momentissa on säädetty.

8 §

Edunsaajalla on oikeus saada vanhuuseläkkeensä varhennettuna aikaisintaan sitä kalenterikuukautta seuraavan kuukauden alusta, jonka aikana hän täyttää 58 vuotta, milloin hänen eläkkeensä määräytyy 10 §:n 2 momenttia soveltaen, taikka sitä kalenterikuukautta seuraavan kalenterikuukauden alusta, jonka aikana hän täyttää 60 vuotta, milloin hänen eläkkeensä määräytyy 10 §:n 1 momenttia soveltaen. Tällöin eläkkeen määrää vähennetään 10 b §:ssä säädetyllä tavalla. Varhennettuun vanhuuseläkkeeseen sovelletaan muutoin, mitä tässä laissa on vanhuuseläkkeestä säädetty. Oikeutta varhennettuun vanhuuseläkkeeseen ei ole 4 momentin 1 kohdassa tarkoitettulla edunsaajalla. Jos edunsaajalla eläkeajaksi luettavan palveluksen perusteella on oikeus varhennettuun vanhuuseläkkeeseen myös lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelain nojalla, hänen varhennetun vanhuuseläkkeen saamisen edellytyksenä on lisäksi, että hän saa lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelain mukaista varhennettua vanhuuseläkettä.

Tämän lain nojalla osa-aikaeläkettä saavan edunsaajan vanhuuseläkkeen saamisen edelly-

tyksenä 63 vuoden eläkeiässä on, että 9 d §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettu osa-aikatyö on päättynyt ja että hän ennen osa-aikaeläkkeen lakkaamista ja osa-aikatyön päättymistä on saavuttanut 63 vuoden eläkeiän.

Eläkeiän saavuttaminen ei kuitenkaan ole edellytyksenä vanhuuseläkkeen saamiseksi:

1) jos sellaisessa upseerin tai toimiupseerin virassa, johon ehdottomana kelpoisuusvaatimuksena on upseerin tai toimiupseerin virkatutkinto, palvelevalla virkamiehellä on sotilasarvo ja hänellä on tällaisessa virassa tai toimiupseerin viran ollessa kyseessä, yhteensä tällaisessa virassa ja värvätyn, rajavartijan ja merivartijan tehtävissä eläkeaikaa vähintään 20 vuotta, milloin eroamisikä on enintään 50 vuotta, tai vähintään 25 vuotta, milloin eroamisikä on 50 vuotta korkeampi, ja tästä eläkeajasta vähintään 6 kuukautta välittömästi ennen palveluksen päättymistä ja vähintään 3 vuotta palveluksen päättymistä välittömästi edeltäneiden 5 vuoden ajalta; tai

2) jos edunsaaja on saavuttanut eroamisikänsä;

9 §

Kun työkyvyttömyyseläke myönnetään 1 momentin d kohtaa soveltaen, se myönnetään joko täytenä eläkkeenä tai osaeläkkeenä taikka yksilöllisenä varhaiseläkkeenä sen mukaan kuin sen perusteena oleva eläke on myönnetty.

9 b §

Työkyvyttömyyseläke palveluksen päätyttyä alkaneen työkyvyttömyyden perusteella myönnetään joko täytenä eläkkeenä tai osaeläkkeenä. Lain 9 §:n 1 momentin c kohtaa sovellettaessa täysi työkyvyttömyyseläke myönnetään edunsaajalle, jonka työkyvyn voidaan arvioida ainakin vuoden ajaksi alentuneen vähintään kolmella viidenneksellä. Jos työkyky on alentunut tätä vähemmän, mutta kuitenkin vähintään kahdella viidenneksellä, myönnetään eläke osaeläkkeenä.

Yksilöllinen varhaiseläke myönnetään täytenä työkyvyttömyyseläkkeenä.

9 c §

Sen estämättä, mitä 9 §:n 1 momentissa on säädetty työkyvyttömyyseläkkeen saamisesta, 55 vuotta täyttäneellä edunsaajalla on oikeus

saada työkyvyttömyyseläketä yksilöllisenä varhaiseläkkeenä, jos hänen työkykynsä huomioon ottaen sairaus, vika tai vamma, ikääntymiseen liittyvät tekijät, palveluksessaolon pitkäaikaisuus, hänelle työstä aiheutunut rasittuneisuus ja kuluneisuus sekä työolosuhteet, on pysyvästi siinä määrin alentunut, ettei hänen kohtuudella voida edellyttää enää jatkavan palvelustaan. Edellytyksenä on kuitenkin, että edunsaaja on lopettanut työntekijäin eläkelain 8 §:n 4 momentissa mainituissa laeissa, eläkeohjesäännössä tai eläkesäännöissä tarkoitettua ansiotyön tai että hänen ansiotulonsa näistä töistä voidaan arvioida kuukaudessa keskimäärin pienemmiksi kuin tämän lain 2 §:n 1 momentissa tarkoitettu markkamaäärä. Yksilöllisen varhaiseläkkeen saamisen edellytyksenä on lisäksi, lukuunottamatta 9 §:n 1 momentin d kohdassa tarkoitettua tilannetta, että yksilöllistä varhaiseläketä määrättäessä voidaan lukea eläkeajaksi myös eläkeiän tai tätä alemman eroamisikänsä saavuttamiseen jäljellä oleva aika.

Erityisestä syystä voidaan 1 momentissa tarkoitettujen edellytysten lisäksi työolosuhteita arvioitaessa ottaa myös huomioon julkisen hallinnon luonteesta johtuvat tietyille tehtäville asetettavat erityiset vaatimukset, jotka liittyvät yleiseen turvallisuuteen, henkilön omaan turvallisuuteen taikka työn vastuullisuuteen yleisen edun kannalta.

Edunsaajalla on oikeus saada ennakkopäätös siitä, täyttääkö hän 1 momentin ensimmäisessä ja viimeisessä virkkeessä mainitut eläkkeen saamisen edellytykset. Päätökseen saa hakea muutosta niin kuin 23 §:ssä on säädetty. Myönteinen ennakkopäätös on valtiokonttoria sitova, jos siihen perustuva eläkehakemus tehdään viimeistään kuuden kuukauden kuluessa päätöksen lainvoimaiseksi tulosta.

Oikeutta yksilölliseen varhaiseläkkeeseen ei ole 8 §:n 4 momentin 1 kohdassa tarkoitettulla edunsaajalla.

9 d §

Oikeus saada osa-aikaeläketä on 58 vuotta täyttäneellä edunsaajalla edellyttäen, että;

1) hän ei saa tämän lain mukaista eläketä, työntekijäin eläkelain 8 §:n 4 momentissa tarkoitettua peruseläketä tai muuta siihen verrattavaa työ- tai virkasuhteeseen tai yrittäjätoimintaan perustuvaa eläketä;

2) hän ennen osa-aikaeläkkeen alkamista täyttää 8 §:n 1 momentin toisessa virkkeessä vanhuuseläkkeen saamiselle alle 65 vuoden iässä säädettyt palvelus- ja eläkeaikaa koskevat

edellytykset ja on ollut tänä aikana sellaisessa kokoaikaisessa palveluksessa, jossa hänen tässä laissa tarkoitettu työansionsa tai työansio tässä laissa tarkoitettussa palveluksessa ja työntekijäin eläkelain 8 §:n 4 momentissa mainittujen säännösten piiriin kuuluvassa muussa toiminnassa yhteensä on vähintään tämän lain 2 §:n 1 momentissa mainittu markkamäärä nelinkertaisena;

3) hänen tämän lain piiriin kuuluvan palveluksen perusteella otettaisiin eläkettä määrättäessä huomioon eläkeiän tai tätä alemman eroamisiän saavuttamiseen jäljellä oleva aika, jos hän osa-aikaeläkkeen alkamishetkellä olisi tullut työkyvyttömäksi;

4) hänen työaikansa ja ansiotulonsa on tämän lain piiriin kuuluvassa palveluksessa vähentynyt niin, että ansiotulo jäljelle jäävässä työntekijäin eläkelain 8 §:n 4 momentissa mainittujen säännösten piiriin kuuluvassa työssä tai yrittäjätoiminnassa, jota jäljempänä kutsutaan osa-aikatyöksi, on yhteensä vähintään 40 prosenttia ja enintään 60 prosenttia ennen vähentämistä hänellä olleesta vakiintuneesta ansiotulosta, kuitenkin vähintään 2 §:n 1 momentissa mainitun markkamäärän suuruinen, jolloin työajan vähentyminen ei saa merkittävästi poiketa ansiotulojen vähenemisestä; sekä

5) hän ei ole yhdenjaksoisesti poissa työstä kuutta viikkoa pitempää aikaa, mihin ei lueta vuosilomaa tai muuta siihen verrattavaa aikaa eikä aikaa, jolta hän saa sairausvakuutuslain mukaista päivärahaa.

Osa-aikaeläkettä määrättäessä vakiintuneena ansiotulona pidetään eläkkeen perusteena olevaa palkkaa siinä palveluksessa, jonka perusteella eläkettä määrättäessä otettaisiin huomioon eläkeiän saavuttamiseen jäljellä oleva aika, jos edunsaaja osa-aikaeläkkeen alkamishetkellä olisi tullut työkyvyttömäksi.

Valtiovarainministeriö antaa tarvittaessa tarkemmat määräykset siitä, milloin palvelusta pidetään 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettulla tavoin kokoaikaisena, miten 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettun osa-aikatyön ansiotaso todetaan ja miten sen kehittymistä seurataan.

Asetuksella voidaan säätää, että 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettusta markkamääräisestä ansiorajasta ja 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettuja työajan vähentämistä koskevista edellytyksistä saadaan erityisestä syystä poiketa.

Oikeutta osa-aikaeläkkeeseen ei ole 8 §:n 4 momentin 1 kohdassa tarkoitettulla edunsaajalla eikä edunsaajalla, joka saa lyhytaikaisissa

työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelain mukaista osa-aikaeläkettä, jos se perustuu tämän lain mukaista eläkettä varten eläkeajaksi luetavasta palveluksesta saatuun ansioon.

10 §

Eläkkeen määrä on kuitenkin kunkin palveluksen osalta eläkeajaksi luetulta täydeltä kuukaudelta 11/60 prosenttia eläkkeen perusteena olevasta palkasta,

a) jos edunsaaja palveluksen päättymistä välittömästi edeltäneet 6 kuukautta on ollut yhdenjaksoisesti jatkuneessa palveluksessa ja tämän päättyessä on saavuttanut eläkeiän tai eroamisiän taikka siirtynyt 8 §:n 2 momentissa tarkoitettulle varhennetulle vanhuuseläkkeelle sekä jos hänellä palveluksen päättymistä välittömästi edeltäneiden 5 vuoden kuluessa on eläkeaikaa yhteensä vähintään 3 vuotta, jolloin mainittuja 6 kuukauden ja 3 vuoden aikoja laskettaessa otetaan huomioon myös aikaisempi 8 §:n 1 momentissa mainittujen säännösten mukaista eläkettä varten eläkeajaksi luettava palvelusaika;

b) jos työkyvyttömyys- tai työttömyyseläke myönnetään 5 §:n 2 momenttia tai vanhuuseläke 8 §:n 3 momenttia tai 4 momentin 1 kohtaa soveltaen; taikka

Sellaisen upseerin tai toimiupseerin viran, johon ehdottomana kelpoisuusvaatimuksena on upseerin tai toimiupseerin virkatutkinto, haltijan eläkkeen määrä on, edellyttäen, että haltijalla on sotilasarvo, jokaiselta eläkeajaksi luetulta täydeltä kuukaudelta 11/50 prosenttia eläkkeen perusteena olevasta palkasta, ja sellaisen rajavartiolaitoksen rajavartijan ja ilma-aluksen päällikön, jolla on eläkeaikaa tällaisessa palveluksessa vähintään 20 vuotta, eläkkeen määrä on jokaiselta eläkeajaksi luetulta täydeltä kuukaudelta 11/54 prosenttia eläkkeen perusteena olevasta palkasta,

b) jos työkyvyttömyys- tai työttömyyseläke myönnetään 5 §:n 2 momenttia tai vanhuuseläke 8 §:n 4 momentin 1 kohtaa soveltaen.

Eläke lasketaan myös siltä ajalta, jonka edunsaaja on ollut tämän lain mukaisella osa-aikaeläkkeellä. Eläkkeen määrä lasketaan niin kuin se olisi laskettu, jos hän olisi ollut tämän ajan valtion palveluksessa ja pitämällä eläkkeen perusteena olevana palkkana sitä 10 b §:n

2 ja 3 momentin mukaista ansiotulojen erotusta, jonka perusteella hänen osa-aikaeläkkeensä on määrätty.

10 b §

Jos vanhuuseläke myönnetään 8 §:n 2 momentin mukaisesti varhennettuna, eläkettä vähennetään puoli prosenttia jokaiselta kuukaudelta, joita eläkettä maksetaan ennen 63 vuoden eläkeiän täyttämiskuukautta seuraavan kuukauden alkua, milloin eläke määräytyy 10 §:n 2 momenttia soveltaen, tai ennen 65 vuoden eläkeiän täyttämiskuukautta seuraavan kuukauden alkua, milloin eläke määräytyy 10 §:n 1 momenttia soveltaen. Vähennys lasketaan siitä yhteensovitusta eläkkeestä, joka edunsaajalle on karttunut eläkkeen alkamisajankohtaan mennessä.

Osa-aikaeläkkeen määrä on, jollei 3 momentista muuta johdu, 50 prosenttia 9 d §:n 1 momentin 2 kohdassa mainitussa tämän lain piiriin kuuluvassa palveluksessa saadun vakiintuneen ansiotulon ja osa-aikatyöstä saadun ansiotulon erotuksesta.

Jos edunsaaja on samanaikaisesti kahdessa tai useammassa 9 d §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetussa ansiotyössä, osa-aikaeläkkeen määrä lasketaan työntekijän osa-aikatyöhön siirtymistä edeltäneiden 9 d §:n 2 momentissa tarkoitettujen yhteenlaskettujen ansiotulojen ja osa-aikatyön aikaisten yhteenlaskettujen ansiotulojen erotuksesta. Erotus jaetaan osiin niiden ansion alenemien suhteessa, joista henkilöllä on oikeus osa-aikaeläkkeeseen, kuitenkin enintään siihen määrään asti, joka vastaa kunkin säännöksen piirissä tapahtunutta ansion alenemaa.

Osa-aikaeläkkeen enimmäismäärä on 75 prosenttia siitä 12 §:n mukaisesti yhteensovitusta eläkkeestä, joka edunsaajalle on karttunut työntekijäin eläkelain 8 §:n 4 momentissa tarkoitettujen säännösten mukaan osa-aikaeläkkeen alkamisajankohtaan mennessä. Jos edunsaajalla on oikeus saada osa-aikaeläkettä myöskin edellä tarkoitetun säännöksen perusteella ja tässä tarkoitettu rajaus vähentää osa-aikaeläkettä, tehdään vähennys näiden säännösten mukaan ansaittujen eläkeoikeuksien suhteessa.

12 §

Vanhuuseläkkeen saajalle suoritetaan siihen saakka, kunnes hän saa oikeuden eläkkeeseen

kansaneläkelain nojalla, täydennysosana, mitä kansaneläkkeen huomioon ottamisen johdosta on vähennetty tämän lain mukaisesta eläkkeestä. Täydennysosaa ei kuitenkaan suoriteta varhennettun vanhuuseläkkeen saajalle.

13 §

Osa-aikaeläkkeen määrä lasketaan uudelleen, jos osa-aikaeläkkeen saajan osa-aikatyön alaisissa ansiotuloissa on tapahtunut muutos, joka merkittävästi poikkeaa yleisestä palkkakehityksestä.

15 §

Vanhuus- tai työkyvyttömyyseläkettä ei ilman pätevää syytä myönnetä takautuvasti pitemmältä kuin vuoden ajalta ennen eläkehakemuksen tekemistä eikä työttömyyseläkettä tai osa-aikaeläkettä pitemmältä kuin 6 kuukauden ajalta ennen sen hakemista seuraavaa kuukautta.

Osa-aikaeläke myönnetään aikaisintaan sitä kuukautta seuraavan kuukauden alusta, jona edunsaaja on täyttänyt 58 vuotta.

15 a §

Sen estämättä, mitä 1 momentissa on säädetty, täyttää työkyvyttömyyseläkettä suoritetaan 15 §:n mukaisesti, jos eläkehakemus on tehty ennen kuin sairausvakuutuslain mukaista päivärahaa on maksettu 1 momentissa mainituilta 150 ensimmäiseltä suorituspäivältä tai jos työkyvyttömyyseläke myönnetään 9 c §:ssä tarkoitettuna yksilöllisenä varhaiseläkkeenä. Tällöin kuitenkin täyden työkyvyttömyyseläkkeen suorittamisen edellytyksenä on, ettei eläkehakemuksen tekemistä seuraavan kalenterikuukauden loppuun mennessä tai, jos tänä aikana on haettu sairausvakuutuslain mukaista päivärahaa, sen hakemista seuraavan kalenterikuukauden loppuun mennessä ole myönnetty vähintään kuukauden ajalta yhdenjaksoisesti maksettavaa päivärahaa, joka kohdistuu työkyvyttömyyden alkamisen jälkeiseen aikaan tai, jos tähän aikaan kohdistuva päiväraihakemus on hylätty, sen hylkäämisen jälkeiseen aikaan.

Jos täysi työkyvyttömyyseläke myönnetään takautuvasti 1 momentin mukaisesti, suorite-

taan eläke sairausvakuutusrahastolle siltä osin kuin se vastaa samalta ajalta maksettua sairausvakuutuslain mukaista päivärahaa. Samoin menetellään jos työkyvyttömyyseläke myönnetään takautuvasti yksilöllisenä varhaiseläkkeenä.

18 §

Yksilöllisenä varhaiseläkkeenä myönnetty työkyvyttömyyseläke lakkautetaan, jollei eläkkeen saaja enää täytä 9 c §:n 1 momentissa säädettyjä eläkkeen saamisen edellytyksiä. Muutoin eläkkeestä on soveltuvin osin voimassa, mitä täydestä työkyvyttömyyseläkkeestä on säädetty.

Osa-aikaeläke lakkautetaan, jos edunsaaja ei enää täytä 9 d §:ssä säädettyjä eläkkeen saamisen edellytyksiä. Jos työkyvyttömyys- tai työttömyyseläke myönnetään samalta ajalta, jolta on maksettu osa-aikaeläkettä, katsotaan osa-aikaeläke työkyvyttömyys- tai työttömyyseläkkeen osasuorituksi.

Jos osa-aikaeläke on 7 momentin mukaisesti lakkautettu, edunsaajalla on oikeus saada uudelleen osa-aikaeläkettä hänen täyttäessään 9 d §:ssä säädetty edellytykset. Jos osa-aikaeläke aikaa uudelleen kuuden kuukauden kuluessa aikaisemman osa-aikaeläkkeen päättymisestä, eläke myönnetään entisin perustein, jollei 13 §:n 2 momentista muuta johdu.

Edunsaaja on velvollinen ilmoittamaan valtiokonttorille sellaisista muutoksista, jotka vaikuttavat hänen oikeuteensa saada eläkettä tai eläkkeen määrään.

Valtiokonttori voi vaatia edunsaajalta selvityksen eläkkeen määrään vaikuttavista seikoista ja selvityksen siitä, että hän edelleen täyttää eläkkeen saamisen edellytykset. Jollei edunsaaja ole toimittanut sanottua selvitystä valtiokonttorille sen määräämässä kohtuullisessa ajassa, valtiokonttori voi päättää, että eläkkeen maksaminen keskeytetään, kunnes selvitys on toimitettu.

20 §

Täysi työkyvyttömyyseläke tai työttömyyseläke, joka on myönnetty 5 §:n 2 momenttia soveltaen, muuttuu vanhuuseläkkeeksi palveluksen päätyttyä ja eläkkeen saajan saavuttaessa 63 vuoden eläkeiän, virkasuhteessa olevan eläkkeen saajan osalta kuitenkin viimeistään hänen saavuttaessaan eroamisikänsä. Muussa

tapauksessa työkyvyttömyys- tai työttömyyseläke muuttuu vanhuuseläkkeeksi eläkkeen saajan saavuttaessa 65 vuoden iän.

Osa-eläkkeenä myönnetty työkyvyttömyyseläke muutetaan edunsaajan hakemuksesta yksilölliseksi varhaiseläkkeeksi sitä kuukautta lähinnä seuraavan kuukauden alusta, jona edunsaaja on täyttänyt 9 c §:n 1 momentissa mainitut eläkkeen saamisen edellytykset, ei kuitenkaan takautuvasti kuutta kuukautta pitemmältä ajalta ennen hakemusta seuraavan kuukauden alkua.

26 §

Kunnan ja muun julkisoikeudellisen yhteisön viranomaisen tai laitoksen, eläketurvakeskuksen, vakuutus- ja eläkelaitoksen, yksityisen työnantajan sekä sairaalan ovat velvolliset pyynnöstä antamaan maksutta valtiokonttorille hallussaan olevat tiedot, jotka voivat vaikuttaa käsiteltävänä olevan eläkeasian ratkaisemiseen tai eläkkeen maksamiseen, noudattaen kuitenkin, mitä muussa laissa on salassapitovelvollisuudessa säädetty. Lääkärin lausunnosta ja -todistuksesta on kuitenkin suoritettava kohtuullinen korvaus.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1989.

Tämän lain voimaan tullessa jatkuneessa eläkkeeseen oikeuttavassa palveluksessa olevalle edunsaajalle,

1) joka lain voimaan tullessa on sellaisessa virassa tai tehtävässä, jossa oli ennen lain voimaan tuloa voimassa olleiden säännösten mukaan valtion eläkeasetuksen 5 §:ssä tarkoitettu erityinen eläkeikä tai

2) joka vuoden 1999 kesäkuun loppuun mennessä tulee 1 kohdassa tarkoitettuun virkaan tai tehtävään taikka

3) joka kumotun 8 a §:n mukaisesti on ennen lain voimaantuloa ollut 40 ikävuoden täyttämisen jälkeen yhteensä vähintään 12 vuotta 1 kohdassa tarkoitettussa virassa tai tehtävässä, on oikeus eläkkeeseen tällä lailla muutettujen ennen tämän lain voimaantuloa voimassa olleiden säännösten mukaan, jos hän vuoden 1999 kesäkuun loppuun mennessä joko eläkettä hakiessaan tai muutoin kirjallisesti ilmoittaa valtiokonttorille niin haluavansa.

Edellä 2 momentissa tarkoitettujen ilmoitusten tehneeseen edunsaajaan ei sovelleta tällä lailla

muutettuja 1 päivään heinäkuuta 1989 voimaan tulevia säännöksiä. Mitä 2 momentissa ja tässä momentissa on säädetty, on voimassa sillä edellytyksellä, että edunsaajalla on oikeus eläkkeeseen 10 §:n 2 momenttia soveltaen.

Edunsaajalla, jolla olisi ennen lain voimaantuloa ollut palveluksesta erotessaan oikeus vanhuuseläkkeen saamiseen tällä lailla kumotun 8 §:n 6 momentin tai 8 a §:n taikka ennen tämän lain voimaantuloa voimassa olleen 8 §:n 3 momentin mukaisesti, on kuitenkin, sen estämättä, mitä edellä on säädetty, oikeus eläkkeen saamiseen mainittujen säännösten mukaisesti.

Edunsaajalla, joka on ennen tämän lain voimaantuloa saanut valtion palvelusta myöhempään virka- tai työsuhteeseen taikka yrittäjätoimintaan perustuvan työntekijäin eläkelain 8 §:n 4 momentissa mainittujen säännösten mukaisen yksilöllisen varhaiseläkkeen, on oikeus valtion eläkelain 9 §:n 1 momentin d kohdan nojalla myönnettävään yksilölliseen

varhaiseläkkeeseen 1 päivästä heinäkuuta 1989 lukien.

Määrättäessä oikeutta 9 c §:ssä säädettyyn yksilölliseen varhaiseläkkeeseen otetaan huomioon myös sellainen työstä luopuminen, joka on tapahtunut ennen tämän lain voimaantuloa.

Määrättäessä oikeutta osa-aikaeläkkeeseen otetaan huomioon myös sellainen osa-aikatyöhön siirtyminen, joka on tapahtunut ennen tämän lain voimaantuloa.

Tämän lain 2 §:n 1 momentin 4 kohdan markkamäärä vastaa työntekijäin eläkeasetuksen 9 §:n tarkoittamaa palkkaindeksilukua vuodelle 1988.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Tällä lailla kumotaan 9 päivänä joulukuuta 1966 annetun valtion eläkeasetuksen (611/66) 5 § siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen.

2.

Laki

peruskoululain 71 ja 72 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 27 päivänä toukokuuta 1983 annetun peruskoululain (476/83) 72 §, sellaisena kuin se on osittain muutettuna 12 päivänä heinäkuuta 1985 annetulla lailla (614/85), sekä
muutetaan 71 §, sellaisena kuin se on osittain muutettuna 16 päivänä huhtikuuta 1987 annetulla lailla (417/87), seuraavasti:

71 §

Viranhaltijalla ja tuntiopettajalla on oikeus valtion varoista suoritettavaan vanhuus-, työkyvyttömyys-, työttömyys- ja osa-aikaeläkkeeseen soveltuvien osien samojen säännösten mukaan kuin virka- tai työsuhteessa valtion ollealla henkilöllä. Eläkkeen perusteena oleva palkka määräytyy pitämällä perusteena asianomaiselle valtionosuuden perusteeksi hyväksytyyn kunnallisen virkaehtosopimuksen ja tämän lain nojalla tulevaa palkkausta.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1989.

Tämän lain voimaan tullessa jatkuneessa eläkkeeseen oikeuttavassa palveluksessa olevalle viranhaltijalle ja tuntiopettajalle, joka lain voimaan tullessa on peruskoulun virassa tai

tuntiopettajana tai joka vuoden 1999 kesäkuun loppuun mennessä tulee tällaiseen virkaan tai tehtävään, on oikeus eläkkeeseen tällä lailla muutettujen ennen 1 päivää heinäkuuta 1989 voimassa olleiden säännösten mukaan, jos hän vuoden 1999 kesäkuun loppuun mennessä joko eläkettä hakiessaan tai muutoin kirjallisesti ilmoittaa valtiokonttorille niin haluavansa. Tällaisen ilmoituksen tehneellä viranhaltijalla tai tuntiopettajalla ei ole oikeutta yksilölliseen varhaiseläkkeeseen, varhennettuun vanhuuseläkkeeseen eikä osa-aikaeläkkeeseen. Mitä edellä tässä kappaleessa on sanottu, on voimassa sillä edellytyksellä, että henkilöllä on oikeus eläkkeeseen valtion eläkelain 10 §:n 2 momenttia soveltaen.

Viranhaltija tai tuntiopettaja, jolla olisi ennen lain voimaantuloa ollut palveluksesta ero-

tessaan oikeus vanhuuseläkkeeseen ennen 1 päivää heinäkuuta 1989 voimassa olleiden säännösten mukaan, säilyttää tämän oikeuden lain voimaantulon jälkeenkin.

Tämän lain voimaantulosta on muutoin voimassa, mitä valtion eläkelain muuttamisesta

annetun lain (/) voimaantulosta on säädetty.

Tällä lailla kumotaan 12 päivänä lokakuuta 1984 annetun peruskouluasetuksen (718/84) 125 §:n 1 momentti.

3.

Laki

lukiolain 45 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 27 päivänä toukokuuta 1983 annetun lukiolain (477/83) 45 §, sellaisena kuin se on osittain muutettuna 16 päivänä huhtikuuta 1987 annetulla lailla (418/87), näin kuuluvaksi:

45 §

Viranhaltijalla ja tuntiopettajalla on oikeus valtion varoista suoritettavaan vanhuus-, työkyvyttömyys-, työttömyys- ja osa-aikaeläkkeeseen soveltuvin osin samojen säännösten mukaan kuin virka- tai työsuhteessa valtioon olevalla henkilöllä. Eläkkeen perusteena oleva palkka määräytyy pitämällä perusteena asianomaiselle valtionosuuden perusteeksi hyväksy-

tyt kunnallisen virkaehtosopimuksen ja tämän lain nojalla tulevaa palkkausta.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1989.

Tämän lain voimaantulosta on soveltuvin osin voimassa, mitä valtion eläkelain muuttamisesta annetun lain (/) voimaantulosta on säädetty.

4.

Laki

eräistä valtion varoista suoritettavista eläkkeistä annetun lain 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan eräistä valtion varoista suoritettavista eläkkeistä 13 päivänä kesäkuuta 1969 annetun lain (382/69) 2 §, sellaisena kuin se on 10 päivänä joulukuuta 1971 annetussa laissa (865/71), näin kuuluvaksi:

2 §

Valtionapulaitoksen palveluksessa olevalla henkilöllä, jonka eläketurvan järjestämisestä aiheutuviin kustannuksiin valtionapulaitoksella oli tai olisi ollut oikeus saada valtionapua 1 §:ssä tarkoitettulla tavalla, on oikeus valtion varoista suoritettavaan vanhuus-, työkyvyttömyys-, työttömyys- ja osa-aikaeläkkeeseen soveltuvin osin samojen säännösten mukaan kuin virka- tai työsuhteessa valtioon olevalla henkilöllä.

Valtionapulaitoksen palveluksessa olevan 1 momentissa tarkoitettun henkilön tai tämän lain nojalla valtion varoista vanhuus-, työky-

vyttömyys-, työttömyys- tai osa-aikaeläkettä saaneen henkilön kuoltua suoritetaan hänen jälkeensä valtion varoista perhe-eläkettä soveltuvin osin samojen säännösten mukaan kuin virka- tai työsuhteessa valtioon olleen henkilön osalta niistä on säädetty.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1989.

Tämän lain voimaantulosta on soveltuvin osin voimassa, mitä valtion eläkelain muuttamisesta annetun lain (/) voimaantulosta on säädetty.

5.

Laki

eduskunnan oikeusasiamiehen eläkkeestä sekä hänen kuoltuaan suoritettavasta perhe-eläkkeestä ja ryhmähenkivakuutusta vastaavasta edusta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan eduskunnan oikeusasiamiehen eläkkeestä sekä hänen kuoltuaan suoritettavasta perhe-eläkkeestä ja ryhmähenkivakuutusta vastaavasta edusta 20 päivänä toukokuuta 1966 annetun lain (284/66) 1 §, sellaisena kuin se on 10 päivänä joulukuuta 1971 annetussa laissa (854/71), näin kuuluvaksi:

1 §

Eduskunnan oikeusasiamiehen ja apulaisoikeusasiamiehen oikeudesta vanhuus-, työkyvyttömyys-, työttömyys- ja osa-aikaeläkkeeseen sekä hänen jälkeensä suoritettavasta perhe-eläkkeestä on säädetty erikseen.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1989.

6.

Laki

eduskunnan virkamiehistä annetun lain 26 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan eduskunnan virkamiehistä 31 päivänä joulukuuta 1987 annetun lain (1255/87) 26 §:n 1 momentti näin kuuluvaksi:

26 §

Eduskunnan virkamiehen oikeudesta vanhuus-, työkyvyttömyys-, työttömyys- ja osa-aikaeläkkeeseen sekä heidän jälkeensä suoritettavasta perhe-eläkkeestä on säädetty erikseen.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1989.

7.

Laki

sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtion osuudesta annetun lain 22 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta 17 päivänä syyskuuta 1982 annetun lain (677/82) 22 §:n 1 momentti näin kuuluvaksi:

22 §

Yksityisten toimintayksikön henkilökunnan eläketurva

Sellaisen 3 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetun yksityisen palvelujen tuottajan, johon ennen 1 päivää tammikuuta 1984 on sovellettu eräistä valtion varoista suoritettavista

tä annettua lakia (382/69), palveluksessa olevalla henkilöllä on oikeus valtion varoista suoritettavaan vanhuus-, työkyvyttömyys-, työttömyys- ja osa-aikaeläkkeeseen soveltuvin osin samojen säännösten mukaan virka- ja työsuhteessa valtioon olevalla henkilöllä.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä heinä- osin voimassa, mitä valtion eläkelain muutta-
kuuta 1989. misesta annetun lain (/) voimaantulosta
Tämän lain voimaantulosta on soveltuvin on säädetty.

Helsingissä 7 päivänä lokakuuta 1988

Tasavallan Presidentti
MAUNO KOIVISTO

Ministeri Ulla Puolanne

1.

Laki**valtion eläkelain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 20 päivänä toukokuuta 1966 annetun valtion eläkelain (280/66) 8 §:n 6 momentti ja 8 a §,

sellaisina kuin ne ovat, 8 §:n 6 momentti 19 päivänä joulukuuta 1986 annetussa laissa (964/86) ja 8 a § 18 päivänä heinäkuuta 1975 annetussa laissa (568/75),

muutetaan 1 §:n 1 momentti, 2 §:n 1 momentti, 4 §, 5 §:n 2 ja 3 momentti, 8 §:n 2—4 momentti, 9 b §, 10 §:n 2 momentin a ja b kohta ja 3 momentin johdantokappale ja b kohta, 12 §:n 3 momentti, 15 §:n 2 momentti, 15 a §:n 2 ja 4 momentti, 20 §:n 1 momentti ja 26 §:n 1 momentti,

sellaisina kuin niistä ovat 1 §:n 1 momentti ja 15 §:n 2 momentti 10 päivänä joulukuuta 1971 annetussa laissa (851/71), 2 §:n 1 momentti 26 päivänä heinäkuuta 1985 annetussa laissa (664/85), 5 §:n 2 momentti 16 päivänä tammikuuta 1987 annetussa laissa (8/87), 5 §:n 3 momentti 23 päivänä helmikuuta 1979 annetussa laissa (215/79), 8 §:n 4 momentti 16 päivänä tammikuuta 1987 annetussa laissa (9/87), 9 b §, 12 §:n 3 momentti, 15 a §:n 2 ja 4 momentti ja 20 §:n 1 momentti 19 päivänä huhtikuuta 1985 annetussa laissa (326/85), 10 §:n 2 momentin a ja b kohta 19 päivänä joulukuuta 1986 annetussa laissa (964/86) ja 10 §:n 3 momentin johdantokappale ja b kohta 27 päivänä marraskuuta 1981 annetussa laissa (809/81), sekä

lisätään 3 §:ään uusi 3 momentti, 9 §:ään sellaisena kuin se on osittain muutettuna mainitulla 10 päivänä joulukuuta 1971 annetulla lailla, uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2 ja 3 momentti siirtyvät 3 ja 4 momentiksi, lakiin uusi 9 c, 9 d ja 10 b §, 10 §:ään, sellaisena kuin se on muutettuna mainitulla 27 päivänä marraskuuta 1981 ja 19 päivänä joulukuuta 1986 annetuilla laeilla ja 23 päivänä joulukuuta 1982, 9 päivänä toukokuuta 1986 ja 21 päivänä elokuuta 1987 annetuilla laeilla (1026/82, 333/86 ja 715/87), uusi 4 momentti, jolloin nykyinen 4 momentti siirtyy 5 momentiksi, 13 §:ään, sellaisena kuin se on 4 päivänä kesäkuuta 1982 annetussa laissa (414/82), uusi 2 momentti, 15 §:ään, sellaisena kuin se on muutettuna mainitulla 10 päivänä joulukuuta 1971 annetulla lailla 22 päivänä heinäkuuta 1970, 23 päivänä helmikuuta 1979, 27 päivänä marraskuuta 1981 ja 31 päivänä tammikuuta 1985 annetuilla laeilla (527/70, 237/79, 808/81 ja 91/85), mainitulla 27 päivänä marraskuuta 1981 annetulla lailla kumotun 3 momentin sijaan uusi 3 momentti, 18 §:ään, sellaisena kuin se on osittain muutettuna mainitulla 19 päivänä huhtikuuta 1985 annetulla lailla, uusi 6—10 momentti sekä 20 §:ään, sellaisena kuin se on muutettuna mainituilla 10 päivänä joulukuuta 1971 ja 19 päivänä huhtikuuta 1985 annetuilla laeilla, uusi 4 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

1 §

Virka- tai työsuhteessa *taikka muussa siihen verrattavassa palvelussuhteessa* valtio-
 la henkilöllä on oikeus vanhuus-, työkyvyttömyys- ja työttömyyseläkkeeseen siten kuin tässä laissa säädetään.

Ehdotus

1 §

Virka- tai työsuhteessa valtioon olevalle henkilöllä on oikeus vanhuus-, työkyvyttömyys-, työttömyys- ja osa-aikaeläkkeeseen siten kuin tässä laissa säädetään.

Voimassa oleva laki

2 §

Tämä laki ei koske palvelusta, joka on alkanut edunsaajan täytettyä 65 vuotta;

palvelusta sinä aikana, jolta edunsaaja saa virka- tai työsuhteen taikka yrittäjätoiminnan perusteella tämän lain taikka muun lain tai asetuksen mukaista vanhuuseläkettä, taikka sellaista työkyvyttömyyseläkettä, jonka suuruutta määrättäessä on otettu huomioon eläkeiän saavuttamiseen jäljellä oleva aika tai sitä vastaava ansio,

palvelusta, joka otetaan huomioon merimieseläkelain (72/56) tai eräiden työsuhteessa olevien taiteilijoiden ja toimittajien eläkelain (662/85) mukaista eläkettä varten; eikä

palvelusta, jossa edunsaajan työansio palveluksesta taikka hänen ollessaan samanaikaisesti kahdessa tai useammassa palveluksessa, niistä yhteensä on keskimäärin alle 90 markkaa kuukaudessa.

Ehdotus

2 §

Tämä laki ei koske:

1) palvelusta, joka on alkanut edunsaajan täytettyä 65 vuotta;

2) palvelusta sinä aikana, jolta edunsaaja saa virka- tai työsuhteen taikka yrittäjätoiminnan perusteella tämän lain taikka muun lain tai asetuksen mukaista vanhuuseläkettä, *varhennettua vanhuuseläkettä lukuunottamatta, taikka* sellaista työkyvyttömyyseläkettä, jonka suuruutta määrättäessä on otettu huomioon eläkeiän saavuttamiseen jäljellä oleva aika tai sitä vastaava ansio;

3) palvelusta, joka otetaan huomioon merimieseläkelain (72/56) tai eräiden työsuhteessa olevien taiteilijoiden ja toimittajien eläkelain (662/85) mukaista eläkettä varten; eikä

4) palvelusta, jossa edunsaajan työansio palveluksesta taikka hänen ollessaan samanaikaisesti kahdessa tai useammassa palveluksessa, niistä yhteensä on keskimäärin alle 90 markkaa kuukaudessa.

3 §

Valtiokonttorissa on yksilöllisen varhaiseläkkeen, varhennetun vanhuuseläkkeen ja osaaikaeläkkeen soveltamiskäytännön ohjausta ja seurantaa varten varhaiseläkelautakunta, jonka tehtävistä ja kokoonpanosta annetaan tarkemmat määräykset asetuksella.

4 §

Yleinen eläkeikä on 63 vuotta.

Asetuksella voidaan kuitenkin säätää, että virassa tai työssä, jonka laatu sitä vaatii, eläkeikä on alle yleisen eläkeiän, mutta ei alempi kuin 55 vuotta.

Jos eroamisikä on alempi kuin yleinen eläkeikä eikä 2 momentin nojalla ole säädetty erityistä eläkeikää, eläkeikänä pidetään eroamisikää.

Eläkeikä on 65 vuotta, jos valtion palvelus on päättynyt ennen edellä takoitettua yleistä tai erityistä eläkeikää.

4 §

Eläkeikä on 63 vuotta.

Eläkeikä on *kuitenkin* 65 vuotta, jos valtion palvelus on päättynyt ennen 63 vuoden eläkeikää.

5 §

Eläkeajaksi työkyvyttömyys- tai työttömyyseläkettä varten luetaan myös työkyvyttömyyden tai työttömyyden alkamisen ja virkaa tai

Eläkeajaksi työkyvyttömyys- tai työttömyyseläkettä varten luetaan myös työkyvyttömyyden tai työttömyyden alkamisen ja 63 vuoden

Voimassa oleva laki

työtä varten säädetyn eläkeiän saavuttamisen välinen aika, jos työkyvyttömyys tai työttömyys on alkanut ennen kuin palveluksen päättymisestä on kulunut 360 päivää. Edellä tarkoitettuja 360 päivää laskettaessa jätetään huomioon ottamatta päivät, joilta edunsaaja on saanut työttömyysturvalain (602/84) mukaista päivärahaa, kuitenkin enintään siihen määrään saakka, joka vastaa työttömyysturvalain 26 §:ssä säädettyä niiden päivien enimmäismäärää, joilta voidaan maksaa ansioon suhteutettua päivärahaa. Jos palvelus ei ole jatkunut yhdenjaksoisesti vähintään 4 kuukautta, luetaan sen perusteella eläkeajaksi eläkeiän saavuttamisen jäljellä oleva aika vain sikäli kuin edunsaajalla ei ole ennen tätä palvelusta alkaneen virka- tai työsuhteen taikka yrittäjätoiminnan perusteella oikeutta sellaiseen työkyvyttömyys- tai työttömyyseläkkeeseen, jota varten sanottu aika tai sitä vastaava ansio jo otetaan huomioon.

Naispuolisen edunsaajan työkyvyttömyyseläkettä määrättäessä luetaan eläkeajaksi työkyvyttömyyden alkamisen ja virkaa tai työtä varten säädetyn eläkeiän saavuttamisen välinen aika, jos hänellä on 2 momentissa mainittujen 360 päivän täyttymisen ja työkyvyttömyyden alkamisen välisen ajan, joka saa olla enintään 9 vuotta, ollut valtion perhe-eläkelain 3 §:ssä tarkoitettu kolmea vuotta nuorempi lapsi, ei kuitenkaan jos eläkeikään jäljellä oleva aika tai sitä vastaava ansio on ilman sanottua lapsenhoitoajan huomioonottamista luettava eläkeajaksi muun työ- tai virkasuhteen taikka yrittäjätoiminnan perusteella. Jollei tällaisen naispuolisen edunsaajan palvelus ole jatkunut neljää kuukautta, on eläkeajan määräämisestä soveltuvien osin voimassa, mitä 2 momentissa on säädetty.

Ehdotus

eläkeiän tai tätä alemman eroamisiän saavuttamisen välinen aika, jos työkyvyttömyys tai työttömyys on alkanut ennen kuin palveluksen tai tämän lain mukaisen osa-aikaeläkkeen päättymisestä on kulunut 360 päivää. Edellä tarkoitettuja 360 päivää laskettaessa jätetään huomioon ottamatta päivät, joilta edunsaaja on saanut työttömyysturvalain (602/84) mukaista päivärahaa, kuitenkin enintään siihen määrään saakka, joka vastaa työttömyysturvalain 26 §:ssä säädettyä niiden päivien enimmäismäärää, joita voidaan maksaa ansioon suhteutettua päivärahaa. Jos palvelus ei ole jatkunut yhdenjaksoisesti vähintään 4 kuukautta, luetaan sen perusteella eläkeajaksi eläkeiän saavuttamisen jäljellä oleva aika vain sikäli kuin edunsaajalla ei ole ennen tätä palvelusta alkaneen virka- tai työsuhteen taikka yrittäjätoiminnan perusteella oikeutta sellaiseen työkyvyttömyys- tai työttömyyseläkkeeseen, jota varten sanottu aika tai sitä vastaava ansio jo otetaan huomioon.

Naispuolisen edunsaajan työkyvyttömyyseläkettä määrättäessä luetaan eläkeajaksi työkyvyttömyyden alkamisen ja 63 vuoden eläkeiän tai tätä alemman eroamisiän saavuttamisen välinen aika, jos hänellä on 2 momentissa mainittujen 360 päivän täyttymisen ja työkyvyttömyyden alkamisen välisen ajan, joka saa olla enintään 9 vuotta, ollut valtion perhe-eläkelain 3 §:ssä tarkoitettu kolmea vuotta nuorempi lapsi, ei kuitenkaan jos eläkeikään jäljellä oleva aika tai sitä vastaava ansio on ilman sanottua lapsenhoitoajan huomioonottamista luettava eläkeajaksi muun työ- tai virkasuhteen taikka yrittäjätoiminnan perusteella. Jollei tällaisen naispuolisen edunsaajan palvelus ole jatkunut neljää kuukautta, on eläkeajan määräämisestä soveltuvien osin voimassa, mitä 2 momentissa on säädetty.

8 §

Vanhuuseläkkeen saamisen edellytyksenä erityisessä eläkeiässä on lisäksi, että edunsaaja sen saavuttamista välittömästi edeltäneet 6 kuukautta yhdenjaksoisesti on ollut virassa tai työssä, jossa sanottu alempi eläkeikä on voimassa, ja että hänellä tämän eläkeiän saavuttamista, tai hänen edelleen pysyessään samassa virassa tai työssä, palveluksen päättymistä vä-

Edunsaajalla on oikeus saada vanhuuseläkkeensä varhennettuna aikaisintaan sitä kalenterikuukautta seuraavan kuukauden alusta, jonka aikana hän täyttää 58 vuotta, milloin hänen eläkkeensä määräytyy 10 §:n 2 momenttia soveltaen, taikka sitä kalenterikuukautta seuraavan kalenterikuukauden alusta, jonka aikana hän täyttää 60 vuotta, milloin hänen eläkkeen-

Voimassa oleva laki

littömästi edeltäneiden 5 vuoden kuluessa on eläkeaikaa sellaisessa virassa tai työssä yhteensä vähintään 3 vuotta.

Jos kuitenkin edunsaaja, siten kuin 2 momentissa on säädetty, on saavuttanut oikeuden eläkkeen saamiseen ja sen jälkeen on ollut palveluksessa, hänellä erotessaan on oikeus vanhuuseläkkeen saamiseen, vaikkei hän olisikaan saavuttanut siinä voimassa olevaa eläkeikää.

Eläkeiän saavuttaminen ei kuitenkaan ole edellytyksenä vanhuuseläkkeen saamiseksi, jos sellaisessa upseerin tai toimiupseerin virassa, johon ehdottomana kelpoisuusehtona on upseerin tai toimiupseerin virkatutkinto, palvelevalla virkamiehellä on sotilasarvo ja hänellä on tällaisessa virassa tai, toimiupseerin viran ollessa kyseessä, yhteensä tällaisessa virassa ja värvätyn, rajavartijan ja merivartijan tehtävissä eläkeaikaa vähintään 20 vuotta, milloin eroamisikä on enintään 50 vuotta, tai vähintään 25 vuotta, milloin eroamisikä on 50 vuotta korkeampi, ja tästä eläkeajasta vähintään 6 kuukautta välittömästi ennen palveluksen päättymistä, sekä jos edunsaajalla palveluksen päättymistä välittömästi edeltäneiden 5 vuoden kuluessa on eläkeaikaa vähintään 3 vuotta.

Jos edunsaaja on ollut samanaikaisesti kahdessa tai useammassa virassa tai työssä, joita varten on säädetty erilaiset eläkeiät, hän on saavuttanut eläkeiän kaikkien osalta hänen saavutettuaan eläkeiän siinä virassa tai työssä, josta eläkkeen perusteella oleva palkka on suurin.

Ehdotus

sä määräytyy 10 §:n 1 momenttia soveltaen. Tällöin eläkkeen määrää vähennetään 10 b §:ssä säädetyllä tavalla. Varhennettuun vanhuuseläkkeeseen sovelletaan muutoin, mitä tässä laissa on vanhuuseläkkeestä säädetty. Oikeutta varhennettuun vanhuuseläkkeeseen ei ole 4 momentin 1) kohdassa tarkoitettulla edunsaajalla. Jos edunsaajalla eläkeajaksi luettavan palveluksen perusteella on oikeus varhennettuun vanhuuseläkkeeseen myös lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelain nojalla, hänen varhennetun vanhuuseläkkeen saamisen edellytyksenä on lisäksi, että hän saa lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelain mukaista varhennettua vanhuuseläkettä.

Tämän lain nojalla osa-aikaeläkettä saavan edunsaajan vanhuuseläkkeen saamisen edellytyksenä 63 vuoden eläkeiässä on, että jäljempänä 9 d §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettu osa-aikatyö on päätynyt ja että hän ennen osa-aikaeläkkeen lakkaamista ja osa-aikatyön päättymistä on saavuttanut 63 vuoden eläkeiän.

Eläkeiän saavuttaminen ei kuitenkaan ole edellytyksenä vanhuuseläkkeen saamiseksi;

1) jos sellaisessa upseerin tai toimiupseerin virassa, johon ehdottomana kelpoisuusvaatimuksena on upseerin tai toimiupseerin virkatutkinto, palvelevalla virkamiehellä on sotilasarvo ja hänellä on tällaisessa virassa tai, toimiupseerin viran ollessa kyseessä, yhteensä tällaisessa virassa ja värvätyn, rajavartijan ja merivartijan tehtävissä eläkeaikaa vähintään 20 vuotta, milloin eroamisikä on enintään 50 vuotta, tai vähintään 25 vuotta, milloin eroamisikä on 50 vuotta korkeampi, ja tästä eläkeajasta vähintään 6 kuukautta välittömästi ennen palveluksen päättymistä jo vähintään 3 vuotta palveluksen päättymistä välittömästi edeltäneiden 5 vuoden ajalta; tai

2) jos edunsaaja on saavuttanut eroamisikänsä;

(6 mom. kumotaan)

Voimassa oleva laki

Ehdotus

8 a §

Oikeus vanhuuseläkkeen saamiseen erityisessä eläkeiässä on myös edunsaajalla hänen oltuaan 40 ikävuoden täyttämisen jälkeen yhteensä vähintään 12 vuotta virassa tai työssä, jossa on voimassa erityinen eläkeikä, jos hän palveluksesta erotessaan on saavuttanut siinä virassa tai työssä voimassa olevan eläkeiän, jossa hän oli silloin, kun sanottu 12 vuoden aika täyttyi.

8 a §

(Kumotaan)

9 §

Kun työkyvyttömyyseläke myönnetään I momentin d kohtaa soveltaen, se myönnetään joko täytenä eläkkeenä tai osaeläkkeenä taikka yksilöllisenä varhaiseläkkeenä sen mukaan kuin sen perusteena oleva eläke on myönnetty.

9 b §

Työkyvyttömyyseläke palveluksen päätyttyä alkaneen työkyvyttömyyden perusteella myönnetään, joko täytenä eläkkeenä tai osaeläkkeenä. Lain 9 §:n I momentin c-kohtaa sovellettaessa täysi työkyvyttömyyseläke myönnetään edunsaajalle, jonka työkyvyn voidaan arvioida ainakin vuoden ajaksi alentuneen vähintään kolmella viidenneksellä. Jos työkyky on alentunut tätä vähemmän, mutta kuitenkin vähintään kahdella viidenneksellä, myönnetään eläke osaeläkkeenä. *Lain 9 §:n I momentin d-kohtaa sovellettaessa eläke myönnetään täytenä eläkkeenä tai osaeläkkeenä sen mukaan kuin sen perusteena oleva eläke on myönnetty.*

9 b §

Työkyvyttömyyseläke palveluksen päätyttyä alkaneen työkyvyttömyyden perusteella myönnetään joko täytenä eläkkeenä tai osaeläkkeenä. Lain 9 §:n I momentin c kohtaa sovellettaessa täysi työkyvyttömyyseläke myönnetään edunsaajalle, jonka työkyvyn voidaan arvioida ainakin vuoden ajaksi alentuneen vähintään kolmella viidenneksellä. Jos työkyky on alentunut tätä vähemmän, mutta kuitenkin vähintään kahdella viidenneksellä, myönnetään eläke osaeläkkeenä.

Yksilöllinen varhaiseläke myönnetään täytenä työkyvyttömyyseläkkeenä.

9 c §

Sen estämättä, mitä 9 §:n I momentissa on säädetty työkyvyttömyyseläkkeen saamisesta, 55 vuotta täyttäneellä edunsaajalla on oikeus saada työkyvyttömyyseläkettä yksilöllisenä varhaiseläkkeenä, jos hänen työkykynsä huomioon ottaen sairaus, vika tai vamma, ikääntymiseen liittyvät tekijät, palveluksessaolon pitkäaikaisuus, hänelle työstä aiheutunut rasittuneisuus ja kuluneisuus sekä työolosuhteet, on pysyvästi siinä määrin alentunut, ettei hänen kohtuudella voida edellyttää enää jatkavan palvelustaan. Edellytyksenä on kuitenkin, että edunsaaja on lopettanut työntekijäin eläkelain 8 §:n 4 momentissa mainituissa laeissa, elä-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

keohjesäännössä tai eläkesäännöissä tarkoitettua ansiotyön tai että hänen ansiotulonsa näistä töistä voidaan arvioida kuukaudessa keskimäärin pienemmiksi kuin tämän lain 2 §:n 1 momentissa tarkoitettu markkamäärä. Yksilöllisen varhaiseläkkeen saamisen edellytyksenä on lisäksi, lukuunottamatta 9 §:n 1 momentin d kohdassa tarkoitettua tilannetta, että yksilöllistä varhaiseläkettä määrättäessä voidaan lukea eläkeajaksi myös eläkeiän tai tätä alemman eroamisiän saavuttamiseen jäljellä oleva aika.

Erityisestä syystä voidaan 1 momentissa tarkoitettujen edellytysten lisäksi työolosuhteita arvioitaessa ottaa myös huomioon julkisen hallinnon luonteesta johtuvat tietyille tehtäville asetettavat erityiset vaatimukset, jotka liittyvät yleiseen turvallisuuteen, henkilön omaan turvallisuuteen taikka työn vastuullisuuteen yleisen edun kannalta.

Edunsaajalla on oikeus saada ennakkopäätös siitä, täyttääkö hän 1 momentin ensimmäisessä ja viimeisessä virkkeessä mainitut eläkkeen saamisen edellytykset. Päätökseen saa hakea muutosta niin kuin 23 §:ssä on säädetty. Myönteinen ennakkopäätös on valtiokonttoria sitova, jos siihen perustuva eläkehakemus tehdään viimeistään kuuden kuukauden kuluessa päätöksen lainvoimaiseksi tulosta.

Oikeutta yksilölliseen varhaiseläkkeeseen ei ole 8 §:n 4 momentin 1 kohdassa tarkoitettulla edunsaajalla.

9 d §

Oikeus saada osa-aikaeläkettä on 58 vuotta täyttäneellä edunsaajalla edellyttäen, että:

1) hän ei saa tämän lain mukaista eläkettä, työntekijäin eläkelain 8 §:n 4 momentissa tarkoitettua peruseläkettä tai muuta siihen verrattavaa työ- tai virkasuhteeseen tai yrittäjätoimintaan perustuvaa eläkettä;

2) hän ennen osa-aikaeläkkeen alkamista täyttää 8 §:n 1 momentin toisessa virkkeessä vanhuuseläkkeen saamiselle alle 65 vuoden iässä säädetty palvelus- ja eläkeaikaa koskevat edellytykset ja on ollut tänä aikana sellaisessa kokoaikaisessa palveluksessa, jossa hänen tässä laissa tarkoitettu työansionsa tai työansio tässä laissa tarkoitettussa palveluksessa ja työntekijäin eläkelain 8 §:n 4 momentissa mainittujen säännösten piiriin kuuluvassa muussa toiminnassa yhteensä on vähintään tämän lain 2 §:n 1 momentissa mainittu markkamäärä nelinkertaisena;

Voimassa oleva laki

Ehdotus

3) hänen tämän lain piiriin kuuluvan palveluksen perusteella otettaisiin eläkettä määrättäessä huomioon eläkeiän tai tätä alemman eroamisiän saavuttamiseen jäljellä oleva aika, jos hän osa-aikaeläkkeen alkamishetkellä olisi tullut työkyvyttömäksi;

4) hänen työaikansa ja ansiotulonsa on tämän lain piiriin kuuluvassa palveluksessa vähentynyt niin, että ansiotulo jäljelle jäävässä työntekijäin eläkelain 8 §:n 4 momentissa mainittujen säännösten piiriin kuuluvassa työssä tai yrittäjätoiminnassa, jota jäljempänä kutsutaan osa-aikatyöksi, on yhteensä vähintään 40 prosenttia ja enintään 60 prosenttia ennen vähentämistä hänellä olleesta vakiintuneesta ansiotulosta, kuitenkin vähintään 2 §:n 1 momentissa mainitun markkamäärän suuruinen, jolloin työajan vähentyminen ei saa merkittävästi poiketa ansiotulojen vähenemisestä;

5) hän ei ole yhdenjaksoisesti poissa työstä kuutta viikkoa pitempää aikaa, mihin ei lueta vuosilomaa tai muuta siihen verrattavaa aikaa eikä aikaa, jolta hän saa sairausvakuutuslain mukaista päivärahaa.

Osa-aikaeläkettä määrättäessä vakiintuneena ansiotulona pidetään eläkkeen perusteena olevaa palkkaa siinä palveluksessa, jonka perusteella eläkettä määrättäessä otettaisiin huomioon eläkeiän saavuttamiseen jäljellä oleva aika, jos edunsaaja osa-aikaeläkkeen alkamishetkellä olisi tullut työkyvyttömäksi.

Valtiovarainministeriö antaa tarvittaessa tarkemmat määräykset siitä, milloin palvelusta pidetään 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettulla tavoin kokoaikaisena, miten 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettun osa-aikatyön ansiotaso todetaan ja miten sen kehittymistä seurataan.

Asetuksella voidaan säätää, että 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua markkamääräisestä ansiorajasta ja 1 momentin 4 kohdassa tarkoitetuista työajan vähentämistä koskevista edellytyksistä saadaan erityisestä syystä poiketa.

Oikeutta osa-aikaeläkkeeseen ei ole 8 §:n 4 momentin 1-kohdassa tarkoitettulla edunsaajalla eikä edunsaajalla, joka saa lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelain mukaista osa-aikaeläkettä, jos se perustuu tämän lain mukaista eläkettä varten eläkeajaksi luetavasta palveluksesta saatuun ansioon.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

10 §

Eläkkeen määrä on kuitenkin kunkin palveluksen osalta eläkeajaksi luetulta täydeltä kuukaudelta 11/60 prosenttia eläkkeen perusteena olevasta palkasta,

a) jos edunsaaja palveluksen päättymistä välittömästi edeltäneet 6 kuukautta on ollut yhdenjaksoisesti jatkuneessa palveluksessa ja tämän päättyessä on saavuttanut *virkaansa tai työtänsä varten säädetyn eläkeiän* sekä jos hänellä *sen saavuttamista tai palveluksen päättymistä välittömästi edeltäneiden 5 vuoden kuluessa on eläkeaikaa yhteensä vähintään 3 vuotta, jolloin mainittuja 6 kuukauden ja 3 vuoden aikoja laskettaessa otetaan huomioon myös aikaisempi 8 §:n 1 momentissa mainittujen säännösten mukaista eläkettä varten eläkeajaksi luettava palvelusaika;*

b) jos työkyvyttömyys- tai työttömyyseläke myönnetään 5 §:n 2 momenttia tahi vanhuuseläke 8 §:n 3 tai 4 momenttia soveltaen; taikka

Sellaisen upseerin tai toimiupseerin viran, johon ehdottomana kelpoisuusehtona on upseerin tai toimiupseerin virkatutkinto, haltijan eläkkeen määrä on, edellyttäen, että haltijalla on sotilasarvo, jokaiselta eläkeajaksi luetulta täydeltä kuukaudelta 11/50 prosenttia eläkkeen perusteena olevasta palkasta, ja sellaisen rajavartiolaitoksen rajavartijan ja ilma-aluksen päällikön, jolla on eläkeaikaa tällaisessa palveluksessa vähintään 20 vuotta, eläkkeen määrä on jokaiselta eläkeajaksi luetulta täydeltä kuukaudelta 11/54 prosenttia eläkkeen perusteena olevasta palkasta,

b) jos työkyvyttömyys- tai työttömyyseläke myönnetään 5 §:n 2 momenttia tai vanhuuseläke 8 §:n 3 tai 4 momenttia soveltaen.

Eläkkeen määrä on kuitenkin kunkin palveluksen osalta eläkeajaksi luetulta täydeltä kuukaudelta 11/60 prosenttia eläkkeen perusteena olevasta palkasta,

a) jos edunsaaja palveluksen päättymistä välittömästi edeltäneet 6 kuukautta on ollut yhdenjaksoisesti jatkuneessa palveluksessa ja tämän päättyessä on saavuttanut *eläkeiän tai eroamisiän taikka siirtynyt 8 §:n 2 momentissa tarkoitetulle varhennetulle vanhuuseläkkeelle* sekä jos hänellä palveluksen päättymistä välittömästi edeltäneiden 5 vuoden kuluessa on eläkeaikaa yhteensä vähintään 3 vuotta, jolloin mainittuja 6 kuukauden ja 3 vuoden aikoja laskettaessa otetaan huomioon myös aikaisempi 8 §:n 1 momentissa mainittujen säännösten mukaista eläkettä varten eläkeajaksi luettava palvelusaika;

b) jos työkyvyttömyys- tai työttömyyseläke myönnetään 5 §:n 2 momenttia tai vanhuuseläke 8 §:n 3 momentti tai 4 momentin 1-kohtaa soveltaen; taikka

Sellaisen upseerin tai toimiupseerin viran, johon ehdottomana kelpoisuusvaatimuksena on upseerin tai toimiupseerin virkatutkinto, haltijan eläkkeen määrä on, edellyttäen, että haltijalla on sotilasarvo, jokaiselta eläkeajaksi luetulta täydeltä kuukaudelta 11/50 prosenttia eläkkeen perusteena olevasta palkasta, ja sellaisen rajavartiolaitoksen rajavartijan ja ilma-aluksen päällikön, jolla on eläkeaikaa tällaisessa palveluksessa vähintään 20 vuotta, eläkkeen määrä on jokaiselta eläkeajaksi luetulta täydeltä kuukaudelta 11/54 prosenttia eläkkeen perusteena olevasta palkasta,

b) jos työkyvyttömyys- tai työttömyyseläke myönnetään 5 §:n 2 momenttia tai vanhuuseläke 8 §:n 4 momentin 1-kohtaa soveltaen.

Eläke lasketaan myös siltä ajalta, jonka edunsaaja on ollut tämän lain mukaisella osaaika-eläkkeellä. Eläkkeen määrä lasketaan niin kuin se olisi laskettu, jos hän olisi ollut tämän ajan valtion palveluksessa ja pitämällä eläkkeen perusteena olevana palkkana sitä 10 b §:n 2 ja 3 momentin mukaista ansiotulojen erotusta, jonka perusteella hänen osaaika-eläkkeensä on määrätty.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

10 b §

Jos vanhuuseläke myönnetään 8 §:n 2 momentin mukaisesti varhennettuna, eläkettä vähennetään puoli prosenttia jokaiselta kuukaudelta, jolta eläkettä maksetaan ennen 63 vuoden eläkeiän täyttämiskuukautta seuraavan kuukauden alkua, milloin eläke määräytyy 10 §:n 2 momenttia soveltaen, tai ennen 65 vuoden eläkeiän täyttämiskuukautta seuraavan kuukauden alkua, milloin eläke määräytyy 10 §:n 1 momenttia soveltaen. Vähennys lasketaan siitä yhteensovitetusta eläkkeestä, joka edunsaajalle on karttunut eläkkeen alkamisajankohtaan mennessä.

Osa-aikaeläkkeen määrä on, jollei 3 momentista muuta johdu, 50 prosenttia 9 d §:n 1 momentin 2 kohdassa mainitussa tämän lain piiriin kuuluvassa palveluksessa saadun vakiintuneen ansiotulon ja osa-aikatyöstä saadun ansiotulon erotuksesta.

Jos edunsaaja on samanaikaisesti kahdessa tai useammassa 9 d §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetussa ansiotyössä, osa-aikaeläkkeen määrä lasketaan työntekijän osa-aikatyöhön siirtymistä edeltäneiden 9 d §:n 2 momentissa tarkoitettujen yhteenlaskettujen ansiotulojen ja osa-aikatyön aikaisten yhteenlaskettujen ansiotulojen erotuksesta. Erotus jaetaan osiin niiden ansionalenemien suhteessa, joista henkilöllä on oikeus osa-aikaeläkkeeseen, kuitenkin enintään siihen määrään asti, joka vastaa kunkin säännöksen piirissä tapahtunutta ansion alenemaa.

Osa-aikaeläkkeen enimmäismäärä on 75 prosenttia siitä 12 §:n mukaisesti yhteensovitetusta eläkkeestä, joka edunsaajalle on karttunut työntekijäin eläkelain 8 §:n 4 momentissa tarkoitettujen säännösten mukaan osa-aikaeläkkeen alkamisajankohtaan mennessä. Jos edunsaajalla on oikeus saada osa-aikaeläkettä myös muun edellä tarkoitetun säännöksen perusteella ja tässä tarkoitettu rajausta vähentää osa-aikaeläkettä, tehdään vähennys näiden säännösten mukaan ansaittujen eläkeoikeuksien suhteessa.

12 §

Vanhuuseläkkeen saajalle suoritetaan siihen saakka, kunnes hän saa oikeuden eläkkeeseen kansaneläkelain nojalla, täydennysosana, mitä kansaneläkkeen huomioon ottamisen johdosta on vähennetty tämän lain mukaisesta eläkkeestä.

Vanhuuseläkkeen saajalle suoritetaan siihen saakka, kunnes hän saa oikeuden eläkkeeseen kansaneläkelain nojalla, täydennysosana, mitä kansaneläkkeen huomioon ottamisen johdosta on vähennetty tämän lain mukaisesta eläkkeestä. Täydennysosaa ei kuitenkaan suoriteta varhennettun vanhuuseläkkeen saajalle.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

13 §

Osa-aikaeläkkeen määrä lasketaan uudelleen, jos osa-aikaeläkkeen saajan osa-aikatyön alaisissa ansiotuloissa on tapahtunut muutos, joka merkittävästi poikkeaa yleisestä palkkahityksestä.

15 §

Vanhuus- tai työkyvyttömyyseläkettä ei ilman pätevää syytä myönnetä takautuvasti pitemmältä kuin vuoden ajalta ennen eläkehakemuksen tekemistä eikä työttömyyseläkettä pitemmältä kuin 6 kuukauden ajalta ennen sen hakemista seuraavaa kuukautta.

Vanhuus tai työkyvyttömyyseläkettä ei ilman pätevää syytä myönnetä takautuvasti pitemmältä kuin vuoden ajalta ennen eläkehakemuksen tekemistä eikä työttömyyseläkettä *tai osa-aikaeläkettä* pitemmältä kuin 6 kuukauden ajalta ennen sen hakemista seuraavaa kuukautta.

Osa-aikaeläke myönnetään aikaisintaan sitä kuukautta seuraavan kuukauden alusta, jona edunsaaja on täyttänyt 58 vuotta.

15 a §

Sen estämättä, mitä 1 momentissa on säädetty, täyttä työkyvyttömyyseläkettä suoritetaan 15 §:n mukaisesti, jos eläkehakemus on tehty ennen kuin sairausvakuutuslain mukaista päivärahaa on maksettu 1 momentissa mainituilta 150 ensimmäiseltä suorituspäivältä. Tällöin kuitenkin edellytetään, ettei eläkehakemuksen tekemistä seuraavan kalenterikuukauden loppuun mennessä tai, jos tänä aikana on haettu sairausvakuutuslain mukaista päivärahaa, sen hakemista seuraavan kalenterikuukauden loppuun mennessä ole myönnetty työkyvyttömyyden alkamisen jälkeiseen aikaan tai, jos tähän aikaan kohdistuva päiväraha-hakemus on hylätty, sen hylkäämisen jälkeiseen aikaan *kohdistuvaa vähintään kuukauden ajalta yhdenjaksoisesti maksettavaa päivärahaa.*

Sen estämättä, mitä 1 momentissa on säädetty, täyttä työkyvyttömyyseläkettä suoritetaan 15 §:n mukaisesti, jos eläkehakemus on tehty ennen kuin sairausvakuutuslain mukaista päivärahaa on maksettu 1 momentissa mainituilta 150 ensimmäiseltä suorituspäivältä *tai jos työkyvyttömyyseläke myönnetään 9 c §:ssä tarkoitettuna yksilöllisenä varhaiseläkkeenä.* Tällöin kuitenkin täyden työkyvyttömyyseläkkeen suorittamisen edellytyksenä on, ettei eläkehakemuksen tekemistä seuraavan kalenterikuukauden loppuun mennessä tai, jos tänä aikana on haettu sairausvakuutuslain mukaista päivärahaa, sen hakemista seuraavan kalenterikuukauden loppuun mennessä ole myönnetty *vähintään kuukauden ajalta yhdenjaksoisesti maksettavaa päivärahaa, joka kohdistuu työkyvyttömyyden alkamisen jälkeiseen aikaan tai, jos tähän aikaan kohdistuva päiväraha-hakemus on hylätty, sen hylkäämisen jälkeiseen aikaan.*

Jos täysi työkyvyttömyyseläke myönnetään takautuvasti 1 momentin mukaisesti, suoritetaan eläke sairausvakuutusrahastolle siltä osin kuin se vastaa samalta ajalta maksettua sairausvakuutuslain mukaista päivärahaa.

Jos täysi työkyvyttömyyseläke myönnetään takautuvasti 1 momentin mukaisesti, suoritetaan eläke sairausvakuutusrahastolle siltä osin kuin se vastaa samalta ajalta maksettua sairausvakuutuslain mukaista päivärahaa. *Samoin menetellään jos työkyvyttömyyseläke myönnetään takautuvasti yksilöllisenä varhaiseläkkeenä.*

Voimassa oleva laki

Ehdotus

18 §

Yksilöllisenä varhaiseläkkeenä myönnetty työkyvyttömyyseläke lakkautetaan, jollei eläkkeen saaja enää täytä 9 c §:n 1 momentissa säädettyjä eläkkeen saamisen edellytyksiä. Muutoin eläkkeestä on soveltuvin osin voimassa, mitä täydestä työkyvyttömyyseläkkeestä on säädetty.

Osa-aikaeläke lakkautetaan, jos edunsaaja ei enää täytä 9 d §:ssä säädettyjä eläkkeen saamisen edellytyksiä. Jos työkyvyttömyys- tai työttömyyseläke myönnetään samalta ajalta, jolta on maksettu osa-aikaeläkettä, katsotaan osa-aikaeläke työkyvyttömyys- tai työttömyyseläkkeen osasuorituksiksi.

Jos osa-aikaeläke on 7 momentin mukaisesti lakkautettu, edunsaajalla on oikeus saada uudelleen osa-aikaeläkettä hänen täyttäessään 9 d §:ssä säädetyt edellytykset. Jos osa-aikaeläke alkaa uudelleen kuuden kuukauden kuluessa aikaisemman osa-aikaeläkkeen päättymisestä, eläke myönnetään entisin perustein, jollei 13 §:n 2 momentista muuta johdu.

Edunsaaja on velvollinen ilmoittamaan valtiokonttorille sellaisista muutoksista, jotka vaikuttavat hänen oikeuteensa saada eläkettä tai eläkkeen määrään.

Valtiokonttori voi vaatia edunsaajalta selvityksen eläkkeen määrään vaikuttavista seikoista ja selvityksen siitä, että hän edelleen täyttää eläkkeen saamisen edellytykset. Jollei edunsaaja ole toimittanut sanottua selvitystä valtiokonttorille sen määräämässä kohtuullisessa ajassa, valtiokonttori voi päättää, että eläkkeen maksaminen keskeytetään, kunnes selvitys on toimitettu.

20 §

Täysi työkyvyttömyyseläke tai työttömyyseläke, joka on myönnetty 5 §:n 2 tai 3 momenttia soveltaen, muuttuu vanhuuseläkkeeksi palveluksen päätyttyä ja eläkkeen saajan saavuttaessa viimeistä virkaansa tai työtänsä varten säädetyn eläkeiän, virkasuhteessa olevan eläkkeen saajan osalta kuitenkin viimeistään hänen saavuttaessaan eroamisikänsä. Muussa tapauksessa työkyvyttömyys- tai työttömyyseläke muuttuu vanhuuseläkkeeksi eläkkeensaajan saavuttaessa 65 vuoden iän.

20 §

Täysi työkyvyttömyyseläke tai työttömyyseläke, joka on myönnetty 5 §:n 2 momenttia soveltaen, muuttuu vanhuuseläkkeeksi palveluksen päätyttyä ja eläkkeen saajan saavuttaessa 63 vuoden eläkeiän, virkasuhteessa olevan eläkkeen saajan osalta kuitenkin viimeistään hänen saavuttaessaan eroamisikänsä. Muussa tapauksessa työkyvyttömyys- tai työttömyyseläke muuttuu vanhuuseläkkeeksi eläkkeensaajan saavuttaessa 65 vuoden iän.

Voimassa oleva laki

26 §

Kunnan ja muun julkisoikeudellisen yhteisön viranomainen tai laitos, eläketurvakeskus, vakuutus- ja eläkelaitos sekä sairaala ovat velvolliset pyynnöstä antamaan maksutta valtiokonttorille hallussaan olevat tiedot, jotka voivat vaikuttaa käsiteltävänä olevan eläkeasian ratkaisemiseen, noudattaen kuitenkin, mitä muussa laissa on salassapitovelvollisuudesta säädetty. Lääkärin lausunnosta ja -todistuksesta on kuitenkin suoritettava kohtuullinen korvaus.

Ehdotus

Osaeläkkeenä myönnetty työkyvyttömyyseläke muutetaan edunsaajan hakemuksesta yksilölliseksi varhaiseläkkeeksi sitä kuukautta lähinnä seuraavan kuukauden alusta, jona edunsaaja on täyttänyt 9 c §:n 1 momentissa mainitut eläkkeen saamisen edellytykset, ei kuitenkaan takautuvasti kuutta kuukautta pitempältä ajalta ennen hakemusta seuraavan kuukauden alkua.

26 §

Kunnan ja muun julkisoikeudellisen yhteisön viranomainen tai laitos, eläketurvakeskus, vakuutus- ja eläkelaitos, yksityinen työnantaja sekä sairaala ovat velvolliset pyynnöstä antamaan maksutta valtiokonttorille hallussaan olevat tiedot, jotka voivat vaikuttaa käsiteltävänä olevan eläkeasian ratkaisemiseen tai eläkkeen maksamiseen, noudattaen kuitenkin, mitä muussa laissa on salassapitovelvollisuudessa säädetty. Lääkärin lausunnosta ja todistuksesta on kuitenkin suoritettava kohtuullinen korvaus.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1989.

Tämän lain voimaan tullessa jatkuneessa eläkkeeseen oikeuttavassa palveluksessa olevalta edunsaajalla,

1) joka lain voimaan tullessa on sellaisessa virassa tai tehtävässä, jossa oli ennen lain voimaantuloa voimassa olleiden säännösten mukaan valtion eläkeasetuksen 5 §:ssä tarkoitettu erityinen eläkeikä tai

2) joka vuoden 1999 kesäkuun loppuun mennessä tulee 1 kohdassa tarkoitettuun virkaan tai tehtävään taikka

3) joka kumotun 8 a §:n mukaisesti on ennen lain voimaantuloa ollut 40 ikävuoden täyttämisen jälkeen yhteensä vähintään 12 vuotta 1 kohdassa tarkoitettussa virassa tai tehtävässä, on oikeus eläkkeeseen tällä lailla muutettujen ennen tämän lain voimaantuloa voimassa olleiden säännösten mukaan, jos hän viimeistään vuoden 1999 kesäkuun loppuun mennessä joko eläkettä hakiessaan tai muutoin kirjallisesti ilmoittaa valtiokonttorille niin haluavansa.

Edellä 2 momentissa tarkoitettujen ilmoitusten tehneeseen edunsaajaan ei sovelleta tällä lailla muutettuja 1 päivänä heinäkuuta 1989 voi-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

maan tulevia säännöksiä. Mitä 2 momentissa ja tässä momentissa on säädetty on voimassa sillä edellytyksellä, että edunsaajalla on oikeus eläkkeeseen 10 §:n 2 momenttia soveltaen.

Edunsaajalla, jolla olisi ennen lain voimaantuloa ollut palveluksesta erotessaan oikeus vanhuuseläkkeen saamiseen tällä lailla kumotun 8 §:n 6 momentin tai 8 a §:n taikka ennen tämän lain voimaantuloa voimassa olleen 8 §:n 3 momentin mukaisesti, on kuitenkin, sen estämättä, mitä edellä on säädetty, oikeus eläkkeen saamiseen mainittujen säännösten mukaisesti.

Edunsaajalla, joka on ennen tämän lain voimaantuloa saanut valtion palvelusta myöhempään virka- tai työsuhteeseen taikka yrittäjätöimintään perustuvan työntekijäin eläkelain 8 §:n 4 momentissa mainittujen säännösten mukaisen yksilöllisen varhaiseläkkeen, on oikeus valtion eläkelain 9 §:n 1 momentin d kohdan nojalla myönnettävään yksilölliseen varhaiseläkkeeseen 1 päivästä heinäkuuta 1989 lukien.

Määrättäessä oikeutta 9 c §:ssä säädettyyn yksilölliseen varhaiseläkkeeseen otetaan huomioon myös sellainen työstä luopuminen, joka on tapahtunut ennen tämän lain voimaantuloa.

Määrättäessä oikeutta osa-aikaeläkkeeseen otetaan huomioon myös sellainen osa-aikatyöhön siirtyminen, joka on tapahtunut ennen tämän lain voimaantuloa.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Tällä lailla kumotaan 9 päivänä joulukuuta 1966 annetun valtion eläkeasetuksen (611/66) 5 § siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen.

2.

Laki

peruskoululain 71 ja 72 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti kumotaan 27 päivänä toukokuuta 1983 annetun peruskoululain (476/83) 72 §, sellaisena kuin se on osittain muutettuna 12 päivänä heinäkuuta 1985 annetulla lailla (614/85), sekä muutetaan 71 §, sellaisena kuin se on osittain muutettuna 16 päivänä huhtikuuta 1987 annetulla lailla (417/87), seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

71 §

Viranhaltijalla ja tuntiopettajalla on oikeus valtion varoista suoritettavaan vanhuus-, työkyvyttömyys- ja työttömyyseläkkeeseen *jäljempänä säädettyin poikkeuksin* soveltuvien osien samojen säännösten mukaan kuin virka- tai työsuhteessa valtion olevalla henkilöllä. Eläkkeen perusteena oleva palkka määräytyy pitämällä perusteena asianomaiselle valtionosuuden perusteeksi hyväksytyyn kunnallisen virkaehtosopimuksen ja tämän lain nojalla tulevaa palkkausta.

71 §

Viranhaltijalla ja tuntiopettajalla on oikeus valtion varoista suoritettavaan vanhuus-, työkyvyttömyys-, työttömyys- ja *osa-aika-eläkkeeseen* soveltuvien osien samojen säännösten mukaan kuin virka- tai työsuhteessa valtion olevalla henkilöllä. Eläkkeen perusteena oleva palkka määräytyy pitämällä perusteena asianomaiselle valtionosuuden perusteeksi hyväksytyyn kunnallisen virkaehtosopimuksen ja tämän lain nojalla tulevaa palkkausta.

72 §

Viranhaltijan ja tuntiopettajan eläkeikä on 60 vuotta.

Yleisaineiden aineenopettajan viran haltijan, jolla on 30 vuotta eläkeikää ja joka on toiminut kansalaiskoulun ja peruskoulun yleisaineiden aineenopettajana elokuun 1 päivän 1958 ja heinäkuun 31 päivän 1985 välisenä aikana yhteensä vähintään 15 vuotta, eläkeikä on 55 vuotta. Asetuksella voidaan säätää, että joissakin muissa rehtorin- ja opettajanviroissa, joiden laatu sitä vaatii, eläkeikä on 1 momentissa säädettyä alempi, ei kuitenkaan alle 55 vuotta.

Eläkeikä on 65 vuotta, jos palvelus on päättänyt ennen edellä tarkoitettua yleistä tai erityistä eläkeikää.

72 §

(kumotaan)

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1989.

Tämän lain voimaan tullessa jatkuneessa eläkkeeseen oikeuttavassa palveluksessa olevalta viranhaltijalta ja tuntiopettajalta, joka lain voimaan tullessa on peruskoulun virassa tai tuntiopettajana tai joka vuoden 1999 kesäkuun loppuun mennessä tulee tällaiseen virkaan tai tehtävään, on oikeus eläkkeeseen tällä lailla muutettujen ennen 1 päivää heinäkuuta 1989

Voimassa oleva laki

Ehdotus

voimassa olleiden säännösten mukaan, jos hän vuoden 1999 kesäkuun loppuun mennessä joko eläkettä hakiessaan tai muutoin kirjallisesti ilmoittaa valtiokonttorille niin haluavansa. Tällaisen ilmoituksen tehneellä viranhaltijalla tai tuntiopettajalla ei ole oikeutta yksilölliseen varhaiseläkkeeseen, varhennettuun vanhuuseläkkeeseen eikä osa-aikaeläkkeeseen. Mitä edellä tässä momentissa on säädetty, on voimassa sillä edellytyksellä, että henkilöllä on oikeus eläkkeeseen valtion eläkelain 10 §:n 2 momenttia soveltaen.

Viranhaltija tai tuntiopettaja, jolla olisi ennen lain voimaantuloa ollut palveluksesta erotessaan oikeus vanhuuseläkkeeseen ennen 1 päivää heinäkuuta 1989 voimassa olleiden säännösten mukaan, säilyttää tämän oikeuden lain voimaantulon jälkeenkin.

Tämän lain voimaantulosta on muutoin voimassa, mitä valtion eläkelain muuttamisesta annetun lain (/) voimaantulosta on säädetty.

Tällä lailla kumotaan 12 päivänä lokakuuta 1984 annetun peruskouluasetuksen (718/84) 125 §:n 1 momentti.

3.

Laki

lukiolain 45 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 27 päivänä toukokuuta 1983 annetun lukiolain (477/83) 45 §, sellaisena kuin se on osittain muutettuna 16 päivänä huhtikuuta 1987 annetulla lailla (418/87), näin kuuluvaksi:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

45 §

Viranhaltijalla ja tuntiopettajalla on oikeus valtion varoista suoritettavaan vanhuus-, työkyvyttömyys- ja työttömyyseläkkeeseen jäljempänä säädetyn poikkeuksin soveltuvien osin samojen säännösten mukaan kuin virka- tai työsuhteessa valtioon olevalla henkilöllä. Eläkkeen perusteena oleva palkka määräytyy pitämällä perusteena asianomaiselle valtiosuuden perusteeksi hyväksytyt kunnallisen virkaehtosopimuksen ja tämän lain nojalla tulevaa palkkausta.

45 §

Viranhaltijalla ja tuntiopettajalla on oikeus valtion varoista suoritettavaan vanhuus-, työkyvyttömyys-, työttömyys- ja osa-aikaeläkkeeseen soveltuvien osin samojen säännösten mukaan kuin virka- tai työsuhteessa valtioon olevalla henkilöllä. Eläkkeen perusteena oleva palkka määräytyy pitämällä perusteena asianomaiselle valtiosuuden perusteeksi hyväksytyt kunnallisen virkaehtosopimuksen ja tämän lain nojalla tulevaa palkkausta.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1989.

Tämän lain voimaantulosta on soveltuvin osin voimassa, mitä valtion eläkelain muuttamisesta annetun lain (/) voimaantulosta on säädetty.

4.

Laki

eräistä valtion varoista suoritettavista eläkkeistä annetun lain 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan eräistä valtion varoista suoritettavista eläkkeistä 13 päivänä kesäkuuta 1969 annetun lain 2 §, sellaisena kuin se on 10 päivänä joulukuuta 1971 annetussa laissa (865/71), näin kuuluvaksi:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 §

Valtionapulaitoksen palveluksessa olevalla henkilöllä, jonka eläketurvan järjestämisestä aiheutuviin kustannuksiin valtionapulaitoksella oli tai olisi ollut oikeus saada valtionapua 1 §:ssä tarkoitetulla tavalla, on oikeus valtion varoista suoritettavaan vanhuus-, työkyvyttömyys- ja työttömyyseläkkeeseen soveltuvin osin samojen säännösten mukaan kuin virka- tai työsuhteessa valtioon olevalla henkilöllä.

Valtionapulaitoksen palveluksessa olevan 1 momentissa tarkoitetun henkilön tai tämän lain nojalla valtion varoista vanhuus-, työkyvyttömyys- tai työttömyyseläkettä saaneen henkilön kuoltua suoritetaan hänen jälkeensä valtion varoista perhe-eläkettä soveltuvin osin samojen säännösten mukaan kuin virka- tai työsuhteessa valtioon olleen henkilön osalta niistä on säädetty.

2 §

Valtionapulaitoksen palveluksessa olevalla henkilöllä, jonka eläketurvan järjestämisestä aiheutuviin kustannuksiin valtionapulaitoksella oli tai olisi ollut oikeus saada valtionapua 1 §:ssä tarkoitetulla tavalla, on oikeus valtion varoista suoritettavaan vanhuus-, työkyvyttömyys-, työttömyys- ja *osa-aikaeläkkeeseen* soveltuvin osin samojen säännösten mukaan kuin virka- tai työsuhteessa valtioon olevalla henkilöllä.

Valtionapulaitoksen palveluksessa olevan 1 momentissa tarkoitetun henkilön tai tämän lain nojalla valtion varoista vanhuus-, työkyvyttömyys-, työttömyys- tai *osa-aikaeläkettä* saaneen henkilön kuoltua suoritetaan hänen jälkeensä valtion varoista perhe-eläkettä soveltuvin osin samojen säännösten mukaan kuin virka- tai työsuhteessa valtioon olleen henkilön osalta niistä on säädetty.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1989.

Tämän lain voimaantulosta on soveltuvin osin voimassa, mitä valtion eläkelain muuttamisesta annetun lain (/) voimaantulosta on säädetty.

5.

Laki

eduskunnan oikeusasiamiehen eläkkeestä sekä hänen kuoltuaan suoritettavasta perhe-eläkkeestä ja ryhmähenkivakuutusta vastaavasta edusta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan eduskunnan oikeusasiamiehen eläkkeestä sekä hänen kuoltuaan suoritettavasta perhe-eläkkeestä ja ryhmähenkivakuutusta vastaavasta edusta 20 päivänä toukokuuta 1966 annetun lain 1 §, sellaisena kuin se on 10 päivänä joulukuuta 1971 annetussa laissa (854/71), näin kuuluvaksi:

Voimassa oleva laki

1 §

Eduskunnan oikeusasiamiehen ja apulaisoikeusasiamiehen oikeudesta vanhuus-, työkyvyttömyys-, työttömyyseläkkeeseen sekä hänen jälkeensä suoritettavasta perhe-eläkkeestä on säädetty erikseen.

Ehdotus

1 §

Eduskunnan oikeusasiamiehen ja apulaisoikeusasiamiehen oikeudesta vanhuus-, työkyvyttömyys-, työttömyys- ja *osa-aikaeläkkeeseen* sekä *heidän* jälkeensä suoritettavasta perhe-eläkkeestä on säädetty erikseen.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1989.

6.

Laki

eduskunnan virkamiehistä annetun lain 26 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan eduskunnan virkamiehistä 31 päivänä joulukuuta 1987 annetun lain (1255/87) 26 §:n 1 momentti näin kuuluvaksi:

Voimassa oleva laki

26 §

Eduskunnan virkamiehen oikeudesta vanhuus-, työkyvyttömyys-, työttömyyseläkkeeseen sekä heidän jälkeensä suoritettavasta perhe-eläkkeestä on säädetty erikseen.

Ehdotus

26 §

Eduskunnan virkamiehen oikeudesta vanhuus-, työkyvyttömyys-, työttömyys- ja *osa-aikaeläkkeeseen* sekä heidän jälkeensä suoritettavasta perhe-eläkkeestä on säädetty erikseen.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1989.

7.

Laki**sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtion osuudesta annetun lain 22 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta 17 päivänä syyskuuta 1982 annetun lain (677/82) 22 §:n 1 momentti näin kuuluvaksi:

Voimassa oleva laki

22 §

Yksityisen toimintayksikön henkilökunnan eläketurva

Sellaisen 3 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetun yksityisen palvelujen tuottajan, johon tämän lain voimaan tullessa on sovellettu eräistä valtion varoista suoritettavista eläkkeistä annettua lakia (382/69), palveluksessa olevalla henkilöllä on oikeus valtion varoista suoritettavaan vanhuus-, työkyvyttömyys-, työttömyyseläkkeeseen soveltuvin osin samojen säännösten mukaan kuin virka- ja työsuhteessa valtioon olevalla henkilöllä.

Ehdotus

22 §

Yksityisten toimintayksikön henkilökunnan eläketurva

Sellaisen 3 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetun yksityisen palvelujen tuottajan, johon *ennen 1 päivää tammikuuta 1984* on sovellettu eräistä valtion varoista suoritettavista eläkkeistä annettua lakia (382/69), palveluksessa olevalla henkilöllä on oikeus valtion varoista suoritettavaan vanhuus-, työkyvyttömyys-, työttömyys- ja *osa-aikaeläkkeeseen* soveltuvin osin samojen säännösten mukaan kuin virka- ja työsuhteessa valtioon olevalla henkilöllä.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1989.

Tämän lain voimaantulosta on soveltuvin osin voimassa, mitä valtion eläkelain muuttamisesta annetun lain (/) voimaantulosta on säädetty.

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan, että kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelakia muutetaan siten, että joustavan eläkeikäjärjestelyn toteutuminen mahdollistuisi kunnallisessa eläkejärjestelmässä. Tarkoituksena on, että joustavan eläkeikäjärjestelyn varsinainen ja yksityiskohtainen säätely tapahtuisi kunnallisen eläkelaitoksen eläkesäännössä. Joustava eläkeikäjärjestely käsittäisi yksilöllisen varhaiseläkkeen, varhennetun vanhuuseläkkeen ja osa-aikaeläkkeen.

Näistä eläkeuodoista yksilöllinen varhaiseläke ja varhennettu vanhuuseläke on sisällytetty yksityisen sektorin työeläkelakeihin vuoden 1986 alusta lukien ja osa-aikaeläke vuoden 1987 alusta lukien.

Eläkelaitoksen eläkesäännössä määrätään nykyisin, että tietyissä ammateissa on yleistä 63 vuoden eläkeikää alempi erityinen eläkeikä.

Yleinen 63 vuoden eläkeikä säilyisi edelleen. Yksilöllinen eläkeikäjärjestelmä korvaisi aikaa myöten ammatillisen eläkeikäjärjestelmän.

Lain muutoksen sekä eläkesäännön muutoksen jälkeen uudet eläkeuodot koskisivat kaikkia kunnallisen eläkejärjestelmän piirissä olevia ja kaikkien yleinen eläkeikä olisi 63 vuotta. Sellaisille henkilöille, joiden eläkeikä on alle 63 vuotta, varattaisiin kuitenkin mahdollisuus säilyttää nykyinen ammatillinen eläkeikäjärjestelmä. Valintaoikeus toteutettaisiin siten, että siihen oikeutettujen henkilöiden tulisi 10 vuoden kuluessa lain voimaantulosta ilmoittaa kunnalliselle eläkelaitokselle, jos he haluavat jäädä vanhaan järjestelmään. Valintaoikeudesta säädettäisiin laissa.

Uudistus on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1989.

YLEISPERUSTELUT

1. Esityksen tavoitteet ja keinot

Tämän esityksen tavoitteena on mahdollistaa joustava eläkeikäjärjestely kunnallisessa eläkejärjestelmässä. Joustava eläkeikäjärjestely koostuisi yksilöllisestä varhaiseläkkeestä, varhennetusta vanhuuseläkkeestä ja osa-aikaeläkkeestä, joista määrättäisiin kunnallisen eläkelaitoksen eläkesäännössä.

Joustavan eläkeikäjärjestelyn tavoitteet kunnallisen eläketurvan piiriin kuuluvien viranhaltijoiden ja työntekijäin kannalta ovat samat kuin yksityiselläkin sektorilla. Tavoite on, että

jokainen voisi määrätyissä rajoissa valita hänelle itselleen parhaiten soveltuvan eläkeuodon ja että yksilölliset tekijät pystyttäisiin ottamaan entistä enemmän huomioon eläkettä myönnettäessä. Tähän liittyen kunnallisessa eläkejärjestelmässä yhdenmukaistetaan eläkeellesiirtymisperusteet muiden eläkejärjestelmien kanssa. Tämä edellyttää, että myös kunnallisessa eläkejärjestelmässä annetaan henkilölle hänen yksilöllisten olosuhteidensa mukaiset mahdollisuudet siirtyä eläkkeelle jo ennen yleistä 63 vuoden eläkeikää.

2. Nykyinen tilanne ja asian valmistelu

2.1. Kunnallisen eläkejärjestelmän nykyinen tilanne

Kunnallinen eläkejärjestelmä perustuu kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelakiin (202/64). Toteuttamistavaltaan kunnallinen eläkejärjestelmä poikkeaa muusta ansioeläkejärjestelmästä. Kunnallisen itsehallinnon periaatteita noudattaen säädettiin kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelaki puitelaksi, joka sisältää lähinnä säännökset kunnallisen eläkejärjestelmän toteuttamisen organisaatiosta ja pääperiaatteet, joiden mukaisesti varsinainen eläkejärjestelmä on rakennettava. Lain 2 §:n mukaan eläketurvaan kuuluu peruseläketurva ja lisäeläketurva. Peruseläketurva koskee jokaisen jäsenyhteisön viranhaltijaa ja työntekijää. Lisäeläketurva koskee sellaisen jäsenyhteisön viranhaltijaa, joka on saattanut viranhaltijansa ja työntekijänsä osalliseksi lisäeläketurvasta. Lain 3 §:n 2 momentin mukaan peruseläketurvan, joka käsittää vanhuus-, työkyvyttömyys-, työttömyys- ja perhe-eläketurvan, tulee määrältään vastata vähintään työntekijäin eläkelaisissa (395/61) säädettyjen perusteiden mukaista eläketurvaa. Lain 3 §:n 3 momentin mukaan lisäeläketurvasta saadaan määrätä kahden tai useamman vaihtoehdoisen järjestelmän mukaan.

Kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelain 3 §:n 1 momentissa edellytetään, että eläkeoikeuden aineellisesta sisällöstä määrätään kunnallisen eläkelaitoksen eläkesäännössä. Eläkesäännön hyväksyy lain 14 §:n 1 momentin mukaan kunnallisen eläkelaitoksen valtuuskunta.

Kunnallisen eläkelaitoksen eläkesäännössä määrätään muun muassa eläkellesiirtymisjärjestelmästä. Nykyisellään kunnallinen eläkellesiirtymisjärjestelmä eroaa monessa suhteessa esimerkiksi työntekijäin eläkelain mukaisesta eläkellesiirtymisjärjestelmästä. Eläkesääntöön perustuvassa eläkellesiirtymisjärjestelmässä on peruseläketurvan mukainen eläkeikä 65 vuotta. Lisäeläketurvan mukainen yleinen eläkeikä on 63 vuotta. Noin sadalla ammattinimikkeellä on yleistä eläkeikää alempi erityinen eläkeikä. Alemmat eläkeiät vaihtelevat 53 vuodesta 62 vuoteen. Lisäksi tulee vielä painotettu eläkeikä, joka lasketaan sellaisissa tapauksissa, joissa henkilö on palvellut useam-

manlaisissa tehtävissä, joissa on erilainen eläkeikä.

Kunnallisen eläketurvan piirissä on yli 430 000 henkilöä. Tästä määrästä noin 38 prosenttia on sellaisessa palvelussuhteessa, jossa on 63 vuotta alempi eläkeikä. Yleistä eläkeikää alempia eläkeikä on nimenomaan terveydenhoidon sekä sosiaalihuollon alalla. Seuraava taulukko osoittaa prosentuaalisen jakaantumman vuoden 1986 lopussa eri eläkeikäryhmiin:

Eläkeikä	Prosenttiosuus
53	0,0
55	1,3
57	2,1
58	10,6
59	0,0
60	17,2
61	1,9
62	4,3
63	62,6

Keskimääräinen eläkesäännön mukainen eläkeikä kunnallisella alalla on noin 61,5 vuotta.

Henkilö saavuttaa oikeuden kunnallisen eläkelaitoksen vanhuuseläkkeeseen täyttäessään eläkeikänsä. Kunnallisten virkasääntöjen sekä muiden määräysten johdosta hänen on myös yleensä erottava palveluksesta täytettyään eläkeikänsä. Työkyvyttömyyseläkkeen henkilö saa tultuaan työkyvyttömäksi. Kunnalliseen eläkejärjestelmään ei nykyisellään sisälly mahdollisuutta siirtyä joustavasti eläkkeelle.

2.2. Muutoksen syyt

Nykyinen kunnallinen eläkeikäjärjestelmä ei ota huomioon asianomaisen yksilöllisiä ominaisuuksia. Ammattikohtaisesti porrastettu eläkeikäjärjestelmä lähtee siitä, että kaikilla, joilla on sama ammattinimike, olisi samanlainen tarve siirtyä eläkkeelle samassa iässä.

Suoritetut tutkimukset osoittavat, että ammatilla tai paremmin sanottuna työllä ja työolosuhteilla on merkittävä vaikutus kohtuullista työstä selviytymisestä ja eläkkeelle siirtymisen tarvetta arvioitaessa. Käytettävissä olevat tiedot osoittavat kuitenkin, että yksilöllinen vaihtelevuus on useimmiten työn aiheuttamia vaikutuksia suurempi. Tutkittaessa työkyvyttömyyden alkavuutta eri ammateissa on voitu todeta, että työkyvyttömyysalttius on joissakin ammateissa yleisempää kuin toisissa. Olennais-

ta tutkimustuloksissa kuitenkin on, että kunkin ammatin sisällä esiintyy varsin huomattavaa yksilöllistä hajontaa. Tämä osoittaa, että ammatin voidaan katsoa olevan vain eräs, joissakin tapauksissa ehkä merkittävinkin tekijä, mutta sen ohella esiintyy muita, mahdollisesti sitä merkittävämpiä taustatekijöitä. Ikääntymisen vaikutus työkyvyn säilymiseen on niin yksilöllistä, että sen nojalla ei mitään erityisiä eläkeikärajoja eri ammattiryhmille voida määrittää riittävällä tarkkuudella. Tämän vuoksi ei ole nähtävissä perusteluja sellaisille järjestelmille, joissa ammatti olisi yksin ratkaiseva eläkeikäkriteeri, vaan on katsottava, että olennaista on ammatin (työn) ja kaikkien muiden seikkojen kokonaisvaltainen arviointi. Kunnallisen eläkejärjestelmän ammattinimikkeisiin perustuva porrastus on puutteellinen sikäli, että yksilölliset erot — useimmiten tärkein taustatekijä — jäävät huomiotta. Nykyiseen kunnallisen eläkejärjestelmän ammattiporrastukseen liittyy lisäksi joukko soveltamisvaikeuksia ja muita epäkohtia.

Yksi syy uudistuksen toteuttamiselle on, että uudistus on jo toteutettu yksityisellä sektorilla. Julkinen sektori ei voi merkittävästi poiketa yksityisestä sektorista, koska se vaikuttaa koko ansioeläkejärjestelmän toimivuuteen.

2.3. Joustavan eläkeikäjärjestelyn toteuttaminen muussa lainsäädännössä

Vuoden 1986 alusta on yksityisen sektorin työeläkelakien ja kansaneläkelain (347/56) perusteella ollut mahdollisuus siirtyä joustavasti eläkkeelle. Tällöin toteutettiin kyseisissä laeissa yksilöllinen varhaiseläke ja varhennettu vanhuuseläke. Eläkettä on mahdollista myös lykätä kyseisten lakien perusteella. Yksityisellä sektorilla on vuoden 1987 alusta ollut mahdollisuus siirtyä myös osa-aikaeläkkeelle.

Yksityisen sektorin työeläkelakien mukaan yksilöllisen varhaiseläkkeen voi saada 55 vuotta täyttänyt työntekijä tai yrittäjä, jos hänen työkykynsä, huomioon ottaen sairaus, vika tai vamma, ikääntymiseen liittyvät tekijät, ammatissa olon pitkäaikaisuus, hänelle työstä aiheutunut rasittuneisuus ja kuluneisuus sekä työolosuhteet, on pysyvästi siinä määrin alentunut, ettei hänen kohtuudella voida edellyttää jatkavan ansiotyötään. Lisäksi edellytetään, että henkilö luopuu ansiotyöstään lähes kokonaan. Yksilöllisen varhaiseläkkeen määrään so-

velletaan normaaleja työkyvyttömyyseläkkeitä koskevia säännöksiä.

Varhennetun vanhuuseläkkeen voi saada 60 vuotta täyttänyt henkilö hakemuksensa perusteella. Varhennettuun vanhuuseläkkeeseen sovelletaan yleensä tavallisia vanhuuseläkettä koskevia säännöksiä. Varhennetun vanhuuseläkkeen määrä lasketaan kuitenkin siten, että eläkkeen määrää vähennetään pääsääntöisesti puoli prosenttia jokaiselta kuukaudelta, jolta eläke on saatu ennen 65 vuoden eläkeiän täyttämistä.

Osa-aikaeläkkeen saamisedellytyksenä on vähintään 60 vuoden iän täyttäminen. Lisäksi edellytetään muun muassa, että asianomainen siirtyy kokoaikaiseksi työksi katsottavasta työstä osa-aikaiseen työhön, jolloin hänen ansionsa vähenevät. Osa-aikaeläkkeellä korvataan tiettyjen laissa säädettyjen laskusääntöjen mukaan tämän ansion aleneminen. Eläkkeen määrä on iästä riippuen 44—64 % säännöllisen työajan ansioiden vähenemisestä.

2.4. Asian valmistelu

Valtioneuvosto asetti 1977 eläkeikäkomitean suunnittelemaan eläkeikäkäytännön uudistamista sekä yksityisellä että julkisella sektorilla. Komitean tehtävänä oli selvittää ne eläkemuodot ja eläkkeen saamisen edellytykset, joiden avulla on mahdollista eläkemenoja lisäämättä tehdä eläkkeelle siirtyminen eläkeikää lähestyville henkilöille nykyistä joustavammaksi ja heidän yksilölliset eroavaisuutensa huomioon ottavaksi. Erityistä huomiota oli kiinnitettävä työkyvyn, työttömyyden, työpanoksen vähentämisen ja työn rasittavuuden yksilölliseen vaikutukseen eläkkeelle siirtymisen edellytyksissä.

Periaatemietintö eläkeikäkäytännön kehittämistä valmistui kesäkuussa 1981 (komiteamietintö 1981:33). Periaatemietinnössä komitea katsoi, että olisi siirryttävä joustavaan eläkkeellesiirtymisjärjestelmään, jonka toteuttamismuotoina olisivat ammatillinen varhaiseläke, varhennettu vanhuuseläke ja osa-aikaeläke. Mietintö sisälsi ratkaisuehdotuksen vain yksityisen sektorin eläkeikäkysymykseen. Julkisen sektorin osalta komitea totesi, että suurelta osin samat näkökohdat, jotka perustelevat joustavia eläkkeellesiirtymisen vaihtoehtoja yksityisellä sektorilla, lienevät sovellettavissa myös julkisen sektorin palveluksessa oleviin. Joustavat eläkejärjestelyt eivät kuitenkaan sel-

laisinaan näytä olevan toteutettavissa jo olemassa olevia, osittain erilaisia eläkeikää soveltavan ammatillisen eläkeikäjärjestelmän kanssa, vaan ne edellyttäisivät järjestelmien uudelleenmuovaamista. Koska tämän erityiskysymyksen käsittely olisi komitean käsityksen mukaan todennäköisesti vienyt vielä huomattavan pitkän ajan, komitea halusi tässä vaiheessa rajoittaa periaatemietintönsä koskemaan vain yksityistä sektoria todeten asian jäävän julkisen sektorin osalta erikseen käsiteltäväksi.

Yksityisen sektorin eläkeikäkäsitelmät valmistehtiin edellä sanotun komitean esityksen pohjalta kuitenkin siten, että lopulliset lakiehdotukset annettiin työmarkkinajärjestöjen neuvottelutuloksen pohjalta. Näissä neuvotteluissa komitean esittämästä ammatillisesta varhaiseläkkeestä kehitettiin yksilöllinen varhaiseläke, jonka ikäraajaksi tuli 55 vuotta. Yksityisen sektorin eläkeikäuudistus tuli voimaan vaiheittain vuosien 1986 ja 1987 alusta.

Tammikuussa 1985 valtioneuvosto asetti komitean, jonka tehtäväksi annettiin selvittää, miten valtion, kunnan ja muihin julkisiin eläkejärjestelmiin on mahdollista sisällyttää vastaavat joustavan eläkkeelle siirtymiseen mahdollistavat eläkemuodot. Komitean tehtäväksi tuli selvittää tästä johtuvat julkisen sektorin eläkkeellesiirtymisjärjestelmän muutostarpeet. Selvitystyön perusteella ja ottaen huomioon valintaoikeuden järjestämisen komitean tuli laatia ehdotus tarvittavista toimenpiteistä ja säännösmuutoksista. Julkisen sektorin eläkeikäkomitean mietintö valmistui 16 päivänä maaliskuuta 1988. Jäljempänä ehdotetut muutokset perustuvat komitean ehdotuksiin. Komitea on käsitellyt myös kunnallisen eläkelaitoksen eläkesääntöön vaadittavia muutoksia joustavan eläkeikäjärjestelyn toteuttamiseksi.

3. Ehdotetut muutokset

3.1. Uudet eläkemuodot

3.1.1. Yleistä

Joustava eläkeikäjärjestely koostuisi kunnallisella alalla yksilöllisestä varhaiseläkkeestä, varhennetusta vanhuuseläkkeestä ja osa-aika-eläkkeestä. Tässä esityksessä ehdotetaan kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelakia muutettavaksi siten, että kaikkien kolmen edellä mainitun eläkemuodon toteuttami-

nen mahdollistuisi kunnallisessa eläkejärjestelmässä 1 päivästä heinäkuuta 1989 lukien. Yksityiskohtaiset määräykset joustavan eläkeikäjärjestelyn toteuttamiseksi on tarkoitus sisällyttää kunnallisen eläkelaitoksen eläkesääntöön.

3.1.2. Yksilöllinen varhaiseläke ja varhennettu vanhuuseläke

Koska yksilöllinen varhaiseläke on työkyvyttömyyseläkkeen erityismuoto ja varhennettu vanhuuseläke on vanhuuseläkkeen erityismuoto, ei kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelakiin tarvitse sisällyttää yksilöllistä varhaiseläkettä ja varhennettua vanhuuseläkettä koskevaa mainintaa, jos ne määrältään vastaavat vähintään työntekijäin eläkelain mukaista peruseläketurvaa.

Eläkesääntöön suunniteltujen muutosten mukaan yksilöllinen varhaiseläke myönnettäisiin työn rasittavuuden ja ikääntymisestä johtuvan suorituskyvyn alenemisen perusteella. Yksilöllisen varhaiseläkkeen voisi saada 55 vuotta täyttänyt henkilö, jonka työkyky on siinä määrin alentunut, ettei hänen kohtuudella enää voida edellyttää jatkavan palvelustaan. Huomioon otettavia seikkoja ovat sairaus, vika tai vamma, ikääntymiseen liittyvät tekijät, palveluksessa olon pitkäaikaisuus sekä työstä aiheutunut rasittuneisuus ja kuluneisuus. Tämän sisältöisenä yksilöllinen varhaiseläke on toteutettu myös yksityisellä sektorilla.

Yksilöllisen varhaiseläkkeen yleinen määritelmä olisi näin ollen lähtökohtaisesti sama kuin yksityisellä sektorilla. Yleisen määritelmän lisäksi yksilöllisen varhaiseläkkeen saamisedellytyksiä tarkennettaisiin eräistä julkisen sektorin erityispiirteistä johtuen painotetummin ammatillisen eläkeiän suuntaan siten, että työolosuhteita arvioitaessa kiinnitettäisiin myös huomiota yleisen edun viranhoidolle taikka tehtävän suorittamiselle asettamiin erityisiin vaatimuksiin. Tämä merkitsee yksilöllisen varhaiseläkkeen laaja-alaisempaa soveltamista sellaisilla kunnallisen eläkejärjestelmän piiriin kuuluvilla ammattialoilla, joilla tehtäviin liittyy yleisistä eduista huolehtiminen. Julkisen sektorin erityispiirteinä otettaisiin huomioon sellaiset yleisen edun kannalta merkitykselliset tekijät kuten yleinen turvallisuus ja työn vastuullisuus. Lisäksi tietyillä ammattialoilla tulisi huomiota kiinnittää henkilökohittaiseen turvallisuuden vaatimukseen suhteessa

ulkopuolisiin. Lähtökohtana näiden soveltamiselle olisi, että tietyillä julkisen hallinnon ammattialoilla virkaan tai työhön liittyvien erityispiirteiden johdosta edellytetään suorituskyvyn täysitehoista säilymistä.

Poiketen yksityisestä sektorista eläkelaitoksen eläkesääntöön tullaan esittämään sellaista muutosta, että vanhuuseläke voitaisiin myöntää varhennettuna 58 ikävuodesta alkaen. Näin varhentamismahdollisuus kohdistuisi ikävälille 58—63 vuotta eli saman pituiselle aikavälille kuin yksityisellä sektorilla, jossa varhentaminen voi tapahtua ikävälillä 60—65 vuotta. Päättyneiden palvelussuhteiden osalta, joissa eläkeikä on 65 vuotta, varhentaminen olisi mahdollista 60 vuoden iästä lukien.

3.1.3. Osa-aikaeläke

Osa-aikaeläke ei nykyisen kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelain perusteella voi olla peruseläketurvan mukaista eläkettä. Sitä ei voida lukea myöskään lisäeläketurvan mukaiseen eläketurvaan. Osa-aikaeläke muodostaakin peruseläketurvan ja lisäeläketurvan ohella oman eläketurvamuotonsa, jota nykyinen laki ei mahdollista sisällyttäväksi eläkelaitoksen eläkesääntöön. Osa-aikaeläkkeen toteuttaminen kunnallisella alalla vaatii lakiin lisäyksen.

Osa-aikaeläkkeen yksityiskohtainen säätely on tarkoitus toteuttaa eläkesääntöön tehdyillä muutoksilla joissakin suhteissa yksityisen sektorin järjestelyistä poiketen. Osa-aikaeläkkeen voi saada 58 vuotta täyttänyt henkilö, joka on ollut työelämässä määrääjän ja siirtyy kokoaikaisesta työstä tietyt ehdot täyttävään osa-aikatyöhön joko julkisella tai yksityisellä sektorilla. Kokoaikaisen työn toteuttaminen tietyillä ammattialoilla on joskus vaikeata. Tämän selvittämiseksi kunnallinen eläkelaitos voi pyytää lausuntoja eri tahoilta. Tästä lausunnonpyyntövelvollisuudesta ei kuitenkaan ole tarkoitukseenmukaista säätää nimenomaisesti laissa, koska tällainen velvollisuus on katsottava olevan muutoinkin. Osa-aikaeläkkeen suuruus määräytyisi henkilön ansiotulojen vähentymisen perusteella hänen siirtyessä osa-aikatyöhön. Työntekijäin eläkelain mukaisen osa-aikaeläkkeen määrä on henkilön iästä riippuen 44—64 % säännöllisten työansioiden vähenemisestä. Kunnallisen osa-aikaeläkkeen määräksi esitetään 50 % ansioiden vähenemisestä. Kun

osa-aikaeläkkeen saaja saavuttaisi eläkeiän ja päättäisi osa-aikatyönsä, osa-aikaeläke lakkaisi ja hänelle myönnettäisiin vanhuuseläke, joka olisi suunnilleen sen suuruisen, jonka hän olisi saanut, jos hän olisi jatkanut kokoaikaista työtään vanhuuseläkkeelle siirtymiseen saakka.

Keskeinen merkitys osa-aikaeläkkeen käytölle niin julkisella kuin yksityiselläkin sektorilla on sillä, miten osa-aikatyötä on mahdollista järjestää. Osa-aikatyön edellytysten luominen on paljolti työmarkkinakysymys. Lähinnä työmarkkinaosapuolten asiana onkin myötävaiuttaa siihen, että osa-aikatyötä voitaisiin mahdollisuuksien mukaan järjestää kaikille niille, jotka tulevat kysymykseen osa-aikaeläkkeen saajina.

3.2. Alempien eläkeikien poistuminen

Joustavan eläkeikäjärjestelyn pääperiaatteita ovat yksilöllisten näkökohtien huomioonottaminen ja valinnanvapauden periaate. Uudet eläkemudot antaisivat henkilöille lukuisampia yksilölliset ominaisuudet huomioon ottavia mahdollisuuksia siirtyä eläkkeelle. Joustava eläkeikäjärjestely korvaisi aikaa myöten nykyisen ammattikohtaisen eläkeikäjärjestelmän.

Kunnallisen alan alemmat eläkeiät perustuvat eläkelaitoksen eläkesäännön määräykseen. Täten ne voidaan myös poistaa eläkesäännön muutoksella. Tarkoituksena onkin, että eläkesääntöä muutetaan siten, että 63 vuotta alemmat ammattikohtaiset eläkeiät väistyvät vähitellen yksilöllisen eläkeikäjärjestelmän myötä. Kunnalliseen palvelukseen tulevat uudet henkilöt eivät voi kuulua alle 63 vuoden eläkeikäryhmään.

Näin menetellen kaikki henkilöt riippumatta ammattinimikkeestä tulevat olemaan samanaarisessa asemassa eläkkeelle siirtymisen eri mahdollisuuksia arvioitaessa.

3.3. Valintaoikeus

Joustava eläkeikäjärjestelmä perustuu yksilölliseen eläkkeelle siirtymiseen ja rakentuu myös olennaisesti toiselle periaatteelle kuin nykyinen kiinteään yleiseen vanhuuseläkeikään ja ammatilliseen erityiseläkeikään perustuva eläkeikäjärjestelmä. Näin ollen se merkitsee myös olennaista muutosta kunnallisessa palveluksessa olevien eläkeikäjärjestelmään.

Kunnallisessa palveluksessa olevien osalta voidaan eläkeoikeus katsoa varallisuusarvoksi, jolla on ainakin tietyissä määrin perustuslain suoja. Perustuslakivaliokunnan tulkinnan mukaan näin voidaan katsoa olevan silloin, jos muutoksella on taannehtiva vaikutus. Eläkeoikeuden muuttaminen kesken palvelussuhteen eli eläkeiän korottaminen olisi ilmeisesti taannehtivaa muuttamista ja edellyttäisi perustuslainsäätämisyjärjestystä.

Vakiintuneen laintulkinnan mukaan asia voidaan käsitellä yksinkertaisessa lainsäätämisyjärjestyksessä, jos henkilölle annetaan oikeus valita uuden ja vanhan eläkeikäjärjestelmän välillä. Tätä mahdollisuutta edellytti myös asiaa selvittäneen komitean toimeksianto.

Ongelmallinen kysymys on siinä, miten pitkään uudistuksen voimaantulosta valintaoikeiden tulisi olla voimassa. Pyrkimys supistaa kahden rinnakkaisen eläkejärjestelmän voimassaoloa mahdollisimman lyhyeksi puoltaisi lyhyttä valintaoikeutta. Toisaalta voidaan katsoa, että sillä sovelluskäytännöllä, joka syntyy uuden järjestelmän toimeenpanon alkuvuosina on myös huomattavaa merkitystä valintaa tekeväälle, jotta hän voisi tarkkaan tietää, minkälaisen järjestelmien kesken hän valitsee.

Valintaoikeuden käytön merkitys huomioon ottaen ehdotetaan, vaikka se lisää kustannuksia jossain määrin verrattuna lyhyempään valintaaikaan, että valintaoikeuden kesto olisi 10 vuotta lain voimaantulosta lukien. Valintaoikeus olisi niillä lain voimaan tullessa kunnalliseen eläkkeeseen oikeuttavassa palveluksessa olevilla, joiden eläkeikä tuolloin on alle 63 vuotta. Tämän lisäksi valintaoikeus koskisi niitä voimaantulohetkellä eläkkeeseen oikeuttavassa palveluksessa olevia, jotka valintaoikeuden käyttämistä varten varatun ajan kuluessa uudistuksen voimaantulon jälkeen tulevat virkaan tai tehtävään, jossa vanhan eläkeikäjärjestelmän mukaan on alle 63 vuoden eläkeikä.

Valintaoikeus toteutettaisiin siten, että siihen oikeutetuille henkilöille varattaisiin mahdollisuus 10 vuoden kuluessa uudistuksen voimaantulosta kirjallisesti ilmoittaa kunnalliselle eläkelaitokselle, että he haluavat säilyttää vanhan järjestelmän mukaisen eläkeoikeutensa. Valintaoikeus kohdistuisi koko vanhaan eläkeikäjärjestelmään, eikä se näin ollen olisi sidottu tiettyyn virkaan tai työhön. Valinta olisi sitova. Vanhan järjestelmän valinnoita eivät uudet joustavat eläkeikäjärjestelyt koskisi.

3.4. Varhaiseläkelautakunta

Jotta myös henkilöstöjärjestöjen vaikutusmahdollisuus uusien joustavien eläkeuotojen soveltamiskäytäntöön voitaisiin riittävässä määrin ottaa huomioon, ehdotetaan kunnalliseen eläkelaitokseen perustettavaksi varhaiseläkelautakunta, jossa henkilöstöjärjestöt olisivat edustettuina. Lautakunnassa olisi neljä kunnallisen työnantajapuolen edustajaa ja yhtä monta henkilöstöjärjestöjen edustajaa. Puheenjohtajana toimisi osapuolista riippumaton henkilö.

Lautakunnan tehtävänä olisi seurata joustavan eläkeikäjärjestelmän toimeenpanoa kunnallisella alalla, tehdä ehdotuksia sen kehittämiseksi ja antaa tarpeen mukaan yleisohjeita siitä, miten sovelletaan niitä yksilöllisen varhaiseläkkeen myöntöperusteisiin liittyviä erityiskriteereitä, jotka liittyvät julkisten palvelujen erityisluonteeseen. Lautakunnalla olisi mahdollisuus antaa myös lausuntoja yksilöllisen varhaiseläkkeen soveltamisesta yksittäistapauksissa. Lausunto koskisi tällöin eläkkeen saamisedellytysten olemassaoloa. Varsinaisen eläkepääätöksen tekisi kuitenkin aina kunnallinen eläkelaitos. Käsittelyn lähtökohtana tällöin eläkepääätöstä tehtäessä olisi, että lautakunnan lausuntoa saamisedellytyksistä noudatetaan, ellei laeista, hallinnollisista määräyksistä tai vakiintuneesta ratkaisukäytännöstä muuta johdu.

Lautakunnasta ja sen tehtävistä säädettäisiin kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelaisissa. Lautakunnan nimittäisi sisäasiainministeriö. Tarkemmat määräykset lautakunnan kokoonpanosta, menettelytavoista ja muista tarvittavista seikoista annettaisiin lain 14 §:ssä tarkoitetussa eläkelaitoksen ohjesäännössä, jonka hyväksyy eläkelaitoksen valtuuskunta ja vahvistaa sisäasiainministeriö.

3.5. Muut muutokset

Kunnallisen eläkejärjestelmän toimeenpanosta huolehtivalla kunnallisella eläkelaitoksella on nykyisellään kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelain 12 §:n perusteella oikeus saada tietoja määrätyiltä yhteisöiltä ja henkilöiltä. Kyseisen lainkohdan perusteella ei kuitenkaan ole oikeutta saada tietoja yksityiseltä työnantajalta. Lähinnä osa-aikaeläkkeen toteuttaminen edellyttää käytännössä, että tie-

toja olisi velvollinen luovuttamaan myös yksityinen työnantaja.

4. Esityksen vaikutukset

4.1. Esityksen taloudelliset vaikutukset

Lakisääteisissä eläkkeissä tehtävät muutokset heijastuvat laajasti kuntasektorin ohella koko julkiseen talouteen. Yksistään eläkemenojen osalta kuntasektorin eläkemenojen muutoksilla on saman suuntainen vaikutus myös valtion talouteen, koska valtio osallistuu eläkemenojen kustannuksiin kunnille annettavan valtionavun muodossa, mikä on noin 40 % kustannuksista.

Esityksen kustannusvaikutukset näkyvät yksilöllisen varhaiseläkkeen osalta jossain määrin myös muun muassa sairausvakuutuksen päivärahoissa, koska yksilöllinen varhaiseläke on ensisijainen. Vaikutusta lienee myös työttömyysvakuutuksen menoihin. Mitään täsmällistä vaikutuksen määrää ei tältä osin ole mahdollista todeta.

Kokemukset yksityiseltä puolelta osoittavat, että myös eläkemenojen arvioinnissa on oltava varovainen. Yksityisellä puolella yksilöllisen varhaiseläkkeen liikkeelle lähtö oli ennakoitua selvästi nopeampaa. Toisaalta osa-aikaeläkkeitä on haettu paljon ennakoitua vähemmän. Käyttöasteissa joudutaan siten lähtemään liikkeelle oletamusperäisesti. Tosin käytettävissä olevat tiedot yksityiseltä puolelta varmentavat ennakoitumahdollisuuksia julkisella puolella. Tämän vuoksi oletamuksia tehtäessä on nojaututtu saatuihin kokemuksiin yksityiseltä puolelta.

Työntekijäin eläkelain piirissä alkavuus yksilöllisissä varhaiseläkkeissä on ollut suhteellisesti tarkasteltuna saman suuruista kuin perinteisissä työkyvyttömyyseläkkeissä. Kuntasektorilla on kuitenkin tekijöitä, jotka saattavat vaikuttaa edellä mainittuun alkavuuteen osin korottavasti ja osin taas alentavasti. Julkisen hallinnon erityispiirteet huomioon ottava lisäys saamisedellytyksiin yhdessä eläkemenojen kustannuseriaatteiden kanssa ilmeisesti korottavat yksilöllisen varhaiseläkkeen käyttöastetta. Julkisen sektorin oma niin sanottu spesiaalityökyvyttömyys puolestaan alentaa yksilöllisel-

le varhaiseläkkeelle hakeutuvien määrää. Näiden yhteisvaikutukseksi on oletettu, että nämä tekijät kumoavat toisensa. Näin on päädytty siihen, että kuntasektorillakin yksilöllisen varhaiseläkkeen käyttöaste olisi suuruudeltaan samaa tasoa kuin on perinteisen työkyvyttömyyseläkkeen alkavuus.

Esitetyt oletamukset merkitsevät, että yksilöllisiä varhaiseläkkeitä alkaisi alkuvuosina 55—59-vuotiailla 3,1 % aktiivikannasta ja tätä vanhemmilla 5,1 %.

Yksilölliselle varhaiseläkkeelle siirtyvien lukumäärään vaikuttaa valinta-ajan jälkeen se, kuinka suuri osuus henkilöstöstä valitsee vanhan järjestelmän. Laskelmissa on kaavamaisesti oletettu, että vaihtoehtoisesti 100 % valitsee, 50 % valitsee tai kukaan ei valitse vanhaa järjestelmää. Yksilölliselle varhaiseläkkeelle siirtyneiden määrät olisivat eri vaihtoehtojen mukaan seuraavat:

Voimassa- oloaika	Vanhan järjestelmän valinneiden osuus		
	100 %	50 %	0 %
10 v.	3 100	3 100	3 100
20 v.	4 200	5 900	7 600

Osa yksilöllisen varhaiseläkkeen saajista saisi myöhemmin todennäköisesti perinteisen työkyvyttömyyseläkkeen, mikä osaltaan alentaa puheena olevien kustannusten lisäystä. Tämän osuudeksi on oletettu kolmannes. Erityisten eläkeikien asteittainen poistuminen alentaa myös lisäkustannuksia.

Kaikki nämä tekijät on otettu huomioon jäljempänä olevan taulukon ensimmäisellä rivillä. Siitä riippuen, miten vakuutetut valitsevat vanhan järjestelmän, olisivat kustannusvaikutukset yksilöllisen varhaiseläkkeen toteuttamisesta ja erityisten eläkeikien poistumisesta esimerkiksi 25 vuoden kuluttua 120 ± 150 miljoonaa markkaa vuodessa.

Tämän lisäksi taulukko osoittaa, että tuoloin osa-aikaeläkkeistä syntyisi lisäkustannuksia 35 miljoonaa markkaa vuodessa, jos osa-aikaeläkkeen saajien määrä on 1 500 henkilöä. Viimeksimainittu lukumäärä on puhdas oletamus, jotta kustannusvaikutuksista olisi mahdollista saada jokin käsitys.

Varhennettu vanhuuseläke on luonteeltaan kustannusneutraali, minkä vuoksi se ei näy seuraavassa taulukossa.

	5 v.	Voimassaolovuosi		25 v.
		10 v.	15 v.	
Työkyvyttömyys- ja vanhuuseläkkeet	165 ± 20	160 ± 20	35 ± 150	120 ± 150
Osa-aikaeläkkeet	30	30	30	35
Yhteensä	195 ± 20	190 ± 20	65 ± 150	155 ± 150

Esitetty 10 vuoden valinta-aika merkitsee, että koko tämän ajan muutoksista aiheutuvat huomattavat, noin 200 miljoonan markan vuotuiseseen määrään kohoavat lisäkustannukset. Tämän jälkeen lisäkustannukset pienenevät niin, että 15 vuoden kuluttua voisi tapahtua säästöäkin siinä tapauksessa, että kukaan ei olisi valinnut vanhaa eläkejärjestelmää. Tämä on kuitenkin epätodennäköistä. Tämän jälkeen lisäkustannukset alkavat jälleen tarkastelukaudella kohota ikärakenteesta johtuen.

4.2. Esityksen vaikutukset eroamisikäjärjestelmään

Kunnallisten virkasääntöjen ja muiden määräysten johdosta henkilön on yleensä erottava palveluksesta täytettyään eläkeikänsä.

Joustava eläkeikäjärjestely aiheuttaa muutoksia myös kunnalliseen eroamisikäjärjestelmään. Kunnallisen eroamisikäjärjestelmän mahdolliset muutostarpeet tulee selvittää erikseen.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotuksen perustelut

2 §. Pykälän 1 momentin mukaan eläketurvaan kuuluu peruseläketurva ja lisäeläketurva. Osa-aikaeläkkeen ei voida luontevasti katsoa kuuluvan kumpaankaan mainituista eläketurvan lajeista. Osa-aikaeläke muodostaakin kokonaan oman eläketurvamuodon. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan tätä koskeva lisäys.

Osa-aikaeläketä koskevan eläketurvan järjestäminen tulee olla kaikille kunnallisen eläkelaitoksen jäsenyhteisöille pakollista. Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan tätä koskeva lisäys.

5 a §. Pykälä on kokonaan uusi. Säännöksen perusteella kunnalliseen eläkelaitokseen asetetaan varhaiseläkelautakunta. Lautakunnan tehtäviä ja kokoonpanoa on selvitetty yleisperustelujen kohdassa 3.4. Tarkemmat määräykset muun muassa lautakunnan tehtävistä ja kokoonpanosta annettaisiin kunnallisen eläkelaitoksen ohjesäännössä.

12 §. Pykälään lisätään säännös yksityisen työnantajan velvollisuudesta antaa kunnalliselle eläkelaitokselle tietoja.

16 a §. Pykälässä säädetään henkilön valinta-aikeudesta eläkelaitoksen eläkesäännön mukaisen uuden joustavan eläkeikäjärjestelmän ja

vanhan 30 päivänä kesäkuuta 1989 voimassa olevan eläkeikäjärjestelmän välillä. Valinta-oikeus olisi sellaisella lain voimaan tullessa eläkkeeseen oikeuttavassa kunnallisessa palvelusuhteessa olevalla, jonka eläkeikä on vanhan eläkeikäjärjestelmän perusteella alle 63 vuotta. Eläkesäännössä annetaan tarkemmat määräykset siitä, minkälaisissa tilanteissa henkilön katsotaan olleen edellä mainitulla tavalla kunnallisessa palvelusuhteessa lain voimaan tullessa. Valinta-oikeutta tulee käyttää 10 vuoden kuluessa lain voimaantulosta. Valintaan oikeutettuja ovat paitsi ne, joiden eläkeikä on lain voimaantullessa alle 63 vuotta, myös ne, jotka valinta-ajan kuluessa tulevat alempien eläkeikäpiiriin. Valinta-oikeutta käyttänyt ei kuuluisi laisinkaan joustavan eläkeikäjärjestelyn piiriin, mikäli hänellä on lisäeläkeoikeus kunnallisen eläkelaitoksen eläkesäännön perusteella.

2. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1989. Tarkoituksena on, että samasta ajankohdasta tulisi voimaan myös elä-

kelaitoksen eläkesäännön muutos joustavan eläkeikäjärjestelyn toteuttamiseksi.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

L a k i

kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 30 päivänä huhtikuuta 1964 annetun kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelain (202/64) 2 §:n 1 ja 2 momentti ja 12 §:n 1 momentti sekä lisätään lakiin uusi 5 a ja 16 a § seuraavasti:

2 §

Eläketurvaan kuuluu peruseläketurva, lisäeläketurva ja osa-aikaeläke.

Peruseläketurva samoinkuin osa-aikaeläke koskee jokaisen jäsenyhteisön viranhaltijaa ja työntekijää.

5 a §

Kunnallisessa eläkelaitoksessa on varhaiseläkejärjestelmän ohjausta ja seurantaa varten varhaiseläkelautakunta, jonka nimittää sisäasiainministeriö. Varhaiseläkelautakunnasta annetaan tarkemmat määräykset 14 §:ssä tarkoitettussa ohjesäännössä.

12 §

Valtion, kunnan tai muun julkisoikeudellisen yhteisön viranomainen tai laitos, Eläketurvakeskus, yksityinen työnantaja, vakuutus- ja eläkelaitos sekä sairaala ja virkasuhteessa oleva lääkäri ovat velvolliset pyynnöstä antamaan maksutta kunnalliselle eläkelaitokselle ja eläkelautakunnalle hallussaan olevat käsiteltävänä olevan asian ratkaisuun vaikuttavat tiedot.

Lääkärintlausunnosta on suoritettava kohtuullinen korvaus.

16 a §

Viranhaltijalla ja työntekijällä, joka on ollut 1 päivänä heinäkuuta 1989 jatkuneessa eläkkeeseen oikeuttavassa kunnallisessa palvelusuhteessa ja jonka eläkeikä 30 päivänä kesäkuuta 1989 voimassa olleen eläkesäännön mukaan on alle 63 vuotta, säilyttää viimeksi mainittuna päivänä voimassa olleen eläkesäännön mukaiset oikeutensa, jos hän vuoden 1999 kesäkuun loppuun mennessä joko eläkettä hakiessaan tai muutoin kirjallisesti ilmoittaa kunnalliselle eläkelaitokselle niin haluavansa. Tällaisen ilmoituksen tehnyt ei kuulu 1 päivänä heinäkuuta 1989 voimaan tulevan varhaiseläkejärjestelmän piiriin, jos hänellä on oikeus eläkesäännön mukaiseen lisäeläketurvaan.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1989.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Helsingissä 7 päivänä lokakuuta 1988

Tasavallan Presidentti
MAUNO KOIVISTO

Ministeri *Ulla Puolanne*

Laki

kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 30 päivänä huhtikuuta 1964 annetun kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelain (202/64) 2 §:n 1 ja 2 momentti ja 12 §:n 1 momentti sekä *lisätään* lakiin uusi 5 a ja 16 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

2 §

Eläketurvaan kuuluu peruseläketurva ja lisäeläketurva.

Peruseläketurva koskee jokaisen jäsenyhteisön viranhaltijaa ja työntekijää.

Ehdotus

2 §

Eläketurvaan kuuluu peruseläketurva, lisäeläketurva ja osa-aikaeläke.

Peruseläketurva *samoinkuin osa-aikaeläke* koskee jokaisen jäsenyhteisön viranhaltijaa ja työntekijää.

5 a §

Kunnallisessa eläkelaitoksessa on varhaiseläkejärjestelmän ohjausta ja seuranta varten varhaiseläkelautakunta, jonka nimittää sisäasiainministeriö. Varhaiseläkelautakunnasta annetaan tarkemmat määräykset 14 §:ssä tarkoitetussa ohjesäännössä.

12 §

Valtion, kunnan tai muun julkisoikeudellisen yhteisön viranomainen tai laitos, Eläketurvakeskus, vakuutus- ja eläkelaitos sekä sairaala ja virkasuhteessa oleva lääkäri ovat velvolliset pyynnöstä antamaan maksutta kunnalliselle eläkelaitokselle ja eläkelautakunnalle hallussaan olevat käsiteltävänä olevan asian ratkaisuun vaikuttavat tiedot. Lääkärinlausunnosta on suoritettava kohtuullinen korvaus.

12 §

Valtion, kunnan tai muun julkisoikeudellisen yhteisön viranomainen tai laitos, Eläketurvakeskus, *yksityinen työnantaja*, vakuutus- ja eläkelaitos sekä sairaala ja virkasuhteessa oleva lääkäri ovat velvolliset pyynnöstä antamaan maksutta kunnalliselle eläkelaitokselle ja eläkelautakunnalle hallussaan olevat käsiteltävänä olevan asian ratkaisuun vaikuttavat tiedot. Lääkärinlausunnosta on suoritettava kohtuullinen korvaus.

16 a §

Viranhaltijalla ja työntekijällä, joka on ollut 1 päivänä heinäkuuta 1989 jatkuneessa eläkkeeseen oikeuttavassa kunnallisessa palvelusuhteessa ja jonka eläkeikä 30 päivänä kesäkuuta 1989 voimassa olleen eläkesäännön mukaan on alle 63 vuotta, säilyttää viimeksi

Voimassa oleva laki

Ehdotus

*mainittuna päivänä voimassa olleen eläkesäännön mukaiset oikeutensa, jos hän vuoden 1999 kesäkuun loppuun mennessä joko eläkettä ha-
kiessaan tai muutoin kirjallisesti ilmoittaa kun-
nalliselle eläkelaitokselle niin haluavansa. Täl-
laisen ilmoituksen tehnyt ei kuulu 1 päivänä
heinäkuuta 1989 voimaan tulevan varhaiselä-
kejärjestelmän piiriin, jos hänellä on oikeus
eläkesäännön mukaiseen lisäeläketurvaan.*

*Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä heinä-
kuuta 1989.*

*Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan
ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toi-
menpiteisiin.*